

T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KOMŞUYU ZARARA SOKMA POLİTİKASI:
ÇİN VE ABD ARASINDAKİ KUR SAVAŞI

Denisa ARİFİ
2501130420

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. Zahide AYYILDIZ ONARAN

İSTANBUL-2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : DENİSA ARIFI Numarası : 2501130420
Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : İKTİSAT TEORİSİ Danışmanı : DOÇ. DR. ZAHİDE AYYILDIZ ONARAN
Tez Savunma Tarihi : 12.09.2019 Saati : 14.30
Tez Başlığı : KOMŞUYU ZARARA SOKMA POLİTİKASI: ÇİN VE ABD ARASINDAKİ KUR SAVAŞI

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. ZAHİDE AYYILDIZ ONARAN		Kabul
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ SONAT BAYRAM		Kabul
3- DR. ÖĞR. ÜYESİ FİLİZ BALOĞLU		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. LEYLA AYLIN AKTÜKÜN		
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ CİSEM BEKTUR		

ÖZ

KOMŞUYU ZARARA SOKMA POLİTİKASI:

ÇİN VE ABD ARASINDAKİ KUR SAVAŞI

DENİSA ARİFİ

Geçmişte de olduğu gibi, bugün de milli paraların sabit nitelikte olan bir altına bağıllığı bulunmamaktadır. Dünya’da yeni bir sabit kur sistemine girişi sağlayan Bretton Woods sisteminin kurulması, kurulan sistemin kısa bir süre sonra çökmesi ve çöküşten sonra gerçekleşen esnek kur sistemine geçiş ile birlikte, döviz kurlarında büyük oranda dalgalanmaların meydana geldiği görülmektedir. Kur savaşlarına sebebiyet veren döviz kuru sistemindeki değişimler aynı zamanda büyük krizlerin patlak vermesine neden olmuştur.

Kur savaşları, en genel manada, ülkelerin döviz kurlarını kullanmak suretiyle kendilerine ekonomik ayrıcalıklar sağlamaya çalışmaları olarak ifade edilebilir. Kur savaşı genel olarak, ithalatın sınırlandırılması ve ihracatın artırılması için ülkelerin kendi paralarının değerini diğer ülke paralarına karşı düşük tutmak için, giriştiği tüm faaliyetler olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir faaliyete girişen ülkelerin, dünya pazarında yerini genişletmek amacı ile paralarının değerini düşük tutmasıyla diğer ülkelerin de benzer faaliyetlere giriştiği görülmektedir. Bu şekilde parasal oynamalar ekseninde herhangi bir ekonomi başka bir ekonomi aleyhine, ihracat teşviki veya ithalat kısıtlaması yolu ile kendisine avantaj sağlayabilmektedir. Sözü edilen Kur savaşı’nı, bir ülke ekonomisinin, kendi parasını, ticari ortaklık yaptığı ülkelerin paralarına göre olması gereken değerinin altında bir seviyede tutması, o ülkelere daha fazla mal satımı ve o ülkelere daha az mal alımının hedeflenmesi ve bu bağlamda böyle bir faaliyet yürütülerek komşunun zarara sokulması olarak ifade etmek mümkündür.

Ülke dahilinde üretilen malların yabancılar için ucuzlamasına sebep olan nominal değer kaybı, yurt dışında üretilmiş olan malların ülke vatandaşları için de

pahalılaşmasına sebep olmaktadır. Buna mukabil, nominal değer kazancı da yurt dışında üretilmiş olan malların ülke vatandaşları ile ucuzlamasına, ülkede üretilmiş olan malların yabancılar için pahalılaşmasına sebebiyet vermektedir.

Amerika Birleşik Devletleri ve Çin, dünya ekonomileri arasında iki büyük parasal güce sahip ülkedir. Tarihsel gelişim sürecine bakıldığında Amerika Birleşik Devletleri'nin 1776'dan bugüne bir devlet geçmişi bulunurken Çin, dünyanın en eski medeniyetlerinden birisini teşkil etmektedir. Son yüzyılda yükselen bir ekonomiye sahip olan iki ülke özellikle 1979 yılından bu yana kimi zaman karşı karşıya gelirken kimi zaman da yakın ilişkiler içerisinde bulunmuşlardır. Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olmasının ardından dünya ülkeleri arasında dış ticaret alanında büyük bir tehdit halini aldığı ve Amerika Birleşik Devletleri ile birlikte dünyanın en büyük ekonomik gücü halini aldığı görülmektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde döviz kurundan, döviz kuru sistemlerinden ve aynı zamanda döviz kuru politikalarından bahsedilecektir. İkinci bölümde, ABD ve Çin'de yıllar itibari ile uygulanan kur sistemleri ve her iki ekonomilerin dünyadaki gücü ve bu ülkelerin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkileri üzerinde durulacaktır. Çalışmanın son bölümünde ise, Komşuyu zarara uğratma politikası ekseninde Çin'in takip ettiği devalüasyon politikasının ABD ve diğer ülkelerin aleyhine olup olmadığı izah edilecek, Amerika Birleşik Devletleri ile Çin arasında yaşanan kur savaşlarına değinilecek ve bu savaşın dünyada ne gibi hadiselerle yol açabileceği ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Döviz Kuru, Amerika Birleşik Devletleri, Çin, Dış Ticaret, Komşuyu Zarara Sokma Politikası

ABSTRACT

THE BEGGAR THY NEIGHBOUR POLICY:

THE CURRENCY WAR BETWEEN CHINA AND AMERICA

DENISA ARIFI

As in the past, national currencies do not depend on a fixed gold. With the establishment of the Bretton Woods system, which provides the entrance to a new fixed exchange rate system in the world, the collapse of the system after a short time and the transition to the flexible exchange rate system after the collapse, it is observed that the exchange rate fluctuations have occurred to a great extent. Changes in the exchange rate system, which caused exchange wars, also caused major crises to erupt.

Exchange rate wars, in the most general sense, can be expressed as the countries trying to provide economic privileges to them by using exchange rates. The exchange rate war is generally referred to as all activities undertaken by countries in order to limit the value of their own currency against the currencies of other countries in order to limit imports and increase exports. It is seen that other countries are engaged in similar activities as the countries that undertake such an activity keep their value low in order to expand their position in the world market. In this way, any economy on the axis of monetary fluctuations may give advantage to another economy by means of export incentive or import restriction. The said exchange rate war, the economy of a country, its own money, the value of the countries in which the trade partners should be below the level of the value should be, the sale and purchase of goods in those countries to target the purchase of goods in those countries and in this context by carrying out such an activity in the neighbor damage.

The loss of nominal value, which causes the goods produced in the country to become cheaper for foreigners, causes the goods produced abroad to become expensive for the citizens of the country. On the other hand, nominal value gain

causes the goods produced abroad to be cheaper with the citizens of the country and the goods produced in the country become expensive for foreigners.

The United States and China have two major monetary powers among the world economies. Looking at the historical development process, the United States has a state history since 1776 and China is one of the oldest civilizations in the world. The two countries, which have had a rising economy in the last century, have been in confrontation since 1979 and sometimes have had close relations. After China became a member of the World Trade Organization, it became a major threat in the field of foreign trade among the world countries and became the world's biggest economic power with the United States.

In the first part of the study, exchange rate, exchange rate systems and exchange rate policies will be discussed. In the second part, the exchange rate systems applied in the USA and China over the years and the power of both economies in the world and their economic relations with other countries will be discussed. In the last part of the study, it will be explained whether the devaluation policy pursued by China in the axis of harming the Neighbor is against the USA and other countries, the exchange rate wars between the United States and China will be discussed and it will be tried to put forward what kind of events this war may cause in the world.

Key Words: Exchange Rate, United State of America, China, Foreign Trade, Currency War, The Beggar Thy Neighbour Policy

ÖNSÖZ

Çalışmamda her türlü desteklerini esirgemeyen, yorulmadan çok değerli tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Zahide AYYILDIZ ONARAN hocama; Üniversite zamanımdan beri eğitimime devam etmem hususunda çok büyük maddi ve manevi destek gösteren sevgili ailem, Annem, Babam ve Kardeşlerime; Aynı zamanda her türlü yardım, desteği ve her konuda yanımda olan değerli Eşime; Her zaman yanımda olan, bana kendi öz kardeşi gibi bakan ve eksiksiz destekleri için çok değerli ve özel arkadaşım Saadet ÇAYIR'a ve çok değerli ve tanıdığıma çok memnum olduğum Mehmet DOĞAN hocama;

Teşekkürlerimi sunar, hayatlarında her daim mutlu, başarılı ve sağlıklı olmalarını temenni ederim.

Denisa ARİFİ

İSTANBUL, 2019

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZ	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
GRAFİKLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DÖVİZ KURU SİSTEMLERİ

1.1. Uluslararası Para Sistemleri	4
1.1.1. Çift Metal Maden Standardı	5
1.1.2. Klasik Altın Standardı	5
1.1.3. Birinci Dünya Savaşı	6
1.1.4. İkinci Dünya Savaşı	7
1.1.5. Bretton Woods Sistemi	8
1.1.6. Bretton Woods'un Yıkılışı	10
1.2. Döviz Kuru Sistemlerinin Türleri	11
1.2.1. Esnek Kur Sistemi	12
1.2.2. Sabit Kur Sistemi	14
1.2.3. Alternatif Kur Sistemleri	15
1.2.3.1. Ayarlanabilir Sabit Kur	16
1.2.3.2. Aralık İçinde Dalgalanma	17
1.2.3.3. Kaygan Aralık	19
1.2.3.4. Tam Dolarizasyon	20

1.2.3.5.	Para Kurulu	21
1.2.3.6.	Serbest Dalgalanma	22
1.2.3.7.	Sürünen Pariteler	22
1.2.3.8.	Sürünen Bant	24
1.2.3.9.	Yönetimli Dalgalanma	25
1.3.	Döviz Kurunun Belirlenmesine İlişkin Yaklaşımlar	26
1.4.	Döviz Kuru Politikaları	26
1.4.1.	Kur Düzenlemeleri	27
1.4.1.1.	Denge Kuruna Uygun Kur Politikası	27
1.4.1.2.	Az Değerlenmiş Kur Politikası	27
1.4.1.3.	Aşırı (Fazla) Değerlenmiş Kur Politikası	27
1.4.1.4.	Çevrilebilirlik (Konvertibilite)	28
1.4.2.	Parite Değişiklikleri	28
1.4.2.1.	Devalüasyon	28
1.4.2.2.	Revalüasyon	30
1.4.2.3.	Katlı Kur Politikası	30

İKİNCİ BÖLÜM

ABD VE ÇİN'DE UYGULANAN KUR SİSTEMLERİ VE DÜNYA TİCARETİNDEKİ ROLÜ

2.1.	Döviz Kuru Sistemi Tercihinin Önemi	31
2.2.	Ülkelerin Makro Ekonomik Değişkenlerine Bağlı Olarak Kur Sistemi Seçimi	33
2.3.	Uygulanan Döviz Kuru Sistemlerinin Ülke Ekonomilerinin Rekabet Gücü Edebilirliğine Etkisi	38
2.4.	ABD'nin Ekonomisi	45
2.4.1.	ABD'nin Ekonomik Güç Potansiyeli	46
2.4.2.	Dönemler İtibariyle ABD'nin Döviz Kuru Sistemleri	58
2.4.3.	ABD'nin Dünya Ticaretteki Rolü	64
2.5.	Çin Ekonomisi	73
2.5.1.	Çin'in Ekonomik Yükselişi	77
2.5.2.	Dönemler İtibariyle Çin'deki Kur Uygulamaları	83
2.5.3.	Çin'in Dünya Ticaretindeki Rolü	87

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOMŞUYU ZARARA SOKMA POLİTİKASI: ÇİN VE ABD ARASINDAKİ KUR SAVAŞININ EKONOMİLERİNE ETKİLERİ

3.1.	ABD'nin Dış Ticaret Politikası.....	92
3.2.	Çin'in Dış Ticaret Politikası	95
3.3.	ABD-Çin Ekonomik İlişkilerin Tarihi ve Gelişimi.....	98
3.4.	Kur Savaşları Kavramının Ortaya Çıkışı.....	104
3.5.	Komşuyu Zarara Sokma Politikası.....	106
3.5.1.	Komşuyu Zarara Sokma Politikasının Tarihi	108
3.5.2.	Komşuyu Zarara Sokma Politikasının Teorisi.....	108
3.5.3.	Komşuyu Zarara Sokma Politikasına Eleştiriler.....	109
3.5.4.	Komşuyu Zarara Sokma Politikasının Uygulamaları	110
3.6.	ABD- Çin Kur Savaşlarının Kazananı.....	111
	SONUÇ	115
	KAYNAKÇA	118
	EKLER.....	131

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Esnek Kur Sisteminin Avantaj ve Dezavantajları.....	13
Tablo 2: Sabit Kur Sisteminin Avantaj ve Dezavantajları	14
Tablo 3: Ayarlanabilir Sabit Kur Sistemi.....	17
Tablo 4: Aralık İçinde Dalgalanma.....	18
Tablo 5: Kaygan Aralık Sistemi	19
Tablo 6: Tam Dolarizasyon	20
Tablo 7: Para Kurulu Sistemi	21
Tablo 8: Serbest Dalgalanma Sistemi	22
Tablo 9: Sürünen Pariteler Sistemi	23
Tablo 10: Sürünen Bant Sistemi	24
Tablo 11: Yönetimli Dalgalanma Sistemi	25
Tablo 12: 2017 Yılıın En Büyük Küresel Ticaret Ekonomileri.....	67

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Tarım, Sanayi ve Hizmet sektörün 1840-2010 Yıllarındaki Çalışan İşçilerin Toplam İşçi Sayısı İçindeki Payları	49
Grafik 2: ABD'nin 2000-2018 yıllarında Gayri Safi Yurtiçi Hasılası	50
Grafik 3: Tahmin edilen ABD ekonomik büyümesi	50
Grafik 4: ABD Gayri Safi Yurtiçi Hasılası.....	51
Grafik 5: ABD'nin Kişi Başına Düşen Milli Gelir.....	52
Grafik 6: ABD Ekonomisinin Büyüklüğü	52
Grafik 7: ABD'nin İstihdam Rakamları	53
Grafik 8: ABD İşsizlik Oranları	54
Grafik 9: Genel İşsizlik Önlemleri	54
Grafik 10: ABD'nin Ortalama Ücret Artışları	55
Grafik 11: ABD'de Enflasyon Oranları.....	56
Grafik 12: 1994-2017 ABD'deki Faiz Oranları	57
Grafik 13: Endüstriye Göre, ABD İhracatının İçeriği	66
Grafik 14: 2016 yılın ABD'deki Yabancı İştiraklerin Hedefe Göre Satışları	66
Grafik 15: 1960-2016 yıllarında GSYİH'nın bir parçası olarak ABD ticareti	68
Grafik 16: 2017 yılın Toplam Ticaret ile Sıralanan ABD Ticaret Ortakları.....	69
Grafik 17: 2007-2017 yıllarında, Sektörlere Göre, ABD Ticareti	70
Grafik 18: 2015 yılında ABD ile Toplam Mal Ticareti.....	71
Grafik 19: 2015 yılında ABD ile Toplam Mal Ticareti.....	72
Grafik 20: Çin Nüfusu Grafiği	74

Grafik 21: Yıllık Nüfus Artış Hızı Grafiği	75
Grafik 22: Çin GSYİH	77
Grafik 23: Çin GSYİH Büyüme Oranı	78
Grafik 24: Çin GSYİH Yıllık Büyüme Hızı.....	79
Grafik 25: Çin GSYİH Yıllık Büyüme Hızı Beklentisi	79
Grafik 26: Çin'de kişi başına Gayri Safı Yurtiçi Hasıla	80
Grafik 27: Çin'deki İşsizlik Oranı	81
Grafik 28: Çin'in Sektörlere göre GSYİH'sı	82
Grafik 29: Çin'in Mal ve Hizmet ihracatı (GSYİH'nın %'si)	88
Grafik 30: Çin Ticaret dengesi 2007'den 2017'ye (Milyar Dolar Cinsinden)	88
Grafik 31: Çin'in Dünyadaki Artan Rolü	89
Grafik 32: Çin İthalatı.....	90
Grafik 33: Çin İhracatı.....	91

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
APEC	: Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği
AR-GE	: Araştırma Geliştirme
CAFTA	: Orta Amerika Serbest Ticaret Anlaşması
CFETS	: Çin Döviz Ticaret Sistemi
CFIUS	: Dış Yatırım Komitesi
CNY	: Çin Yuanı
DR	: Dominik Cumhuriyeti
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
Fed	: Amerikan Merkez Bankası
FMOLS	: Kareler Yöntemi
FTA	: Serbest Ticaret Anlaşması
G-5	: Gelişmiş Ülkeler Topluluğu
GATT	: Tarife ve Ticaret Genel Anlaşmasının
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasılası
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasılası
HRS	: Çin Hanehalkı Sorumluluk Sistemi
IBRD	: Uluslararası Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası

İMF	: Uluslararası Para Fonu
IRS	: İç Ödeme Oranı
ISR	: Resmi Döviz Kuru
KİT	: Devlete Ait İşletmeler
NAFTA	: Kuzey Atlantik Ticaret Sözleşmesi
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
PBOC	: Çin Halk Bankası
PNTR	: Kalıcı Normal Ticaret İlişkileri
PPP	: Satınalma Gücü Paritesi
PRC	: Çin Halk Cumhuriyeti
RMB	: Çin Yuanı, Renminbi
ROC	: Çin Cumhuriyeti
U.S.A.	: Amerika Birleşik Devletleri
USD	: Amerikan Doları
VAR	: Riske Maruz Değer
WB	: Dünya Bankası
WTO	: Dünya Ticaret Örgütü

GİRİŞ

Ülkeler arası ekonomik ilişkilerin temel belirleyici faktörlerden birisi olan döviz kuru, ulusal piyasalarda etkilemesi nedeni ile üzerinde en çok tartışılan önemli konu haline gelmiştir. Ekonomik büyüme, dış ticaret dengesi, enflasyon ve faiz gibi birçok değişken, döviz kurunun farklı şekilde hareket etmesi sebebiyle ve neticede ülkelerin ekonomik performansı önemli derecede etkilenmiştir. Bu nedenle, dünyayı bir savaş ortamına sokan ve aynı zamanda tüm ülkeler nezdinde oldukça önemli bir değişken olan bu faktör izah edilmeye çalışılacaktır. ABD ve Çin'in döviz kuru düzeylerini, sırf kendi aralarında mevcut olan rekabeti artırmak için değiştirmeleri ve bunun ekonomilerine etkileri detaylı bir şekilde incelenmesi çalışmanın amacıdır.

1890-1914 yıllar arasında sorunsuz bir şekilde uygulanan, ülkelerin ekonomik sahada hızlı bir şekilde büyümesine olanak tanıyan, üretiminin artması ve uluslararası sermaye hareketlerinin de gelişme göstermesine imkân veren bir sistem olan altın standardı, ülkelerin kendi para birimlerini standart olarak altına bağladığı sabit bir döviz kuru sistemi olma özelliği taşımaktadır. Altın standardı döneminde altının ülkeler arasında ihraç ve ithali serbest olmuş, bunun yanında ülkeler paralarını altına sabitlemişlerdir. Serbest ticarete imkan vermeyen altın para sistemi ve altın fiyatlarının, ülkelerin altın stoklarını elden çıkarmalarıyla birlikte düşüşe geçmesi gibi hadiseler, altına bağlılığını devam ettirmekte olan ABD'ye, altın rezervlerinin taşınmasına sebebiyet vermiştir.

Birinci Dünya savaşı öncesinde ülkelerin kendi paralarını pariteler üzerinden altına bağlamaları ve ülkelerin, savaş esnasında meydana gelen enflasyonist gelişmeler ile nispeten rekabet güçlerinin değişime uğraması sebebiyle birçok ülke devalüasyon yoluna gitmiştir. Savaşın akabinde uygulamaya konan İkinci Altın Standardı uygulaması da başarısızlığa uğramış ve İkinci altın standardı 1929 Dünya Ekonomik Krizi ile son bulmuştur.

Dünya, Bretton Woods Konferansı'nda kabul edilen para sistemi ile yeni bir döneme girmiş, o dönemdeki mevcut krizin kaldırılması amacıyla, yeni bir sabit kur

sistemi bütün ülkelerce kabul görmüştür. Kurulan Bretton Woods sisteminin çökmesi ve akabinde esnek kur rejimi sisteminin uygulanması ile birlikte kurlardaki değişim miktarının da fazla olduğu görülmüş ve döviz kurlarında meydana gelen değişimlerin durgunluğa, enflasyona ve çeşitli krizlere sebebiyet verdiği gözlemlenmiştir. Bu sebeple, döviz kurları ve burada meydana gelen değişimler, patlak veren ekonomik krizlerin temel sebepleri olmuştur.

Büyük Buhran'ın yeniden canlandırılması kur savaşları ile olmaktaydı zira o dönemde ülkelerin devalüasyon uygulaması ve yeni tarifeler koyması bütün dünya ticaretinin adeta çökmesine sebebiyet vermektedir. Bu durum 1970'li yılları akla getirmektedir zira ABD, altın bağlantılarını kırmış ve dolar petrol fiyatını, doları zayıflatmak için artırmaya başlamıştı. Kur savaşlarının ne kadar devam ettiği fark etmeksizin bu şekilde patlak veren krizlerin, enflasyon, finansal panik ve başka olumsuz ekonomik neticeler ile alakalı olduğu görülmektedir.

Hâlihazırda doların hızla değer kaybetmesi, herhangi bir şekilde yaşayabileceği bir ekonomik kriz ve bu kriz korkusunu yenmek için ABD'nin kendi ekonomisini desteklemeye devamı sebebiyledir. Zira doların düşmesi ile birlikte birçok ülke bu kur savaşlarına dâhil olup, kendi milli paralarının değer kazanmasını önlemeye çalışmaktadır. Bu durumun en dikkat çekenini Çin'de meydana gelmektedir zira Çin'in milli parası Yuan daimi bir şekilde devalüasyona tabi tutulmakla birlikte böylece diğer birçok ülke de krize girmiş olmaktadır. Burada önemli olan husus, Yuan'ın kendiliğinden bir değer kaybetmemesi olup bu durum ancak Çin'in kendi müdahaleci politikası gereği devalüasyon yapması ile meydana gelmektedir. Neticede, bu kur savaşlarında bir kazanan olup olmadığı ve kur savaşlarının trajik bir şekilde sona mı ereceği yoksa yumuşak inişle mi olacağı açıklanmaya çalışılmıştır.

Bir ülkenin bir başka ülke ekonomisine zarar vermek amacı ile ortaya koymuş olduğu politika olan Komşuyu Zarara Sokma Politikası, uygulanma tarihi bakımından oldukça eski zamana işaret etmiş olsa da yakın dönemde Amerika Birleşik Devletleri ile Çin arasında yaşanan ekonomik rekabetin özünü oluşturması bakımından önem taşımaktadır. Genel olarak kısa dönemde gerekirse zarar etme pahasına uzun dönemde komşu ülkenin ekonomisine zarar vererek dış ticaret

piyasasında tek söz sahibi olmayı hedefleyen ülkelerin başvurmuş olduğu bu politika, büyük bir ekonomik hinterland gerektirdiği için her ülkenin tamamı ile yönelebileceği bir tercih olamamaktadır. Dünyanın en büyük iki ekonomisini teşkil eden Amerika Birleşik Devletleri ve Çin, söz konusu hinterlanda sahip olmaları nedeniyle yakın dönem içerisinde bu politikanın öznesi durumunda bulunmaktadırlar. Çalışmada iki ülke arasında gerçekleşen ekonomik rekabet bu politika ekseninde çeşitli açılardan ele alınmıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde uluslararası para sistemleri tanıtılarak, döviz kurunun tanımı, belirlenmesi, döviz kuru sistemleri ve politikaları anlatılmaktadır. İkinci bölümde ABD ve Çin’de uygulanmış olan kur sistemleri, her iki ülkelerin ekonomik durumu ve ekonomik ilişkileri üzerinde ayrıntılı bir şekilde durulacaktır. Üçüncü bölümde kur savaşlarının tarihsel gelişimi ve yaşanan kur savaşlarının arasındaki farklar anlatılarak, ABD ve Çin arasında meydana gelen büyük kur savaşı üzerine bir değerlendirme yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DÖVİZ KURU SİSTEMLERİ

1.1. Uluslararası Para Sistemleri

Uluslararası para sistemi, ülkelerin siyasi sınırlar boyunca borç aldıkları, ödünç aldıkları, satın aldıkları, sattıkları ve ödeme yaptıkları çerçevedir. Önceki dönemlere dair bilgi her ne kadar kısıtlı olsa da, paranın ilk olarak, M.Ö. 560-546 yılları arasında hüküm süren Lidya Kralı Krezüs tarafından gümüş olarak basıldığı görülmektedir (Yükçü ve Atağan, 2011:89). Bu keşif ile birlikte para artık bir ticari meta olarak kullanılmaya başlanmıştır. İlk para örneğinde de görüldüğü üzere, gümüş ve daha sonra altından da basılan para, ilk zamanlarda belirli ölçüler ile değil, coğrafi şartlar çerçevesinde basılmıştır. Basıldığı dönemden itibaren para, toplumların değer ölçülerini göstermiş ve aynı zamanda ticarette bir değişim aracı rolü üstlenmiştir. Paranın kullanımında farklı farklı uygulamaların icadı ve kullanımı ve bu uygulamaların birçok ülke nezdinde aslında kısıtlayıcı bir etkide bulunması neticesinde bu durum, ticaretin önünde bir engel teşkil etmiştir (İktisat Okulu, 2005).

Uluslar arası paranın belirli kurallara kavuşması 1870 yılında altın standardının ortaya koyulması neticesinde mümkün olabilmıştır. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları arasındaki dönem (1914-1945) dünya ekonomisi buhran dönemi yaşamıştır. İki Dünya savaşı arasındaki dönemde ekonomik olarak iki para sisteminin uygulandığı bilinmektedir. Bunlar 1919 yılından 1926 yılına kadar kullanılan Serbest Dalgalanma Dönemi ve 1931 yılından 1939 yılına kadar kullanılan Gözetimli Esnek Kur Deneyimi'dir. İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda Amerika Birleşik Devletleri'nin uluslar arası ekonomi üzerinde ağırlığını ortaya koymaya başladıktan sonra 1945-1973 yılları arasında Bretton Woods sisteminin uygulandığı bilinmektedir. Söz konusu sistemin 1973'te son bulması ile birlikte alternatif kur sistemleri kullanılmaya başlanmıştır. Bugün itibarı ile uluslar arası piyasada ülkelerin kolektif olarak kullanmakta oldukları bir kur sistemi yoktur. Benzerlik taşımalarına rağmen ülkelerin kullandıkları kur sistemleri birbirinden farklılık arz etmektedir. Geçmiş dönemlerden bugüne değin kullanılan kur sistemlerine alt başlıklarda değinilmiştir.

1.1.1. Çift Metal Maden Standardı

M.Ö. 3000'ler ile birlikte altın bir değişim aracı ve bir değer deposu olarak insanlığa hizmet etmiştir. Mısırlılar, Yunanlılar ve Romalılar altın sikkeler kullanmışlardır ve bu yöntem tüccarlar ile birlikte on dokuzuncu yüzyıla kadar varlığını devam ettirmiştir. Çift metal maden standartı Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Çin, Almanya, Fransa, Hollanda ve Hindistan gibi ülkelerde 19. yüzyılın başlarında uygulanmaktaydı. Bu standarda göre ülke, ülkede geçerli para biriminin fiyatını altın ve gümüş üzerinden belirlemekte ve belirlediği paritenin muhafazası ve devamı için gerekli olduğu hallerde paranın altın ve gümüş ile serbest şekilde değiştirilebileceğine dair taahhütte bulunmaktadır. Çift metal sisteminin uygulanmaya başlamasının nedeni, tek metal üretiminin artan para gereksinimini karşılayacak miktarda arttırılamamasıdır. Buna mukabil, çift metal maden standardı, uluslararası ticareti teşvik amaçlı yüksek fiyat istikrarının temin edilmesidir. Amerikalı bir ekonomist olan Irving Fisher da (1867-1947), sözü edilen çift metal maden standardını savunarak, bu sistemin, monometal standartlarından daha fazla düzeyde fiyat istikrarı sağladığını söylemektedir.

Çift metal standardında gümüş ve altın arasındaki belirli olan resmi fiyat ve belirli serbest piyasa fiyatının farklı bir şekilde olması, tedavül bulunan ve nominal değerleri aynı olan paralardan değeri artmış olanların çekilmesine, bir tasarruf vasıtası olarak elde tutulmasına sebep olmaktadır. Bu durum da harcamalar için değerlerin nisbi düzeyde kıymetinin düşük olanının kullanılmasına sebebiyet vermektedir. Neticede çift metal standardını uygulayan ülkelerde belirli ölçüde istikrarsızlıklar meydana gelebilmektedir (Müslümov vd., 2003:11-15). Milton Friedman, çift metal standardı hakkında değerlendirme yaparken, bu kur sistemini *“alternatif monometal standartlar arasında sürekli standart değişimini içeren istikrarsız ve yetersiz para standardı”* olarak tanımlamaktadır.

1.1.2. Klasik Altın Standardı

19. yüzyılın sonlarında serbest ticaret döneminde ticaretteki büyük artış, uluslararası ticaret dengelerini ayarlamak için daha resmi bir sisteme ihtiyaç

duyulmasına yol açmıştır. Birbiri ardına ülkeler, altın cinsinden para birimi için bir değer belirlemişler ve söz konusu oluşan kurallara uymaya çalışmışlardır. Bu kurallar bütünü daha sonra klasik altın standart olarak bilinir hale gelmiştir. Klasik Altın Standardı sisteminin temel prensibi, belirli bir ağırlık ve ayarda olan mevcut altın paranın, dış ödemelerin yapılması ve paranın yapabileceği diğer tüm işlemlerin yerine getirilmesidir (Bordo, 1993:123). Bu sistem, hükümetlerin döviz ve döviz kuru istikrarına öncelik verdiği entelektüel bir iklimi öngörmüştür. Aynı zamanda Klasik Altın Standardı, baskıdan direk politikasına diğer taraflara kadar korunmalarını sağlayan politik bir ortam ve ekonomileri şoklardan mal ve mal taleplerine ve arz ve taleplerine izole eden şekilde sermaye ve emtia akışlarını birbirine bağlayan açık ve esnek pazarlar öngörmüştür (Eichengreen, 2008:7). Dış ticaretin serbest bir düzen içinde olduğu altın sisteminde, bu ödemeler dengesinde görülecek açıkların veya fazlalıkların olağan bir şekilde kalkacak olması şeklindeki bir görüş de bu sistem üzerine öne sürülmüş bir görüştür.

İskenderoğlu (1988:5)'na göre 1870-1914 yılları arasında Klasik Altın Standardı en parlak dönemini geçirmiştir. Bu sistem kesin veya açık bir şekilde akdedilmemiş ancak kesin bir şekilde tatbik edilen anlaşmaların geçerli olduğu bir sistem olup, Birinci Dünya Savaşı ile birlikte yürürlükten kalkmasına rağmen sistemin 1940'lı yıllara kadar devam ettiği ifade edilmektedir. Klasik Altın Standardı sisteminde altın, iki önemli işlevi yerine getirmektedir: Birincisi, ülkeler arasında oluşacak ödeme dengesizliğini düzene oturtulması ve ikincisi milli paraların kendisine bağlı bir ölçü konumunda olmasıdır.

1.1.3. Birinci Dünya Savaşı

Klasik Altın Standardı'nın, yukarıda söylendiği üzere Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi ile birlikte sona erdiği görülmektedir. Bu sistemin sona ermesi, milli paraları birbirlerine dönüştürebilmenin de sonu olmuştur. Böylece, dünyada hâlihazırdaki çok taraflı denkleştirme mekanizmaları ortadan kalkmış ve uluslararası ödemeler için iki taraflı anlaşmaların yapılması zorunluluğu ortaya

çıkıştır¹. Birinci Dünya Savaşı döneminde, altın standardının ekonomi üzerinde kendi kendini düzenleyen ve dengeleyici bir etki sağladığını düşünerek, ülkeler altın standardına dönüş çabalarında bulunup, başarısız olmuşlardır (Kansu, 2003:8). Bu durum tüm bunların yanı sıra dünya ticaretinin büyük ölçüde olumsuz manada etkilenmesine sebebiyet vermiştir. Bazı ülkeler, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, altın kullanımı hususunda tasarruf amaçlı ülke dahilinde basılıp kullanılmak üzere kağıt para imal ederken, güvence amaçlı ve uluslar arası değişim için Altın Standardı'nı korumuşlardır.

1.1.4. İkinci Dünya Savaşı

1939'dan önce, İngiltere'nin altın standardından ayrılıp, sterlinin değerini serbest bırakması ve buna mukabil kendi parasında aşırı dalgalanmaları önlemek ve piyasaya yapılacak müdahaleleri desteklemek amacıyla, "İngiliz Kambiyo Denkleştirme Fonu" nun tesis edilmesi gibi hadiseler, İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasından hemen önce uluslararası mali sistemin bir karışıklık içinde olduğunu göstermektedir. Kurulan İngiliz Kambiyo Denkleştirme Fonu'nun, bilhassa serbest piyasada, sterlin karşılığında yabancı paraların alım-satımını yaparak milli paranın istikrarını sağlamaya çalışması, bu fonun bugünkü merkez bankalarının üstlendiği görevi yerine getirmeye çalıştığı görülmektedir. Ekseriyetini eski İngiliz sömürge ülkelerinin teşkil ettiği bir grup ülke, altın standardının sona ermesinden sonra milli paralarını sterlin olarak belirlemişlerdir.

Neticede bu ülkelerin yaptıkları milli paraların sterlin olarak belirlenmesi işlemi sonrasında, İngiltere'nin öncülüğünde bir "Sterlin Sahası"nın ortaya çıktığı görülmektedir. Bu sterlin sahasına mukabil, Fransa'nın öncülüğünde (Hollanda, İsviçre ve Belçika) diğer bir grup ülke milli paralarını altına bağlı olarak devam ettirmişler ve bu grup da "altın bloku/sahası" olarak tanınmışlardır. Tüm bunlara rağmen ödemelerin çeşitli kısıtlamalara uğradığı görülmektedir. Bu aşamada, ekseriyetinin az gelişmiş ülkelere müteşekkil ve Almanya'nın öncülüğünde geniş

¹ İkinci Dünya Savaşı sonrasında 1973'e kadar uluslararası para sistemi olarak uygulanan Bretton Woods Sistemi için bkz: <http://genderi.org/altin-standartdr-ikinci-dunya-savas-sonrasndan-1973e-kadar-ulus.html?page=9> (Erişim Tarihi: 22/02/2019).

bir grup, kambiyo denetimi uygulamasını tatbik etmeye başlamışlardır (Bora, 2011).Sonuç olarak, evrensel boyuttaki altın standardı tümüyle sona ermiş ve bu sistemin yerine yukarıda gruplar olarak izah edilen birbirlerinden alakasız başlıca üç para bloku teşekkül etmiştir.

1.1.5. Bretton Woods Sistemi

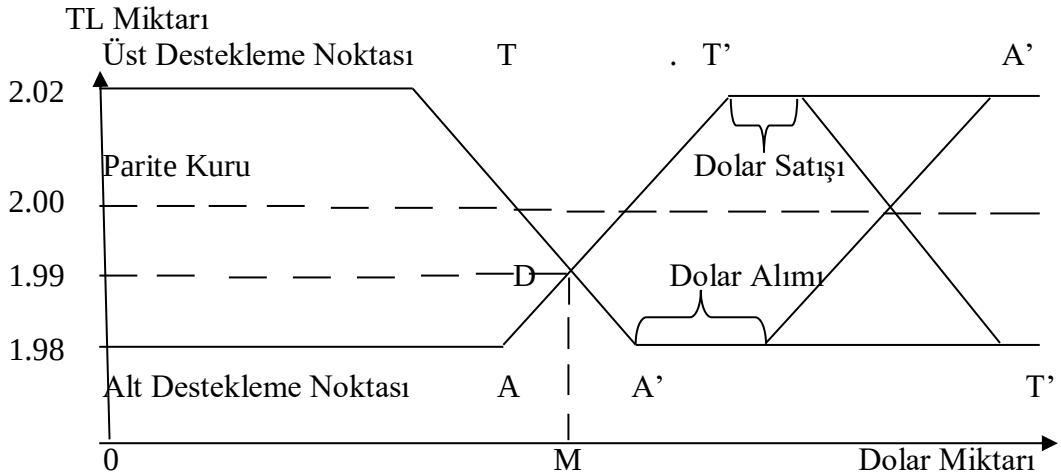
İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda, sanayileşmiş ülkeler ciddi ticaret ve mali dengesizliklerle karşı karşıya kaldıklarında, 1944'de New Hampshire, Bretton Woods'taki Washington Hotel'de kırk dört ülkenin delegeleri uluslararası para sistemini yeniden kurmak ve “Yeni Dünya Düzeni” pazarlığı yapmak için bir araya geldiler. Bu dönemde dikkat çekici faaliyetler arasında, sabit ancak ayarlanabilir bir döviz kuru, Bretton Woods Döviz Kuru Sistemi ve bu döviz kurunun işleyişini denetlemek için yeni bir kurum olan Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) ve İkinci Dünya Savaşı'nın ülkelerin ekonomisini sarsması dolayısıyla bu ülkelere mali destek sağlamak için Dünya Bankası'nın (WB) kurulmasıdır (Bordo ve Eichengreen, 1993:11).

Bretton Woods Sistemi, altın değişim standardından üç temel yoldan ayrı kalmıştır. Belirli şartlara bağlı olarak, sabit döviz kurları ayarlanabilir hale gelmiştir. Uluslararası sermaye akışını sınırlandırmak için kontrollere izin verilmiş, kontroller, savaşlar arası iki yılda da yıkıcı olan bu türden değişken sermaye akımlarının yarattığı tehdidi önlemek için tasarlanmıştı. Ulusal ekonomik politikaları izlemek ve risk altındaki ülkelere ödeme dengesi finansmanını genişletmek için yeni bir kurum olan Uluslararası Para Fonu kurulmasıyla, bu yenilikler, politika yapıcıların 1920'lerden ve 1930'lardan devraldıkları ana endişeleri ele almıştır. Ayarlanabilir sabitleme, ödemeler dengesi açığının giderilmesinin bir aracıdır ve savaşlar arasında çok açık veren merkez bankası iskonto oranlarındaki deflasyonist artışlara alternatif olmuştur. Mali kaynaklar bakımından zengin, denetleyici gücü ve zayıf bir para birimi olan IMF, uluslararası sistemi istikrarsızlaştıran ve olumsuz etkilenen ülkeleri telafi eden politikalardan sorumlu hükümetleri cezalandırabilme yetkisine sahiptir. Sabitlenmiş ancak ayarlanabilir döviz kurları, para birimlerini sermaye dengesini bozmaktan korumak isteyen ve düzenli düzenlemeleri düzenlemek için gereken nefes

alanını sağlamaya çalışan sermaye kontrollerinin yalıtılmış olduğu için mümkündü. IMF kaynakları, piyasa baskıları karşısında sabit döviz kurlarını korumaya çalışan ülkeler için ek bir savunma hattı sağladı ve Fon'un gözetimi, sistemin kötüye kullanımına yol açabilecek parite ve kontrollerdeki değişikliklerden vazgeçmiştir (Bordo ve Eichengreen, 1993:91-92).

Altın Değişim Standardı olarak da bilinen Bretton Woods Sistemi ve bununla birlikte Bretton Woods Anlaşması, ülkelerin kendi para birimlerini altına bağlamaları için imkan vermektedir. Bunun yanı sıra bu sistem, sabit kura dayalı dolar sistemine dönüşmüştür. Diğer ülkelerin kendi paralarını ABD dolarına sabit kur üzerinden bağladığı ve ABD kendi parasını altın üzerinden tanımladığı bu sistem, dönemi itibarı ile fazlalık meselesine belirli bir çözüm getirmekteydi (Igwe, 2018:105-126). Bretton Woods Sistemi'nin barındırmış olduğu başlıca özelliklere bakıldığında: Bu sistemde her ülkenin kendi para değerini dolara indekslenmiş olduğu görülmektedir. Sistem içerisinde oluşan kurlar "parite" adı ile bilinmektedir. Sisteme göre döviz piyasası içerisinde ülke paraları dolar merkezli olarak doların etrafında $\pm 1\%$ bandında değişim göstermesine müsaade edilmiştir. Bu oranda paranın piyasa içerisinde ulaşmış olduğu en yüksek değer "Üst Destekleme Noktası", en alt değer ise "Alt Destekleme Noktası" olarak bilinmektedir. İki değer arasında değişimler yaşanan arz-talep oranına göre değer kazanmaktadır. Bu şekil-1'de gösterilecek olunursa (Seyidoğlu, 2003:364):

Şekil-1: Ayarlanabilir Sabit Kur Sistemi

Kaynak:(Seyidoğlu, 2003:364).

Şekil-1'e bakıldığında 1 \$=2 TL durumundan yola çıkılarak ayarlanabilir sabit kur düzeninde +- %1'lik olası değişimde Alt Destekleme Noktası'nın 1 \$=1.98 TL olduğu, Üst Destekleme Noktası'nın ise 1 \$=2.02 TL olduğu görülmektedir. Şekilde TT' dolar talebini, AA'da TL arzını ifade etmekte ve alt-üst destekleme noktalarının dışına çıkışa izin verilmediği bilgisi yer almaktadır. Bu sebepten ötürü oluşan arz-talep eğrileri yatay eksene paralellik arz etmektedir. Denge oluşum noktası ise 1 \$=1.99 TL oranının yer aldığı D noktasıdır.

1.1.6. Bretton Woods'un Yıkılışı

Dünya ekonomisinde, sabit kura sahip Bretton Woods sisteminin 1973 Mart ayında sona ermesi ve 1978 yılında ikinci defa Uluslararası Para Fonu Ana Sözleşmesi'nin değiştirilmesi akabinde, devlet müdahalelerinin asgari seviyelerde olduğu, dalgalı kurlar ile ulusal parayı, yabancı bir para veya paralar havuzuna bağlayan ve sabit döviz kurları arasında kalan döviz kuru sistemleri artık geçerli olmaya başlamıştır (Türkcan, 1980:100).

Bretton Woods sistemi, savaşlar arası altın borsası standardı, rekabetçi devalüasyon, korumacılık, deflasyon, işsizlik gibi algılanan sorunları düzeltmeye çalışmıştır. Ulusal para birimleri için bir dizi parite değerini güvenilir bir şekilde koruyabilecek kurumlar kurarak, ülkelerin bağımsız yerel ekonomik hedefleri takip etmelerine ve bu amaçla gerekli olması halinde, bu parite değerlerini düzeltmelerine olanak tanımaktadır. Bretton Woods, daha yüksek döviz kuru esnekliği isteyenler ile altın standardına geri dönmek isteyenler arasında uzlaşma sağlayan bir sistemdi.

Planlamacıların vizyonundan uzaklaşan Bretton Woods, makroekonomik ayarlama, döviz kuru güvenilirliği ve yeterli likidite gibi kalıcı sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Bu kusurlu sistemde, ABD doları hızla uluslararası rezerv ve araç para birimi haline gelmiş ve güvenilir bir ABD fiyat istikrarı taahhüdünü sistemin sürdürülebilirliği için gerekli merkezi şart haline getirmiştir. Fakat söz konusu taahhüt yerine getirilememiştir. 1959'dan önce, çoğu gelişmiş para birimi geniş ölçüde dönüştürülemez hale geldiğinde ve ticari ve finansal sınırlamalar çoğaldığında, Bretton Woods ve ABD para politikası büyük ölçüde fiyat istikrarına

odaklanmış görünmektedir (Bordo, 2014:3).Bretton Woods'un yıkılışı ve sonrasında kurların dalgalanmaya bırakılması, sanayileşmiş ülkeler için tek seçenek olarak gözükmüştür, zira yıkılışın ardından uluslararası parasal alanda bir boşluk ortaya çıkmış ve ortaya çıkan boşluk, bu duruma sebebiyet vermiştir.

1.2. Döviz Kuru Sistemlerinin Türleri

Döviz kurların en basit tanımı, bir başkası için takas edilebilecek bir para birimidir. Başka bir ifade ile, bir ülke haricindeki yabancı ülke paralarına veya paraya muadil olan her nevi ödeme araçlarına olarak adlandırılmaktadır. Döviz, efektif döviz ve kaydî döviz olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İki para arasındaki değişim oranı ve yabancı paraların fiyatına umumi olarak “döviz kuru” veya “parite” denilmektedir (Seyidoğlu, 2003:298).

Nominal Döviz kuru, reel döviz kuru, efektif döviz kuru, reel efektif döviz kuru ve çapraz kur şeklinde beş başlık halinde incelenebilecek olan döviz kurları, bir ülke parasının diğer başka bir ülke parasına dönüşümünü sağlayan oran olarak da ifade edilebilir (İntegral Forex, 23 Temmuz 2015). Herhangi bir ekonomide iç ve dış dengenin temin edilmesinde en önemli araçlardan biri konumunda olan döviz kuru sistemlerinin tercih edilip edilmeme meselesinin her zaman tartışma konusu olduğu görülmektedir. Bu konuya dair tartışmaların olması ve meselenin çözümlenememesinin nedeni olarak, bütün şartlar için belli bir döviz kuru sisteminin olmaması gösterilmektedir.

İki uç döviz kuru sistemi esnek ve yumuşak sabit kur sisteminden meydana gelmektedir. Fakat sözü edilen iki uygulama arasında da sabit ve esnek kur sistemlerinin karışımından oluşan alternatif sistemlerin olduğu görülmektedir (Gök, 2006:131; Karagöz, 2009:1). Buna göre alternatif döviz kuru sistemleri adı altında9 farklı döviz kuru sistemi mevcuttur. Döviz kurlarının ne şekilde ve hangi güçler tarafından belirleneceği, kurlardaki serbest bir şekilde veya resmi bir kararla herhangi bir değişim olup olmayacağı ya da değişimin ne gibi ölçülerde olabileceği gibi konular ile alakalı kurallar bütününe yada kısaca döviz kurlarının belirlenmesine döviz kuru sistemi denilmektedir. Literatürde alternatif uygulamaların gerektirdiği veya bir sonucu olan “kredibilite” ve “esneklik” gibi döviz kuru sistemleri

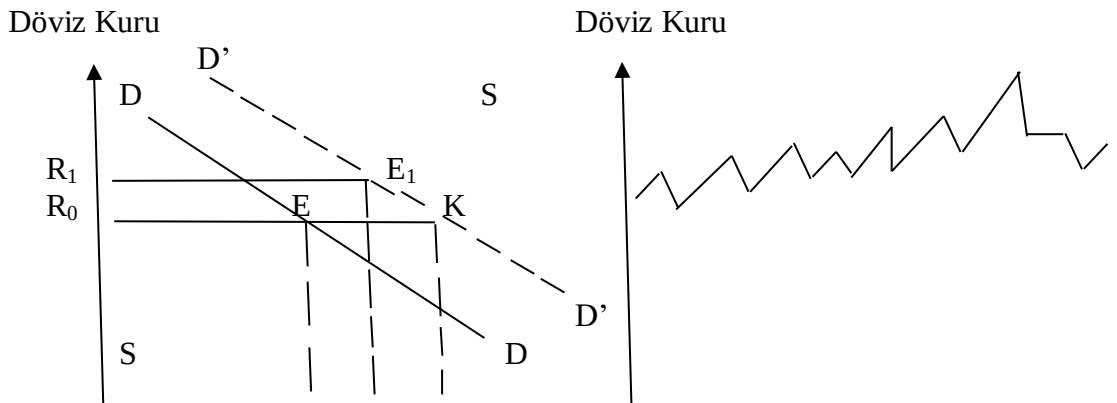
hakkındaki kavramlar arasındaki tercihin ne şekilde olacağı üzerinde önemle durulmaktadır.

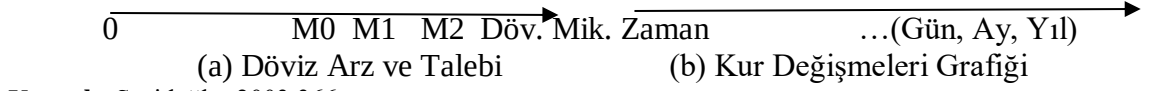
Tam esnek bir kur sisteminde Merkez Bankası'nın müdahalesinin en aza indirgenmesi veya bağımsız para politikalarının uygulanmasına olanak tanınması gibi iki uç örneklerle birlikte, sistemin, içsel ve dışsal şokların gerektirdiği düzenlemeleri döviz kuru değişimleri ile hemen hemen tümünü yansıttığını söylemek mümkündür. Daha yüksek enflasyon ve kredibilite, sistemin getirdiği esnekliğin maliyeti şeklinde yorumlanabilir. Sözü edilen sabit kur sisteminde ise uygulamada daha az esneklik ve daha yüksek kredibilite imkanı sağlanmaktadır. Makroekonomik disiplinin olumlu bekleyişler yaratması ve enflasyon oranının daha düşük seviyelerde olması, sistemden çıkış yapılmamasına bağlıdır (Özdemir ve Şahinbeyoğlu, 2000:1-2).

1.2.1. Esnek Kur Sistemleri

Ayarlanabilir sabit kur sisteminin yerini esnek kur sistemine bırakması 1973 tarihinde Bretton Woods Sistemi'nin çöküşü ile gerçekleşmiştir (Parasız, 1996:489). Serbest piyasa ekonomisi şartlarına uygun olan döviz kuruna, esnek kur denmektedir. Mevcut kaynakların, düşük maliyet ile birlikte etkin bir şekilde kullanılmasını sağlayan esnek kur, döviz arzı veya talebinde meydana gelen dengesizlikleri, kur dengesindeki değişiklikler yoluyla gidermede yani dış ödemeler bilançosunun açık veya fazlalarının temin edilmesinde bir nevi otomatik dengeleyici konumunda bir rol üstlenmektedir (Özbek, 1998:19 Esnek kur sisteminde arz ve talep ilişkisi Şekil-2'de şu şekilde yer almaktadır (Seyidoğlu, 2003:366):

Şekil-2: Esnek Kur Değişimleri ve Arz-Talep Etkisi

Kaynak: Seyidoğlu, 2003:366.

Şekil-2'ye bakıldığında arz sabitliği durumunda vatandaşların ithal mallara yöneliminin artış göstermesi aynı zamanda döviz tutarını da arttırmaktadır. Söz konusu talebin döviz kurunu arttırması ile talep eğrisi DD çizgisinden D'D' çizgisine kaymaktadır. Buna mukabil döviz kuru da R0'dan R1'e kaymaktadır. Döviz kurunda gerçekleşen bu artış döviz miktarına da etkide bulunmakta ve M0'dan M1'e kaydırmaktadır. Oluşan yeni denge ise E'den E1'e yönelim göstermektedir. Döviz kurunu eski haline getirmek için ise arz eğrisinin sağa doğru kayması gerekmektedir. Bu da şekil üzerinde ele alındığında M1'den M2'ye bir ilerlemenin gerçekleşmesini gerektirmektedir. Esnek kur sisteminin uygulandığı piyasalarda hükümetlerin olası piyasa değişimlerine müdahalesi bulunmadığı için döviz kurundaki değişimler sağ taraftaki şekilde görüldüğü gibi bir testerenin ağzına benzer şekilde iniş-çıkışlı bir görünüm arz etmektedir. Esnek kur sisteminin avantajları olduğu kadar çeşitli dezavantajları da mevcuttur. Söz konusu hususa ilişkin veriler Tablo-1'de yer almaktadır. Buna göre (İnan, 2002:4):

Tablo-1: Esnek Kur Sisteminin Avantaj ve Dezavantajları

Avantajları	
Dış kaynaklı ve reel şok durumlarına karşı direnç gösterme	Dış kaynaklı olası şoklara karşı direnç gücü bulunmaktadır. Serbest bir yapıya sahip olan kur, bu yönüyle ani gelişmelere karşı uyum sağlayabilmektedir.
Dış piyasada rekabetçi yapının varlığı	Ülke ekonomilerinin dış ticaretinde rekabet kaybı olmadığı zaman ödemeler dengesinde herhangi bir kriz durumu yaşanmamaktadır.
Para politikalarında bağımsız hareket etme	Sabit kur sistemine nazaran esnek kur sisteminde istikrara kavuşmak öngörülen hedefler arasında yer almadığından dolayı merkez bankalarının aktif para politikası oluşturmaları daha olasıdır.
Dezavantajları	
Dış kaynaklı enflasyon etkileri	Yabancı ülkelerde oluşabilecek herhangi bir kriz durumu ya da enflasyon esnek kurunun uygulandığı sistemde ülke ekonomilerini de etkilemektedir.
Finans ve ticaret merkezli daralmalar	Meydana gelen risk durumu ekonomi ve ticari işlemlerde azalım göstermektedir.

Kur değişiminin meydana getirebileceği olası zarar durumu	Esnek kur sisteminde yaşanabilecek ani artış kurum ve bankaları ekonomik olarak zorlayabilmektedir
---	--

Kaynak: (İnan, 2002:4-5).

1.2.2. Sabit Kur Sistemi

Tanımsal olarak bakıldığında sabit kur sistemi, ülke paralarının yabancı paraya indeksli olarak belirlendiği, belirlenen sabit bir fiyattan alım-satım işlemine hazır bulundurulmuş sistem olarak ifade edilebilir. Bir başka tanımda ise merkez bankasının sabit döviz kuruna bağlı ekonomilerde talebe bağlı olarak gerek gördüğü miktarda alım-satım yapacağını taahhüt ettiği durumda mevcut ülke parasının diğer ülkelerin para birimi karşısındaki değeri olarak tanımlanmaktadır (Madura, 1998:176-177).

Bir ülkenin para biriminin o ülkenin merkez bankası tarafından başka herhangi bir para birimine veya para sepetine bağlanması denilen sabit kur rejimi sisteminde mevcut resmi otoriteler, birçok yabancı paralar karşısında kendi değerini kendisi belirleyebilmektedir, fakat burada önemli olan husus, kurun tespiti değil, muhafaza edilmesidir. Para otoritelerinin elinde yeterli miktarda altın ve döviz stokunun bulunması, bu sistemin düzenli bir şekilde devamı için oldukça önemlidir (Kardaşlar, 2013:9). Sabit kur sisteminin çeşitli avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır. Buna göre:

Tablo-2: Sabit Kur Sisteminin Avantaj ve Dezavantajları

Avantajları	
Kur riskinde düşüş meydana gelmesi	Sabit kur sisteminde kur riskinde azalış meydana gelmektedir. Yabancı yatırımlar ve buna bağlı olarak uluslar arası hareketlilikte artış yakalanabilmektedir.
Uluslar arası piyasalara girebilme	Belirsizlik durumunun düşük olması uluslar arası piyasada lokal güçlerin varlık göstermelerini sağlamaktadır. Bu sayede yabancı yatırımlarda da artış gerçekleşebilecektir.
lke içi faiz oranında düşüşlerin yaşanması	Sabit kur sisteminde belirsizliğin azalış göstermesi, ülke ekonomisinde faiz oranlarında düşüş sağlamakta ve dış

	borçlanma durumunda riski azaltmaktadır.
Ekonomik şoklar karşısında direnç gösterebilme	Sistem, kur içinde gerçekleşebilecek ani para arzına yönelik değişimlerin olası etkilerini nötr bir duruma evirmektedir.
Dezavantajları	
Güven olgusunun zarar görmesi	Sisteme yönelik oluşacak olan güven zedelenmesi durumu kendisini krizlerin meydana gelmesine neden olabilmektedir. Söz konusu krizler de beraberinde yüksek maliyetli bir ekonomiyi ortaya çıkarabilmektedir.
Yabancı ülkelere bağımlı para politikasının mevcudiyeti	Ülke parası herhangi bir yabancı ülke parasına sabitlendiğinde yabancı ülke parasındaki negatif değişimler ülke parasını da benzer yönde etkileyebilmektedir. Kur istikrarının bu şekilde sağlanamayacağı genel kanı olduğundan bağımsız para politikasının uygulanması olumsuz bir durum haline dönüşmektedir.
Ulusal-uluslar arası şok ihtimalleri	Olası iç-dış şok durumlarına karşın bu sistem kırılgan bir yapı gösterebilmektedir.
Cari işlemler dengesinin bozulması	Yerli parasının değerlendirilmesi durumundan dolayı ihracatta azalış ve ithalatta artış gerçekleşebilmektedir. Bu da aynı zamanda cari işlem açığını meydana getirmektedir.

Kaynak: (İnan, 2002:4-5).

1.2.3. Alternatif Kur Sistemleri

İki uç döviz kuru sistemi yani tam esnek ve sabit kur sistemlerinin uygulanması arasında farklı sistemler mevcuttur. Buna göre, bir kısmı serbest dalgalanan ve geniş bir yelpazeye sahip olan kur rejimi ve bir kısmı da sabit kur rejimi sisteminin özelliklerini taşıyan birçok kur rejimi mevcuttur(Kardaşlar, 2013:11; Özdemir ve Şahinbeyoğlu, 2000:4). Bu aşamada 9 farklı döviz kuru sistemi mevcut olup bu sistemler, tam esnek kur sisteminden sabit kur sistemine kadar esneklik derecesine göre farklılık göstermektedir. Bu döviz kuru sistemleri şu şekildedir (Dinçer, 2013; Edwards ve Savastano, 1999:6-7):

Serbest Dalgalanma,	Yönetimli Dalgalanma,
Aralık İçinde Dalgalanma,	Kaygan Aralık,
Sürünen Bant,	Sürünen Pariteler,
Ayarlanabilir Sabit Kur,	Para Kurulu,
Tam Dolarizasyon	

1.2.3.1. Ayarlanabilir Sabit Kur

Herhangi bir ülke parasının değerinin, yönlendirilmiş sabit aralık sistemine göre, daha önceden açıklanan sabit bir değer etrafında belli limitler dahilinde dalgalandığı görülmektedir. Ancak bilhassa ödemeler dengesindeki gelişmelere bağlı olarak, esas alınan sabit değer seçilmiş ekonomik göstergeler çeşitli şekillerde ayarlanabilmektedir. Uygulamada yönlendirilmiş sabit parite sistemi ile mukayese edildiğinde aralık sistemi daha esnek bir yapıya sahiptir. Buna göre alışılmış sabit kur sistemi ile yönlendirilmiş sabit aralık sistemi arasındaki fark, sabit kurda meydana gelen bir baskıda, yapılacak olan ayarlamaların hemen olmayıp, belirli aralık ve sıklıkla yapılmasıdır. Bunun yanında belirli limitler içerisinde de bu ayarlamaların dalgalanmasına izin verilmektedir. Gerçekleştirilen ayarlamalarla, beklentiden kaynaklanan spekülasyon hareketleri ve diğer sabit kur sistemlerinde görülen hareketler engellenebilmektedir. Burada faiz politikasının kurları destekleme zorunluluğu en büyük olumsuzluk olarak ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle faizler ekonominin gerekleri doğrultusunda istenildiği gibi kullanılamamaktadır (Özdemir ve Şahinbeyoğlu, 2000:4).

Neticede ayarlanabilir sabit kur sisteminde otoritelerin döviz kurunun belli bir değer üzerine hedef belirledikleri görülmektedir. Bu anlamda kullanılan bantlar mevcuttur. Hedef döviz değeri, otoritelerin belirli hedef döviz değerlerinde herhangi bir tutarsızlık görmeleri halinde, hedef değer, büyük miktarlarda ve seyrek olarak ayarlanmaktadır (Akan, 2010:110).

Tablo 3: Ayarlanabilir Sabit Kur Sistemi

Sistem	Temel özellikler	Olumlu Görüşler	Olumsuz Görüşler	Açıklamalar
Ayarlanabilir Sabit Döviz Kuru	Bretton Woods sistemi olup, Nominal döviz kurunun sabit ancak Merkez Bankası'nın sıkı kurallara bağlı olmadığı görülmektedir. Politika dışına çıkabilmektedirler. Parite ayarlamaları (devalüasyon) sıkça kullanılmaktadır.	Makroekonomik disiplin, belirsizliklerin az olduğu ortamda sağlanabilir. Gerekli durumlarda devalüasyon olanağının çıkış noktası olduğu görülmektedir ve sisteme esneklik kazandırmaktadır.	Uygulamada devalüasyonlar genelde yüksek oranlı yapılmakta, sistemde belirsizlik oluşturmakta ve enflasyonist baskılar yaratmaktadır.	1973 yılında Bretton Woods sisteminin çökmesiyle birlikte birçok gelişmiş ülke buna benzer uygulamaları izlemeye devam etmiştir.

Kaynak: (Edwards ve Savastano, 1999:7)

1.2.3.2. Aralık İçinde Dalgalanma

Kurların belirli bir aralık içinde ve serbestçe dalgalanmalarına bu tür bir sistem dâhilinde izin verildiği görülmektedir. Böylece serbest bir şekilde dalgalanan ve aynı zamanda sabit kur sisteminin bir birleşimi olarak da görülebilecek olan kur sistemi beraberinde esneklik ve istikrarı getirmektedir. Ortalama değerinin kurlara bir belirlilik kazandırdığı merkez parite aralığı, dışsal şokların etkisini kurların bu sözü

edilen aralık içinde dalgalanabilmesi sayesinde azaltmaktadır. Aralığın belirlenmesi bu sistemde, bir problem olarak gözükmemektedir. İstikrarsızlık ve spekülasyon, belirlenen söz konusu aralık sebebiyle oluşmaktadır. Bunun yanında daimi olarak ayarlanan aralık, beklenen faydaları yok edebileceği gibi bu aralığın sürdürülebilir bir halde olması da bu sisteme güven için bir zorunluluktur (Özdemir ve Şahinbeyoğlu, 2000:3).

Tablo 4: Aralık İçinde Dalgalanma

Sistem	Temel Özellikler	Olumlu Görüşler	Olumsuz Görüşler	Açıklamalar
--------	------------------	-----------------	------------------	-------------

Aralık içinde dalgalanma	Aşağı-yukarı belli bir aralık içinde nominal döviz kuru belirlenen merkez paritenin serbest bir şekilde dalgalandığı görülmektedir. Oluşan sapmalar sırasında parasal otorite piyasaya müdahale etmektedir. Genişliği değişen aralık, daraldıkça daraldıkça sabit kur sistemine, genişledikçe dalgalı kur sistemine yaklaşmaktadır.	Belirli esneklikte kredibilitiyi sistemin sağladığı görülmektedir. Merkez parite ve aralık piyasanın bekleyişlerini şekillendirmektedir. Aralık içinde gerçekleşen dalgalanmalar piyasadaki şok değişimleri absorbe eder.	Makro politikaların sisteme uyumlu olmadığı ve aralık seviyesinin çok dar olduğu durumlarda istikrar önleyici bir pozisyonda olabileceği gibi spekülasyon ataklara da sebep olabilir. Aralığın belirlenmesi önemlidir. Aralık ve merkez parite değerlerinin revize edilmesine sistemin esnekliği imkan vermektedir. Bu durum uygulamanın kredibilitiyini düşürmektedir.	En iyi bilinen örneği Avrupa para sisteminde uygulanan Döviz Kuru Mekanizmasıdır. Bu sistem, önemli spekülasyon baskılara, tıpkı 1992-1993 Döviz Kuru Mekanizması krizinde olduğu gibi kalabilir. Ayrıca Merkez Bankası belirli olan aralık seviyesini korumakta kararsız olursa sistemin çökme ihtimali vardır.
--------------------------	---	---	---	--

Kaynak: (Edwards ve Savastano, 1999:6)

1.2.3.3. Kaygan Aralık

Bir önceki sistemden farklı bir şekilde, kaygan aralık sisteminde, aralığın ortalama değerinin sabitlenmediği görülmektedir. Söz konusu ortalama değerin

ayarlanması belli olmayan sürelerle yapılmaktadır. Umumi olarak kaygan aralık sistemi, yüksek enflasyonların görüldüğü ekonomilerde uygulama alanı bulmakla ve daha başka olarak kurun olası aşırı değerlendirilmesi durumunda ayarlanabilir merkez kur sayesinde engellenmektedir. Ayarlama süresinin ve sıklığının bilinmemesi kaygan kur sistemi için piyasalarda bir belirsizlik ortamı oluşmasına sebebiyet verebilmektedir (Özdemir ve Şahinbeyoğlu, 2000:3).

Tablo 5: Kaygan Aralık Sistemi

Sistem	Temel Özellikler	Olumlu Görüşler	Olumsuz Görüşler	Açıklamalar
Kaygan Aralık	Belirli bir Merkez Paritenin parasal otorite tarafından izlenmesi taahhüt edilmektedir. Buna rağmen, çeşitli gösterge ve aralıklar ile merkez paritenin ayarlandığı görülmektedir. Aralık sisteminin yüksek enflasyona sahip olduğu ülkelerde uygulanan bir sistemdir.	Dünya ortalamasının üzerinde bir seviyede enflasyon görülen ülkelerde uygulanması mümkün olan sistemdir. Bunun yanında ülke parasının da önemli derecede değer kazanması önlenir.	Aralık tayini önemli olmakla birlikte piyasalarda, merkez paritenin ayarlanma döneminin ve oranlarının bilinmemesi belirsizlik ve faiz oranlarında da hareketliliğe sebep olabilmektedir.	1989 yılı başından 1991 sonuna kadar benzeri sistem, İsrail’de uygulanmıştır. Alternatif uygulamaların ön plana çıkarılmasına, sistemin içermiş olduğu belirsizlik ve yine sistemin hareketliliği sebebiyet vermektedir.

Kaynak: (Edwards ve Savastano, 1999:6)

1.2.3.4. Tam Dolarizasyon

Tam dolarizasyon sisteminde herhangi bir ülkenin parasal bakımdan bağımsızlığının sona ermesi bu sistemin uygulanması ile meydana gelmekle birlikte

bunu uygulayan ülke, başka bir ülkenin kullandığı para birimini kullanmaya başlamaktadır (Umer, 2015:18-20). Para kurulu sisteminin de uç şekli olan tam dolarizasyon uygulaması aynı zamanda parasal disiplinin artırılması sebebiyle güvenilirliği fazla olan bir uygulama olarak tercih edilebilmektedir. Bunun yanı sıra söz konusu sistem, çeşitli olumsuzluklara sebebiyet veren istikrarsız döviz kurunun söz konusu olumsuzluklarını da ortadan kaldırmaktadır. Ekonominin duyarlı hale getirilmesi, Merkez Bankası'nın son kredi konumuna sınırlandırılması ve senyoranj gelirlerini kaybı bu sistemin en önemli maliyetlerini teşkil etmektedir (Özdemir ve Şahinbeyoğlu, 2000:3).

Tablo 6: Tam Dolarizasyon

Sistem	Temel Özellikler	Olumlu Görüşler	Olumsuz Görüşler	Açıklamalar
Tam Dolarizasyon	Ülkenin, başka bir ülkenin para birimini kabul ederek, parasal özerkliğinden tamamen vazgeçtiği bir para kurulu sisteminin aşırı biçimine verilen genel adıdır.	Bu rejim kapsamında kredibilite en üst düzeye çıkarılır. Para otoritelerinin teoride halkı şaşırtmak için hiçbir kapsamı yoktur.	Para yönetim kurulunda olduğu gibi, sistem güvenilirlik konusunda uzun, esneklik açısından kısadır. Olumsuz dış şoklar, reel ekonomi tarafından tamamen emilmelidir. Merkez bankası son çare rolünü kaybeder. Bu sistemin önemsiz bir eksikliği, genellikle politik ve milliyetçi gerekçelerle direnilmesidir. Bir diğeri ise, oyunun kurallarının aşırı koşullar altında değiştirilebilir olmasıdır.	Tam dolarizasyonun çok az uygulanmaları vardır. Buna benzer bir rejim Panama'da nispeten iyi çalıştı. Ancak, Liberya'nın durumu, bu tür bir sistemin ciddi bir eksikliğini ortadan kaldırdı. Bu sistemin bir iç savaş (acil durum) karşısında kaldığında, politikacılar oyunun kurallarını değiştirmeye karar verdi ve ulusal bir para birimi çıkardı.

Kaynak: (Edwards ve Savastano, 1999:7)

1.2.3.5. Para Kurulu

Para Kurulu, yabancı bir para ile seçilecek bir ülke parasının sabit kur üzerinden değişimini öngören ve buna dair legal düzenlemeleri içeren sisteme

denilmektedir. Para Kurulu sisteminde, ülke parasını yalnızca para girişi karşılığı söz konusu olunca sistemdeki para otoritesi basmaktadır. Yine bu sistem sayesinde merkez bankasının üstlendiği son kredi mercii olma ve ayrıca parasal düzenleme yapma gibi geleneksel fonksiyonlar son bulmaktadır. Bunun yanında sistemin, faiz oranlarının birleştirilmesi, finansal derinliğin artması, döviz kuruna belli oranda istikrar kazandırması gibi mühim faydaları vardır. Kolayca uygulanabilen bu sistem ile birlikte ayrıca para ve maliye politikalarının da güvenliği artırılabilir. Kolaylığı nispetinde, bu sistem, bankaların daha duyarlı hale gelmesi, Merkez Bankası'nın söylendiği üzere fonksiyonlarını yitirmesi ve mali politikaların üzerine çeşitli sınırlamaların gelmesi gibi bir takım maliyetler de getirmektedir. Ayrıca bu sistemde nominal kurlar da esnekliklerini kaybetmektedir. Yeterli miktarda döviz kaynağı, sağlıklı bir finansal yapı ve güçlü bir kamu finansmanı, bu sistemin uygulanacağı bir ekonomide olması gerekli olan hususlardır (Özdemir ve Şahinbeyoğlu, 2000:5).

Tablo 7: Para Kurulu Sistemi

Sistem	Temel Özellikler	Olumlu Görüşler	Olumsuz Görüşler	Açıklamalar
Para Kurulu	Para politikasında yasal sınırlamalara sahip ve kesin kurallara bağlı olan sabit kur sistemidir. Para otoriteleri yalnızca yabancı girişi karşılığı olarak yerli parayı basabilmektedir.	Zaman tutarsızlığı meselesini ortadan kaldıran ve kredibilite unsurunu en çoklayıcı olma özelliğine sahip bir sistemdir.	Esnek olmamasına rağmen kredi bakımından önemlidir. İşsizlik veya ekonomik aktivite ile önemli derecede dışsal şoklara tümüyle absorbe edilmektedir. Ayrıca Merkez Bankası son kredi mercii gibi bir fonksiyonunu yitirmektedir.	Bazılarında önemli derecedeki dışsal şoklarda uygulamaya son verilmesine rağmen tarihsel olarak bakıldığında pek çok küçük ülke uygulaması görülmektedir. Günümüzde Estonya ve Hong Kong'da görülmektedir.

Kaynak: (Edwards ve Savastano, 1999:7)

1.2.3.6. Serbest Dalgalanma

Serbest dalgalanma olarak bilinen sistemde herhangi bir ülke parasının değeri piyasa tarafından belirlenmektedir. Serbest dalgalanma sisteminde yapılan müdahaleler ile birlikte, döviz piyasasındaki kurların istenilen düzeyde oluşmasının yerine, piyasalarda mevcut olan değişimlerin daha ılımlı hale getirilmesi ve gereksiz dalgalanmaların önlenmesi gerçekleştirilmektedir. Uygulanan bu sistem ile birlikte, ülkenin halihazırda tutması gereken uluslararası rezerv miktarı azalmakta ve buna bağlı olarak para politikalarının etkinliği artış göstermektedir (Özdemir ve Şahinbeyoğlu, 2000:2).

Tablo 8: Serbest Dalgalanma Sistemi

Sistem	Temel Özellikler	Olumlu Görüşler	Olumsuz Görüşler	Açıklamalar
Serbest dalgalanma	Merkez Bankası'nın döviz piyasasına müdahalede bulunamayacağı gibi döviz kurunun serbest piyasada belirlendiği görülmektedir.	Yüksek seviyede rezerv birikimine ihtiyaç olmadığı gibi nominal döviz kurunda meydana gelen değişimler içsel ve dışsal şokların ihtiyaç duyduğu düzenlemelerin hemen hemen hepsini yansıtmaktadır.	Dalgalanmalı kaynak dağılımı, yüksek orana sahip nominal ve reel döviz kurunca olumsuz bir şekilde etkilenir. Para politikasının döviz kuru haricinde nominal çıpa çerçevesinde şekillendiği görülmektedir.	Geçmişteki bazı uygulamalar baz alındığında ABD, Almanya ve İsviçre'nin bu uygulamaya en yakın örnekler olduğunu söylemek mümkünse de, hiçbir ülkenin tam olarak esnek kur politikası uyguladığı görülmemektedir.

Kaynak: (Edwards ve Savastano, 1999:6)

1.2.3.7. Sürünen Pariteler

Sürünen Pariteler sisteminde ülke parasının değerinin sabitlendiği görülmektedir. Fakat sabitlenen bu değer, söz konusu ülkenin seçilmiş ekonomik değerler ve bilhassa ödemeler dengesinde olan gelişmelere bağlı bir şekilde, tıpkı sabit aralık sisteminde olduğu gibi ayarlanabildiği görülmektedir. Bunun yanında bu

sistem sabit aralık sistemi ile karşılaştırıldığında serbest aralık sistemine göre daha katı bir sistemdir. Sürünen pariteler sistemi, alışılmış tüm bu sistemlerden farklı bir şekilde, sabit kurun üzerine herhangi bir baskı oluşması durumunda bu bağlamda gerekli olan ayarlamalar hemen olmayıp, belirli aralık ve sıklıkla yapılabilmektedir. Bu sebeple, sürünen pariteler sisteminin, sabit aralık sisteminin sahip olduğu avantajları ve dezavantajları beraberinde getirdiği görülmektedir. Ayrıca aralığın olmaması belirsizliklerin daha az bir seviyeye indirgenmesine sebebiyet vermektedir (Özdemir ve Şahinbeyoğlu, 2000:4-5).

Tablo 9: Sürünen Pariteler Sistemi

Sistem	Temel Özellikler	Olumlu Görüşler	Olumsuz Görüşler	Açıklamalar
Sürünen Pariteler	Periyodik bir şekilde belirli göstergeler uyarınca ayarlanan nominal döviz kuru, çok dar bir aralık içinde hareket ederek, sapmaları engellemektedir. “Tablita Sistemi” olarak da bilinen ve nominal döviz kurunun enflasyon oranının altında artan bir şekilde ayarlanması da bu uygulamanın örneklerinden biridir.	Önemli reel kur değerlemelerinin yüksek enflasyona sahip olan ülkelerde önlendiği görülmektedir. Piyasa beklentilerini yönlendiren tablita sistemi, belirli bir ölçüde kredibilite de sağlamaktadır.	Enflasyonist sürecin oluşması ve para politikasında döviz kurunun nominal çıpa etkisinin ortadan kalmasına, geçmişteki enflasyon farklarını kullanarak geçmişe dönük yaklaşım gösteren sistem sebebiyet vermektedir. ‘Tablita Sistemi’nin uygulanmasının sürekliliği mali ve gelir politikalarının uyumlu olmadığı hallerde sağlanmamaktadır.	1960’lı ve 1970’li yıllarda Brezilya, Şili ve Kolombiya’da uygulandığı görülen bu sistemin en uzun bir şekilde Kolombiya’da uygulandığı ve burada önemli derecede enflasyonist baskı oluşturduğu görülmektedir.

Kaynak: (Edwards ve Savastano, 1999:7)

1.2.3.8. Sürünen Bant

Ülke parasının değerinin önceden açıklandığı ve bir sabit değer etrafında belli limitler içinde dalgalandığı sistem olan yönlendirilmiş sürünen bant sisteminde, esas alınan sabit değer, seçilmiş ekonomik gösterge ve bilhassa ödemeler dengesindeki gelişmelere uygun ve ona bağımlı bir şekilde ayarlanması mümkündür. Yönlendirilmiş sabit parite sistemi uygulamada aralık sistemi ile mukayese edildiğinde aralık sisteminin daha esnek bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Buna göre yönlendirilmiş sürünen bant sisteminin alışılmış diğer sabit kur sistemlerinden ayrılması, sabit kurda meydana gelen bir baskıda, yapılacak olan gerekli ayarlamaların hemen değil, belirli aralık ve sıklıklar içinde yapılmasıdır. Bunun yanında belirli limitler içerisinde ve yapılan ayarlamalar esnasında dalgalanmalara da izin verilmektedir.

Diğer sabit kur sistemlerinde görünen ve aynı zamanda bekletiden de kaynaklı olarak spekülative hareketler, bu yapılan ayarlamalar ile engellenebilmektedir. Burada faiz politikasının kurları destekleme zorunluluğu, en büyük olumsuzluk olarak dikkati çekmektedir. Bu sebeple, faizlerin, ekonominin gereklilikleri uyarınca ve istenildiği gibi kullanılmadığı görülmektedir (Özdemir ve Şahinbeyoğlu, 2000:4).

Tablo 10: Sürünen Bant Sistemi

Sistem	Temel Özellikler	Olumlu Görüşler	Olumsuz Görüşler	Açıklamalar
Sürünen Bant	Merkez paritenin aralık sistemi içinde zaman içinde ayarlanmasıdır. Farklı kurallara bağlanabilen yönlendirme oranı, geçmiş enflasyon oranları farkı gibi geriye dönük veya beklenmekte olan enflasyon oranı gibi ileriye dönük gibi yaklaşımlar bu minvalde en sık uygulamalardır.	Merkez paritede, yüksek oranlı düzenlemeler yapılmaksızın yüksek enflasyona sahip ülkelerde aralık sisteminin uygulanmasına imkan vermektedir.	Yönlendirme oranının tayini önemli riskler taşır. Geçmişe dönük yaklaşım sistemde enflasyonist süreç atabilir. Geleceğe dönük yaklaşım ise yanlış, enflasyon hedefleri doğrultusunda belirlendiyse ulusal paranın aşırı değerlenmesine ve spekülative baskılara yol açabilir.	Bu uygulama Şili, İsrail ve İtalya gibi ülkelerde belirli zamanlarda görülmüştür.

Kaynak: (Edwards ve Savastano, 1999:6)

1.2.3.9. Yönetimli Dalgalanma

Yönetimli dalgalanma adı verilen kur sisteminde, döviz kurlarına parasal otoriteler tarafından çeşitli müdahaleler olmakla birlikte, yapılan bu müdahaleler önceden belirlenmiş kurallar doğrultusunda yapılmamaktadır. Parasal otoriteler, kendi karar alma sistemlerini bir takım ekonomik göstergeler ışığında o an için olumlu olduğunu düşündüğü bir şekilde çalıştırmak suretiyle bu müdahaleleri yapmaktadır. Denildiği üzere önceden belirlenmemiş veya açıklanmamış kurallara göre gerçekleştirilmeyen bu müdahalelerin, ülke ekonomisinin hareket alanını genişlettiği görülmektedir. Bunun yanında, serbest dalgalanan kur sisteminin sebebiyet verdiği çeşitli risk ve belirsizlik ortamı, bu şekilde yönlendirilebilen kurlar ile azaltılma imkânına kavuşmaktadır. Buna mukabil, ekonomiler genelinde düşünüldüğünde belirli kuralları olmayan bu müdahalelerin, birbirleriyle çelişen bazı yönleri olduğu da görülmektedir. Bu konuya ilave olarak, “kirli dalgalanma” olarak bilinen sisteme göre, kurlar gözetimli bir şekilde dalgalanır, gerçekleştirilen müdahaleler neticesinde elde edilmeye çalışılan ekonomik faydalar, diğer ülkelere olumsuz şekilde tesir edebilmektedir (Kaya ve Güçlü, 2002:12-13).

Tablo 11: Yönetimli Dalgalanma Sistemi

Sistem	Temel Özellikler	Olumlu Görüşler	Olumsuz Görüşler	Açıklamalar
Yönetimli dalgalanma	Merkez Bankası'nın belirli bir pariteye bağımlı olmaksızın döviz piyasasına müdahaleye hazır haldedir. Müdahalelerin sıklığı ve şekli hedefe göre değişiklik gösterebilir. Rezervlerde meydana gelen değişim, doğrudan yapılan müdahaleler neticesinde olmakla birlikte, dolaylı olarak yapılan müdahaleler, yani faiz oranları, likitide veya diğer finansal araçlar yoluyla yapılan müdahaleler, böyle bir değişim yaratmamaktadır.	Piyasaya verilen tepki, serbest dalgalanan kura benzemektedir fakat bunun için uluslararası düzeyde daha yüksek seviyede rezerv birikimine ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun yanı sıra döviz kurlarında mevcut olan aşırı hareketlilik önlenir.	Piyasalarda, Merkez bankası hareketlerinin şeffaf olmaması sebebiyle belirsizlikler meydana gelebilir. Uygulamada bu müdahaleler, etkileri sinyal niteliği taşısa dahi, kısa süreli olmaktadır. Bunun yanında istikrarın kazandırıcı olmadığı görülmektedir.	1994-1995 krizi sonrasında Meksika benzer sistemi uygulamaya çalışmıştır. Yine Kanada ve Avustralya gibi gelişmiş ülkeler de bu sistemi uygulamaktadır.

Kaynak: (Edwards ve Savastano, 1999:7)

1.3. Döviz Kurunun Belirlenmesine İlişkin Yaklaşımlar

Ekonomi literatüründe de daimi bir tartışma konusu olan döviz kuru rejimi seçimi, döviz kuru sisteminin, döviz kurlarının ne şekilde ve hangi güçler ile belirleneceği, söz konusu kurlarda, herhangi bir şekilde serbestçe veya resmi kararlarla değişimin olup olmayacağı veya böyle bir değişim olacaksa hangi ölçülerde ya da ne şekilde olacağı gibi konular hakkındaki kurallar bütünüdür. Bununla birlikte, bir diğer tartışma konusu da döviz kurlarının belirlenme şekli ve döviz kurlarından hangisinin daha avantajlı olduğu meselesidir (Kardaşlar, 2013:8).

Döviz kurlarının yapısı, kurların oluşma şekli ve döviz kurları ile paranın arzı, enflasyon, faiz oranları gibi makroekonomik değişkenler arasındaki karşılıklı ilişkiler gibi konuları döviz kuramları açıklamaktadır. Döviz kurundaki değişimleri belirleyen yaklaşımlar için, satın alma paritesi, faiz oranları paritesi, parasalcı yaklaşım, portföy dengeleme teorisi, ödemeler bilançosu, beklenti ve haberlere yönelik yaklaşımlar, genel denge yaklaşımları, verimlilik yaklaşımları, gelir ve servet değişimleri yaklaşımları ve Keynesyen yaklaşımlar gibi hususlar zikredilebilir (Öztürk ve Bayraktar, 2010:157)

1.4. Döviz Kuru Politikaları

Hükümetlerin, uluslararası ödemelerini belli bir intizam içerisinde gerçekleştirmeleri amacıyla ve dış ödeme dengelerini de etkilemek için döviz kuru ile alakalı olarak aldıkları tüm önlemlere döviz kuru politikası denilmektedir. Bu minvalde bir önlem mekanizması olan döviz kuru politikaları, ekseriyetle uluslararası para sisteminin yönlendirilmesine göre belirlenmektedir (Coşkun ve Taylan, 2016:158).

Sabit kur sisteminden daha başka olarak esnek kur sistemi hükümetlerin para politikalarına yönelik tercihlerini kısıtlamaktadır. Sabit kur sisteminde para ve maliye politikalarına yönelik belirli bir amacın esnek kur sisteminde gözlenemediği bilinmektedir. Esnek kur sisteminde güvenli ve etkin bir para politikasının

uygulanması ve enflasyonun bu şekilde kontrol altına alınması oldukça zordur. Enflasyona yönelik beklentilerdeki belirsizlik bu zorluğun nedenlerinden birisidir (Caramazza and Aziz, 1998:5). Ekonomi politikalarına göre ülkelerin sabit ya da esnek kur sistemleri aralığında herhangi bir döviz kurunu uygulamaktadırlar.

1.4.1. Kur Düzenlemeleri

Kur düzenlemeleri 4 alt başlık altında kendisini göstermektedir. Bunlar (Ayvaz, 2010:64):

- 1- Denge kuruna uygun kur politikası
- 2- Az değerlenmiş kur politikası
- 3- Aşırı (Fazla) Değerlenmiş Kur Politikası
- 4- Konvertibilite

1.4.1.1. Denge Kuruna Uygun Kur Politikası

Bu politikanın diğer bir adı da gerçekçi kur politikasıdır (Ayvaz ve Uysal, 2010:64). Denge kuruna uygun olarak belirlenen bu politika, sadece bir denge kuru olarak görülmemelidir. Bunun sebebi, özellikle dış kredi imkanlarını fazlaca kullanan bir ülkede, döviz arzının talebe karşılık gelmesinin uzak bir olasılık olması ve belirlenen kurun denge kurunu yansıtmayabileceğidir.

1.4.1.2. Az Değerlenmiş Kur Politikası

Yabancı paraların denge döviz kuruna göre daha yüksek fiyattan alım-satımının yapılmasına veya dövizin reel değerine göre daha yüksek bir seviyede belirlenmesine az değerlenmiş kur politikası denilmektedir. Böylesi bir durumda, yabancı paraya göre yerli para az değerlenmiş bir konumda bulunmaktadır (Ayvaz ve Uysal, 2010:65).

1.4.1.3. Aşırı (Fazla) Değerlenmiş Kur Politikası

Bu döviz kuru politikasında, döviz kazanan ihracatçı ve aynı zamanda turistik işletmeye sahip olan kişiler, döviz gerçek değerinden daha ucuza başka döviz üreticilerinden alıp, gerektiğinde zor kullanmak suretiyle, ithalatçı veya diğer döviz tüketen kesime aldığı düşük fiyat ile verdiğinden, aşırı değerlenmiş kur

politikası, döviz kazananların, döviz tüketenlerin lehine ancak döviz üretenlerin aleyhine olan politikaya denilmektedir. Dolayısıyla döviz tüketenler için faydalı olan aşırı değerlenmiş kur politikasında, para, yabancı paralar karşısında aslında daha pahalıya alınıp satılmakla birlikte, dövizin denge kurundan daha az bir fiyatla alım-satımının yapıldığı görülmektedir (Ayvaz, 2010:65).

1.4.1.4. Çevrilebilirlik (Konvertibilite)

Herhangi bir ülkenin milli parasının, döviz piyasasında serbest bir şekilde, diğer ülke milli paralarına dönüştürülebilme özelliğine sahip olma durumuna ekonomi literatüründe çevrilebilirlik yani çevrilgenlik denilmektedir (Ayvaz ve Uysal, 2010:65). Konvertibilitenin temel meselesi, ülkedeki yasalar uyarınca serbest bir döviz piyasasının mevcut olmasıdır. Mevcut olan söz konusu piyasada, aracı kurum ve kuruluşlar ve aynı zamanda bankalar, dileyen herkese, istedikleri miktar tutarında döviz satabilir veya herhangi bir kişinin arz edeceği dövizleri satın almaktadırlar.

1.4.2. Parite Değişiklikleri

Döviz kurunda parite değişiklikleri 3 alt başlıkta ele alınmaktadır. Bunlar (Ayvaz, 2010:67):

- 1- Devaülasyon
- 2- Revalüasyon
- 3- Katlı kur politikası

1.4.2.1. Devalüasyon

Herhangi bir ülkenin, ulusal parasının dış değerinin acil ve iradi bir şekilde hükümet tarafından düşürülmesine devalüasyon denilmektedir. Devalüasyon sayesinde para arzında ve çıktı düzeyinde belli bir artış meydana gelmektedir (Ayvaz ve Uysal, 2010:68). Bunun yanında devalüasyon ile birlikte, ithal mallar pahalılaşarak ithalat azalırken, ihracat mallar ucuzlar ve ihracat artış göstermektedir. Bu sayede devalüasyon, görüldüğü en temel amaçların gerçekleştirilmesini sağlayarak, oluşan dış ticaret açıklarını giderici bir etki sağlamaktadır. Söylendiği üzere yabancı para karşısında ulusal paranın değerinde meydana gelen değişikliklerin dış ticaret dengesi

üzerinde ne şekilde bir etkiye sahip olduğu konusu ile ilgili olan devalüasyondan beklenen, sözü edilen dış ticaret açıklarını gidermek olup, bunun nasıl yapılacağı Marshall-Lerner formülü ile açıklanmaya çalışılmıştır (Karluk, 2002:392).

Formüle göre, ithal malların yurtiçi ve ihraç mallarının ise yurtdışı talep esnekliklerinin toplamının birden büyük olması ancak ülke dahilinde ihracat mallarının arz esnekliklerinin sonsuz olabilmesi şartı ile mümkündür. Buna göre, eğer esnekliklerin toplamı birle eşitse devalüasyon uygulandıktan sonra dış ticaret açığında herhangi bir değişiklik olması mümkün değildir. Fakat esneklik toplamı birden küçük olması durumunda, dış ticaret açığı artış gösterecektir. Netice olarak dış ticarete yaratmış olduğu değişime ve bu değişimin ülke ekonomisinde yaratmış olduğu dönüşüme bağlı olarak devalüasyonun olumlu ve olumsuz olmak üzere çeşitli etkileri bulunmaktadır (Fathi, 2018:37).

Devalüasyonun ekonomi üzerindeki olumsuz etkileri:

- Sanayileşme aşamasını henüz tamamlamamış ülkelerde hammadde için bir dışa bağımlılık durumu mevcut olduğu için bilhassa az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde devalüasyon uygulaması enflasyon oranında artışlara sebebiyet vermektedir. Bunun yanında maliyetlerin artması ve buna bağlı olarak piyasadaki mevcut fiyatların da yapılan devalüasyonun getirdiği ithalat pahalılığı sebebiyle artış gösterdiği görülmektedir.
- Uygulanan ülkede, ülkenin milli parası üzerinden borçları artış meydana gelmektedir.
- Yukarıda söylendiği gibi devalüasyon ile ihraç malların fiyatının düşmesi ile birlikte dış ticaret sınırı ülke aleyhine bir şekil almaktadır.
- Yapılacak olan devalüasyonun ne zaman uygulanacağını bilmesi, özellikle mal ve döviz spekülasyonlarına sebebiyet vermekle birlikte bu durumdan spekülasyoncular büyük ve haksız bir kazanç sağlayabilmektedirler.
- Yapılan devalüasyon ile üretim kaynaklarının ihracat endüstrilerine ve ithalata rakip olan yurtiçi endüstrilerine kayma eğilimi göstermektedir. Ayrıca kaynak dağılımı için olumsuz etkilere sebebiyet vermektedir

(<https://www.fikir.gen.tr/devaluasyon-nedir-devaluasyonun-nedenleri-nelerdir-devaluasyonun-etkileri-nelerdir/> Erişim Tarihi: 07/12/2018).

Devalüasyonun olumlu etkileri:

- Özellikle dış ticaret üzerinde tasarruf sağlayıcı bir etki yaratmaktadır.
- Yapılan devalüasyon ile birlikte iç talebin, ithalata rakip olan endüstrilere gittiği görölmektedir.
- Yabancı sermaye girişi, yabancı paranın yurtiçideki satınalma gücünün artmasından dolayı artış göstermektedir.
- Devalüasyon ile birlikte, işçi dövizleriölke ekonomisine resmi kanallar yolu ile kazanılmaktadır(<https://www.fikir.gen.tr/devaluasyon-nedir-devaluasyonun-nedenleri-nelerdir-devaluasyonun-etkileri-nelerdir/> Erişim Tarihi: 07/12/2018).

1.4.2.2. Revalüasyon

Kurların az çok istikrarlı bir şekilde tutulduğu veya sabir kur sisteminin uygulandığı sistemlerde, kurlardaki herhangi bir değişim veya ayarlamalar, hükümetin vereceği bir karar doğrultusunda mümkün olabilmektedir. Bu minvalde, revalüasyon, böylesi bir sistemde milli paranın dış değerinin yükseltilmesi veya resmiyetteki döviz kurunun hükümet veya hükümet kuruluşları tarafından düşürölmesi işlemine denilmektedir. Bu işlem sonucu, ihraç mallarının fiyatları yabancı para cinsinden pahalılandığı için ihracat azalmaktadır. Bunun yanı sıra, ithal malların fiyatlarının milli para üzerinden ucuzlaması sebebiyle ithalat artmaktadır. Tüm bu hareketler neticesinde, ülkenin ödemeler bilançosu fazlasında belli bir azalma meydana gelmektedir (Esen ve Perek, 2016:29).

1.4.2.3. Katlı Kur Politikası

Çeşitli parasal işlemlere birden çok oran uygulanmasına katlı kur politikası denilmektedir. Dolayısıyla, ödemeler bilançosu kalemlerinin her biri için aşırı şekilde döviz kuru hesaplanması katlı kur olarak izah edilebilmektedir (Ayvaz ve Uysal, 2010:78).

İKİNCİ BÖLÜM

ABD VE ÇİN'DE UYGULANAN KUR SİSTEMLERİ VE DÜNYA TİCARETİNDEKİ ROLÜ

2.1. Döviz Kuru Sistemi Tercihinin Önemi

Döviz kuru, uluslararası bir finansman kursunda üstünde durulan ve çalışılan en büyük uluslararası değişkenlerden biridir. Bu, döviz kuru sistemi seçiminin en önemli politika konularından birisi olduğu görülmektedir. Hem ulusal para politikasının uygulanmasında hem de uluslararası para politikasının koordinasyonunda döviz kuruyla ilgili endişeler gittikçe daha fazla önem kazanmıştır ve buna paralel olarak, ulusal para değerindeki müdahaleler önemli bir araştırma konusu haline gelmiştir.

Döviz kurları uluslararası ticarete sadece fiyatları sabitlemekle kalmayıp, aynı zamanda döviz kuru riskinden kaçınmak için düzenlenecek riskten korunma yapısının belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Hem ulusal hem de küresel düzeyde, geçmişte ve bugün yaşanan tüm ekonomik gelişmelerin en önemli göstergelerden birinin döviz kuru olduğunu söylemek mümkündür.

Uygulanacak döviz kuru politikası, ülkeler için birçok faktör ile bağlantılıdır. Fakat döviz kuru politikasının asıl temeli, ülkenin ekonomik yapısı ve ülkenin bulunmuş olduğu ekonomik koşullardan oluşmaktadır. Döviz kurlarının farklı şekillerin olması gibi, uygulanan döviz kurların amaçları da farklıdır. Bu nedenle, gelişim düzeyi, uygulanacak döviz kuru ve izlenecek politikayı belirleyen önemli bir faktördür. Uluslararası sermaye piyasasına entegrasyon derecelerine göre, ülkeler iki gruba ayrılabilir: Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında döviz kuru politikasının belirlenmesinde en önemli fark, döviz kuru hedefine dayanmaktadır. Gelişmiş ülkeler için hedef, orta vadede piyasa koşullarında belirlenen döviz kurunun orta derecede istikrarlı olup olmadığını ve cari döviz kurunun denge döviz kuru oranından sapıp saptığını belirlemektir. Gelişmekte olan ülkelerde amaç, orta vadedeki hedefin sürdürülebilirlik ve sürdürülebilirlik

seviyesine sahip gerçek ve sürdürülebilir bir döviz kuru oluşturmaktır (Abuşoğlu, 1990:51).

Çin ve ABD gibi gelişmiş ülkelerin son yıllarına bakıldığında döviz kurlarındaki dalgalanmalar gözlemlenirse, yerel finansal sistemde herhangi bir kriz olmadığını görülebilmektedir. Ancak buna ek olarak, döviz kuru sisteminin finansal istikrar üzerindeki etkisi de büyük önem taşımaktadır. Gelişmekte olan ülkeler için, yurt içi finansal istikrar üzerindeki vurgu daha sınırlıdır. Diğer bir deyişle, bankacılık sistemi yüksek düzeyde özel kesimin borçlanmasına, menkul kıymetler ve gayrimenkul kıymetler fiyatlarının, faiz oranlarının dengelenmesi ve özel sektörden aşırı borçlanma ve spekülasyon yatırımlardan kaynaklanan zayıflıkları önlemeye çalışmaktadır. Bu anlamda, döviz kurundaki istikrar ve ödemeler dengesi finansal istikrarda çok önemli bir unsur olarak görülmemektedir. Ancak, yukarıda belirtildiği gibi, finansal istikrar, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde belli örneklerle anlaşılmış ve kastedilmiştir (Demir, 2007:37).

Mali istikrarsızlıklar, kur krizlerin sebebiyle hemen hemen her gelişmekte olan ülkede yaşanmıştır. Bunun temel nedenlerinden birisi, ülkelerin yabancı para cinsinde borçlu olmaları ve aktif ve pasiflerin dolarizasyonudur, yani borçlanma kendi paraları cinsinden değildir. Örnek olarak ABD doları ele alınabilir. Kur hareketlerinin önemli bir etkeni sadece gelir değildir. Burada servet etkisi de çok önemlidir. Dolayısıyla döviz kurlarındaki yukarı ve aşağı şiddet hareketlerinin önlenmesi, gelişmekte olan ülkelerde finansal istikrarın sağlanmasında temel bir koşuldur.

Ancak kur sistemi tercihinde mükemmel bir sistem söz konusu olduğunu ifade edilemez. Her bir sistemin avantajları olduğu kadar dezavantajları da vardır. Ne zaman para ve maliye politikaları uyumlu bir biçimde uygulanırsa ve dezavantajları ortadan kaldıracak önlemler alınırsa, kur sistemin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesine yardımcı olmaktadır.

IMF verilerine bakarak, 1991'den 1999'a kadar IMF üyesi ülkelerin hangi sistemleri tercih ettiklerini aşağıdaki gibidir:

- 1991 yıllarda sabit döviz kurunu 25 ülke tercih ederken, 1999'larda bu rakam 45'e yükselerek, IMF üye ülkelerinin %16'sından, %24 çıkmıştır.
- 1991 yılında dalgalı kur sistemini IMF'ye üye olan ülkelerinden 36 ülke uygulamışken, 1999 yılında 77 ülkeye artmış, yani %42'sinden tercih %23'e uygulamış bulunmaktadır.
- Yarı esnek döviz kuru, 1991 yılında 98 ülke tarafından uygulanırken, 1999 yılına gelindiğinde IMF üyesi olan 62 ülke tarafınan uygulanarak, yarı esnek döviz kurunu tercih eden ülkelerin oranı %62'den %34' düşmüştür (Uzunoğlu, Tarihsiz).

Yapılan bir çalışmaya göre şu sonuçlara varılabilmektedir:

1. Döviz kuru, sağlıklı bir piyasa değişkeni değil, çünkü döviz kuru, spekülative sermaye hareketlerinin ve öngörülemeyen gelişmelerin etkisiyle sağlıklı ve hareketli bir büyüme göstermektedir.
2. Gelişimin içine girmesiyle, sermaye akımlarının yaratmasının aksine, bunalım sebep olacaktır.
3. Bugünün var olan eğilimleri etkili bir kriz yaratmadan uzun süre devam edebilir, ancak bu durum keskin krizden daha az uygun değildir. Çünkü ekonominin bu biçimde olması, gerçek faiz oranları aşırı artması ve spekülativeörler için büyük yararları olan para değerinde istikrarlı bir artış olduğu için ciddi bir kriz yaşanıyor demektir (Bulutay, 2012:53).

2.2. Ülkelerin Makro Ekonomik Değişkenlerine Bağlı Olarak Döviz Kuru Sistemi Seçimi

Literatürde hangi değişkenler ülkelerin döviz kuru tercihlerinin belirleyicisi olduğunu sıklıkla tartışılan bir konu olmuştur. Döviz kurlarının piyasa koşullarına göre belirlenmesi sürecinde, döviz kurlarının herhangi bir iç veya dış şok karşısında iniş çıkışlar sergileyen dış ticaret dengesi gibi çeşitli makroekonomik büyüklükler üzerindeki etkileri ve bu bağlamda döviz kurunun potansiyel belirleyicileri yoğunlaşmıştır. Bu tartışmalar, döviz kurundaki değişimlerin dış ticaret dengesi üzerindeki etkileri hakkında geniş bir ampirik literatüre yol açmıştır.

Bugün, ülkelerin uyguladığı döviz kuru rejimlerinin değişik biçimde olduklarını söylemek mümkündür. İkinci Dünya Savaşı bittikten sonra yeni bir

sistemin, Bretton Woods sisteminin oluşturulmasıyla birlikte, bugüne kadar devam eden yöresel yeni para birliklerine, değişik ve çeşit çeşit krizlerine, ticaret engellerini kalkamalarına ve serbest ve sınırsız ticaret sözleşmelerine, ulusal sınırları aşan gelişmiş ekonomik ve finansal sistemlerin getirmesine sebep olmuştur. Bretton Woods sisteminin gelişi, dünyadaki tüm ülkelerin tek bir para birimine bağlanmasını gerektirirken, bu sistemin yıkılmasından sonra, birçok ülke sabit döviz kurundan vazgeçip, esnek döviz kuru sistemine geçmiştir. Daha spesifik olarak, bu süreliğinde ülkeler çeşitli döviz kuru rejimleri uygulamaya çalışırken, birçok çeşitli yeni döviz kuru stratejilerin geliştirmesini sağlamışlardır (Kaya, 2009:3).

Kur sistemi seçimi yapılırken bazı kriterler önemlidir. Bunlardan bir tanesi ülkenin yurt dışına açıklık ölçeğidir. Ülkenin yurt dışına açıklık ölçeği, ülkenin ürettiği ürünlerin dış ticarete ithalat ve ihracatın GSMH'ye oranı ile ölçülmesidir. Bir ülkenin ekonomik yapısı küçük ve daha çok dışa açık bir yapıya sahipse, onun uygulanabilecek olduğu döviz kuru sistemi, sabit döviz kurudur (Karluk, 2002:54). Dışa açık olan bir ülkenin, aynı döviz kuruna sahip olan, aynı döviz kuru rejimini seçen ve ihracat çeşitliliği çok büyük olan devletler ile karşılaştırılması yine de daha yüksek döviz kuru oynaklığı beklenmektedir (Bayraktutan ve Özkaya, 2009:54).

Buna karşılık dışa kapalı ve dış ticaret sektörü küçük olan bir ülke için esnek döviz kuru sistemi daha uygundur (Caramazza ve Aziz, 1998:2). Zira dış ticaret açığını sabit kur sistemindeki toplam talebi azaltarak, dış ticaretteki açıklığı ortadan kaldırmak için ekonominin ithalat eğiliminin aleyhinde sönmesi gerekmektedir. Dış ticaret açığını, kapalı ekonomilerin uygulanabildiği enflasyonist veya deflasyonist politikaların kullanılması yerine, sabit döviz kurunun uygulanması hem daha az maliyetli hem de sorunun giderilmesi için daha hızlı bir yoldur (Karluk, 2002:197-198). Gerçek oranların mutlak olmadığı için, dışa kapalı veya küçük ülkeler tam dalgalı kur rejimi olarak sınıflandırılabilirken, büyük ülkeler yanlışlıkla sabit kur rejimi kategorisine dahil edilebilmektedir (Bayraktutan ve Özkaya, 2009:54).

İkinci olarak önemli bir diğer kriter, ekonominin büyüklüğüdür. Küçük ve homojen ekonomilerin ekonomik büyüklük açısından sabit döviz kurunu tercih etmelerinin sebebi, bölgesel ve sektörel çeşitlilikleri olan büyük ekonomilerden

aksine ekonominin gereksinimlerine uygulanan makroekonomik politikalar daha etkili bir şekilde kullanılabilir. Büyük ülkeler bölgesel ve sektörel çeşitlilikleri olan yerler oldukları için, küçük ekonomilerin aksine esnek kur politikaları uygulamaktadırlar (Demir, 2007:40).

Kur sisteminin seçme kriterlerinden birisi de enflasyondur. Tarihsel olarak bahsedildiğinde, yüksek enflasyona sahip olan ülkeler, bu durumu engellemek için kendi paralarını sağlam bir başka para birimine bağlamaktadırlar. Enflasyon durumunda ülke para birimi sağlam veya güçlü bir yabancı para birimine bağlanırken, enflasyon seviyesinin de düşeceği hedeflenmiştir. Yani sonuç olarak sabit kur sistemi uygulayan ülkenin enflasyonunda düşüşün gerçekleşmesine yardımcı olacaktır. Bir çalışmaya göre enflasyon oranları birbirine yakın olan ülkelerin tercih ettikleri döviz kuru sistemleri, sabit kurdur. Bunun aksine birbirine ticari ilişkide yakın olan ülkelerin enflasyon oranların aralarında çok fazla benzerlik varsa, o ülkeler esnek döviz kuru tercih etmektedirler (Tang, 2007:18).

Bir başka kriter de dış ticarette malların çeşitliliğidir. Dış ticaretteki malların çeşitliliğin olması, ülke için tek mala bağımlı olabilmesini azaltmaktadır ve ülkeler genellikle esnek döviz kuru sistemini daha çok tercih etmektedirler (Karluk, 2002:198). Değişik tür ihraç mallarına sahip olan ülkeler, mallardaki miktar ve maliyetlerindeki olabilecek değişikliklerine karşı malların birbirini telafi ettikleri için bu kayıpları karşılayabilirler. Buna karşı, ihracatı sınırlı olan ve çok daha az sayıda mallara tabi ülkelerin sabit döviz kuru sistemini tercih etmelerinin sebebi, döviz rezervlerinin istikrarı sağlayabilmesi ve ihracattan gelen paraları, ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerini giderebilmektir.

Finansal sektörün gelişmişlik durumu da kur sistemi seçimi yapılırken önemli bir kriterdir. Zayıf bir finansal sisteminde olan bir ülke, genellikle sabit bir döviz kuru rejimi seçmeyi tercih eder, çünkü finansal kuruluşlar iç piyasada faaliyet gösteremez. Bleaney ve Francisco'nun *"The choice of Exchange Rate Regime: How Valid is the Binary Model"* eserinde 2005 yıllarında yapılan bir araştırmaya göre, ülkelerin verimli bir finans sektörüne sahip olmaları durumunda esnek bir döviz kuru rejimi seçmeleri konusunda aynı görüştedirler. Başka bir araştırmaya göre,

kullanılabilir finansal araçların bir ülkenin tercihini etkilediğini iddia edilmektedir. Finansal aracı kurumların ve piyasaların verimli bir şekilde işlenmesi durumunda, finansal sektörün gelişmiş olduğu ülkelerde, hızlı arbitraj sağlayan ülkelerin esnek döviz kuru sistemleri tercih ettikleri belirtilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde, finansal sektör tarafından sunulan araçlar genel olarak sınırlıdır.

Kur sistemi tercihini etkileyen başka bir önemli unsur olan dolarizasyondur. Dolarizasyona başka bir adıyla da para ikamesi denilmektedir. Dolarizasyon, değer saklaması, bir hesap birimi ve bir ödeme aracı olmak gibi temel işlevlerini yerine getirmek için yabancı para biriminin yerli paranın yerine geçmesidir (Özen, 2018:104). Bir ülkede yüksek para birimi ikamesi varsa, yabancı ve yerli para birimlerinin para olarak kullanıldığı sabit bir döviz kuru rejimi seçmeyi tercih etmektedir. Varlık ikamesinde, yabancı para mevduatın büyük miktarda akışı varsa, sterilizasyonu sağlamak zordur. Ülkeler bu durumda esnek kur sistemini tercih etmektedirler.

1990 ve 1998 yılları arasında 93 ülke için döviz kuru rejimi seçimindeki etkiyi belirlemek amacıyla geniş para arzı üzerindeki tamamen çevrilebilir borç oranının dolarizasyon değişkeni olarak kullanıldığı bir çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmaya göre, yabancı para mevduat sahiplerinin oranı arttıkça ülkenin kesin olarak sabit bir döviz kuru sistemine sahip olma tercihinin daha yüksek olacağını tespit edilmiştir (Tang, 2007:17). Yani çalışmaya göre, yabancı döviz rezervlerin miktarı arttığında uygulanmaya geçecek döviz kuru sistemi sabit döviz kurudur, aksi durumda esnek kur sistemi tercih edilecektir.

Döviz kuru sistemini seçerken göz önünde bulundurulması gereken bir diğer faktör, ekonominin gelecek şoklara nasıl tepki vereceğidir. Bazı döviz kuru rejimleri, ekonomiyi iç şoklara, diğerleri de dış şoklara karşı daha gevrek ve korumasız hale getirmektedir. Benzer şekilde, bazı döviz kuru sistemleri, reel sektörden kaynaklanan şoklara ve diğerleri de finans sektöründeki şoklara karşı koruma sağlamaktadır.

Döviz kuru istikrarı hedef olarak belirlenmediği zaman, ekonomik birimlerdeki potansiyel kur artışlarının dış şokları emerek daha dirençli olacağı ifade

edilebilir. Yeni oluşacak durumlar ve gelecek şoklara karşı kurun tamamen serbest olması, etkili bir döviz piyasasında kurlar eksiksiz uyum sağlamaktadır (Kılavuz ve Topcu, 2011:87). Bu sebeple esnek kur sistemleri dış şoklara karşı dayanıklıdır. Esnek döviz sistemlerin uygulanması, para otoritelerinin bağımsız bir para politikası uygulamasında ellerini serbest bırakmaktadır. Sabit döviz kurunun uygulanması, kurlarda denge kurduğu için, içsel şoklara daha çok dirençli olan bir ülkeye daha çok avantaj sağlamaktadır. Bunun için, dışa açık ekonomilerde kurlardaki sağlanan denge, diğer dengesi olmayan alanlara da dağılabilir. Sonuç olarak ülkelerin ekonomisi dış şoklara açık olduğunda, esnek döviz kuru seçmeli, içsel şoklara açık olduğunda da sabit döviz kuru seçmelidir (Frankel, 1993:13).

Döviz kuru rejimi tercihinde sadece ekonomik faktörlerin değil aynı zamanda politik faktörlerin de etkisi önemli olmaktadır. Ancak bu konu ile ilgili yapılan araştırmaların ortak bir sonuca ulaşmadığını ifade edilebilir. Fakat kimi araştırmalara göre ki bir ülkenin döviz kuru rejimi tercihinde, politik faktörlerin önemli ve belirleyici bir faktördür. Politik sistem içindeki sabit döviz kuru uygulamaları, para politikasının güvenilirliğini sağlayan en önemli girişimcilik mekanizmasıdır. Politika oluşturma sürecinin daha az şeffaf olduğu ve demokrasinin tam olarak kurulmadığı ülkelerde, taahhüt mekanizması sabit bir döviz kuru sistemi ile sağlanmaktadır. Öte yandan, siyasi karar alma sürecinin şeffaf olduğu demokratik rejimlerde, esnek döviz kuru para politikasının güvenilirliğini sağlamaktadır.

Genel olarak, ekonomideki rahatsızlık ağırlıklı olarak parasal sektörden kaynaklanıyorsa, sabit kur sisteminin tercih edilmesi, fiyatlar genel seviyesini olumlu etkileyebilir. Eğer ekonomideki sıkıntılar reel sektör veya dış merkezli ise, o zaman esnek kur sisteminin tercih edilmesi daha iyi bir seçim olabilir. Bazı ekonomistlerin görüşlerine göre, döviz kuru rejimi seçimi, sabit kurunun avantajları ile esnek kurunun avantajları arasında olan bir değişimdir. Her birinin temel avantajları kısaca aşağıdaki gibi ifade edilebilir: Herhangi bir ülke için döviz kurunu sabitlemenin iki büyük avantajı ticareti ve yatırımı engelleyebilecek işlem maliyetlerini ve kur riskini azaltmak ve ikinci olarak enflasyonist olmayan para politikası için güvenilir bir çapa

sağlamak. Diğer taraftan, esnek döviz kurunun en büyük avantajı, bağımsız bir para politikası izleyebilme yeteneğidir (Frankel, 1993:4).

Bir ekonomi sıkıntılı bir dönem yaşadığında, etkisini yumuşatmak için parasal genişleme veya devalüasyona başvurulabilmektedir. Her iki yanıt için de bağımsız bir para birimine ihtiyacı olacaktır. Bazı ülkeler için, belki de çoğunluğa göre, esnekliğin avantajları ile istikrarın avantajlarını en iyi şekilde sağlayan döviz kuru rejimi, sabitleme ve esnek döviz kuru arasında muhtemelen ortada bir yeredir.

2.3. Uygulanan Döviz Kuru Sistemlerinin Ülke Ekonomilerinin Rekabet Gücü Edebilirliğine Etkisi

Artık rekabet gücü kavramı bir ülkenin ekonomik refah düzeyini belirleyen temel bir etken olmuştur. Finansal piyasalardaki serbestleşmenin, uluslararası sermaye hareketliliğinde hedefinin artmasına yol açmıştır. Ayrıca bilgi ve iletişim alanında teknolojik gelişmelerin, ulaştırma, iletişim ve bilgiye erişim, ülkelerin maliyetlerde çarpıcı bir düşüş gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu değişim süreci nihayetinde birçok sektörü uluslararası ticarete ve küresel ekonomiyi yaratmada fiziki bariyerlerin azalmasına yol açmıştır (Aktan ve Vural, 2004:2).

Rekabet gücü, diğer ülkelerin aynı sektörlerine kıyasla, ülkedeki ekonomik faaliyetler içerisinde, bir sektörün daha yüksek iş gücünün çalıştırılması ve kazanç yaratma gücü olarak tanımlanabilir. Yani bir ülkenin ürettiği ve tüketime sunmuş olduğu malları, diğer ülkelerin aynı malları ile fiyat, kalite, güvenilirlik, zamanında teslim gibi unsurlarda yarışabilir düzeyde olmasıdır (Demir, 2002:229). Göreli bir ölçüt olan rekabet gücü, sektörlerin ve ülkelerin birbirine göre mevcut durumlarını ortaya koymaktadır.

Daha önce de belirtildiği gibi, 1990'lı yıllarda gelişmekte olan ülkeler sabit kur rejimleri uygulamışlar ve genelde bu yıllarda uygulanan döviz kuru rejiminden dolayı, ekonominin hızlı büyümesine, önemli bir ekonomik gösterge haline gelmiştir. Birkaç görüşe göre, o zamanlarda uygulanan sabit döviz kuru rejimi, düşük enflasyon oranları ve disiplinli para politikası sağlayan bir dayanak noktası olarak ifade edilmektedir. Fakat kimi iktisatçılar, ekonomik faaliyet seviyesinin korunmasının

sistematik kur ve kur politikaları üzerinde hiçbir etkisi olmadığını ifade etmektedirler. Bu nedenle, ülkeler para politikasını kısıtlayan ve döviz kurunu düşüren nominal bağlantı politikalarını tercih etmişlerdir.

Uluslararası rekabeti etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bunlar arasında fiyatlar genel düzeyinin sürekli artması, yeni yatırımlar, işçi maaşlardaki azalma ve yükselmeler, işçilerin eğitim durumu ve eğitilmiş sayısının durumu, iş gücünün üretkenliği, iş bulamayan ve çalışamayan insanların sayısı, AR-GE yani yeni bilimsel tekniklerin gelişmesi, ticari üretim için geliştirilmiş planların uygulanması ve en önemli araç da reel kur hesaplamaları yer almaktadır. Bahsedilen faktörlerin ülkeler arasındaki karşılaştırmaya dahil, üretilen ürünlerin kalitesi, satış fiyatı, hizmet kalitesi gibi niteliksel faktörler de rekabete etkili olduğunu söylenebilir.

Ülkeler arasındaki ticari ilişkiler son yıllarda artan bir seyir içindedir. Fakat aynı zamanda bu ülkeler arasında, ticari ilişkilerin yoğun olmasına rağmen, ülkeler arasında aynı derecede rekabet bulunmaktadır. Çünkü her ülkenin amacı diğer ülkelere kıyasla daha fazla ihracat yapmaktır. Bu rekabet durumunda kurun hesaplanması için efektif endeksli döviz kurunun hesaplanması, düzeltilmiş bir döviz kuruyla yapılabilmektedir. Düzeltilmiş döviz kurunun bir diğer adı, reel efektif döviz kurudur (Albeni ve Demirgil, 2005:265).

Ülkelerin rekabette güçlü olup olmadıklarına dair birçok belirtilerden en önemlisi döviz kurudur. Son yıllarda yapılan döviz kuru politikaları ve uygulanan döviz kuru sistemleri, belli bir ülkenin dış ticarete gücünü artırmak amaçlıdır. Dış ticaretteki reel gücüne bağlı olarak, reel döviz kurlarına önem verilmesinin sebebi, ellerindeki bu gücü sadece yurt dışına yayılmak ve hakimiyet kazanmakla değil, aynı zamanda ülke içinde de ekonomik performansa da etkili olmasıdır.

Ulusal paranın değer kazanması ve değer kaybetmesi, ülkede önemli değişikliklere sebep olmaktadır (Bilgili, 2000:58-60). Ulusal paranın değer kazanması ile tüketim artacak ve ithal malların fiyatları düşecektir. İthal malların fiyatları düşmesi, ithal ürünlerin artışına yol açmakta, dış ticaret ve ihracatın geride kalmasına neden olmaktadır. Böylece ülkede dış ticaret açıkları ortaya çıkacak ve bu

açığı kapatmak için yapılan herhangi bir borçlanma, rezervlerin kullanılması veya yardım alınarak, bir yere kadar yeterli olabilmektedir. Eğer uzun vadede dış ticaret açıkları, dış ticaret fazlası ile dengeye gelemese, ülke zor bir dönemden geçiyor demektir.

Yukarıda da bahsedildiği üzere, ihracatın azalması istihdamda da bir azalmaya sebep olmaktadır. Var olan iş gücünün ürettikleri, yurt dışı pazarına ihraç edilemediğinde, üretimin azalmasına sebep olması ile birlikte, çalıştırılan iş gücünün de kısaltmasına sebep olmaktadır. Aynı şekilde de kamu gelirlerinin de azalım göstermesine sebeptir. Çünkü ulusal paranın aşırı değerlenmesi, firma için üretim yapmanın daha maliyetli olması, üretimlerinin durdurulmasına neden olmuştur. Üretimdeki azalmalar hem işin yok olmasına (hatta bazen de tamamen durmasına), hem de vergi ödemelerinde azalmaya yol açacaktır.

Firmalar durdurulan ihracatı ve dış ticaret açığının oluşumunu, borçlanma yoluyla durumu atlatmaya çalışacaklardır. Borçlanmaların sebebi, hem ithal ürünlerini ülke içine getirebilmek, hem de mevcut ihraç malların devam ettirmesidir. Fakat yurtiçi finansal piyasalardan borçlandığında, faizin karşılanması gerekmektedir. Ticaret yapan firmaların sıkıntılı bir dönemden geçmesi, faiz oranlarının da artmasıyla, finansal piyasalarda düzensizliklere yol açacaktır.

Ulusal paranın değer kaybetmesi, bazı ülkeler için dış ticaretin artmasına ve dolayısıyla dış rekabet gücünün artmasına sebep olmuştur. Buna da devalüasyon denilir. Devalüasyonun yapılması, yani ulusal para biriminin diğer paralara karşı değer kaybetmesi, ithal malların fiyatı yükseleceği ve önceki elinde olan ithal malların fiyatı artacağı için, dış ticaret yapan firmalar için kazançlıdır. Fakat yapılan devalüasyonla, ülke her zaman kazançlı çıkmayabilir.

Son yapılan araştırmalar, devalüasyonun ihracata olumlu bir etki yarattığını göstermektedir. Devalüasyon sonucunda reel döviz kuru yükseldiğinde, yurtdışında üretilen malların fiyatı, yurt içinde üretilen malların fiyatları kıyasladığında, yurtdışı mallar daha pahalıya malum olacaktır. Yani alınacak herhangi bir malın maliyeti artacaktır. İthal malların maliyeti artacağı için, belli bir ülke o malı almaktan vaz

gececek durumda kalmaktadır ve ithal edilen mal miktarı azalacaktır. Yurt içinde üretilen malların fiyatları da ucuzlandığı için, o mallara ait yurt dışı talebi artacak ve ihraç edilen malların miktarı artmış olacaktır.

Enflasyonu yüksek olan ülke ekonomilerde, ulusal paranın değer kaybetmesi, enflasyonu azaltmanın önemli bir aracı olabilmektedir. Enflasyon, yurt içi malların pahalılaşmasına yani fiyatların artmasına denilir. Yurt içindeki ürünlerin fiyatları arttıkça, hem ihracatın azalmasına hem de ithal edilen malların miktarının artışı berabrinde getirmektedir. Çünkü bu durumda yurt dışı malları daha ucuz bir fiyattan satılan alınabilir. Böylece ödemeler dengesi açığının büyümesine sebep olmaktadır. Devalüasyon uygulandığında, ödemeler dengesi açığı önlenebilmeye çalışılmaktadır (Saatçioğlu, 2001:1).

Rekabet gücünü etkileyen en önemli etkenin küresel ticaret olduğunu söylemek mümkündür. Neoklasik iktisatçılara göre, uluslararası dış ticarete kaybeden veya kazanan diye bir kesinlik yoktur. Bu iktisatçıların savundukları fikre göre tüm ülkeler dış ticaretten karlı çıkmaktadırlar. O yüzden, devletin ülke içinde belirsizlikleri azaltmak amacıyla, yeni yatırımlara yol açmak ve istikrarlı bir ekonominin sağlayan politikalara yönelmelidir (Demir, 2002:234).

Yapılan istatistiki araştırmaların sonuçlarına göre döviz kurlarındaki ve dış ticaretteki değişikliklere bağlı olarak dış ticaret açığının olması, ülkenin diğer ekonomik faktörleri üzerinde etkili olmaktadır. Son yıllarda, dış ticaret açığının dünyada belirgin bir şekilde artması, ülkelerin iç pazarlarını korumaları ve finansal risklere karşı dayanıklılıkları konusunda sorun yaratmıştır.

2000’li yıllarda dış ticaret açığının hızla artması, ancak döviz kurlarındaki seyrinin düşmesi, sürdürülebilirlik endişelerin getirilmesi, döviz kurlarıyla dış ticaret arasında sistematik olmayan bir ilişkiyi ortaya çıkartmaktadır. Buna mukabil kimi verilere göre döviz kurlarındaki değişimler arasındaki ilişkilerin çok fazla sistematik olmamasına rağmen, dış ticaret açığı üzerinde etkili olduğunu göstermektedir (Ordu, 2013:1).

Döviz kurları ve dış ticaret değişkenleri ile ilgili 7 yıllık döneme ait yapılan bir çalışmada hem kısa dönem hem de uzun dönem ticaret ilişkileri incelenmiştir. Buna göre, değişkenler arasında kısa dönemli herhangi bir nedensellik ilişkisi bulunmamıştır. Böylece kısa dönemdeki döviz kurların dalgalanmaların ithalat ve ihracat üzerine etkisi bulunduğu iddiası reddedilebilir. Ancak uzun dönemde yapılan analize göre, değişkenlerin arasında ilişki olduğunu ifade edilmiştir. Yani döviz kurundaki değişimler, dış ticaret düzeylerindeki değişimlere sebep olmaktadır (Uğurca ve Sağlam, 2017:464).

Yukarıda bahsedilen değişkenler hakkında yıllar boyunca önemli iktisatçılardan, birçok çalışma yapılmıştır. Bazılarının çıkarttığı sonuçlara göre değişkenler aralarında bir ilişki bulunamamış, fakat bazılarına göre çok önemli bir ilişki bulunmuştur. 1983 yılında David Cushman'ın "*The effects of real exchange rate risk on international trade*" çalışmasına göre, tarımsal malların ithalatı ve döviz kuru arasında bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Fakat tarımsal malların ithalatına, döviz kurlarındaki değişikliklerin ters yönde etkili olduğunu ifade edilmiştir (Ordu, 2013:54).

1985 yılında, Gotur'un "*Effects of Exchange Rate Volatility on Trade*", 1978 yılında Hooper ve Kohlhagen'nin "*The Effect of Exchange Rate Uncertainty on the Prices and Volume of International Trade*" ve 1991 yılında Asseery ve Peel'in "*The Effects of Exchange Rate Volatility on Exports: An Empirical Investigation*", adlı çalışmalarında döviz kuru değişkenliği ile ihracat arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bazı çalışmalarda da zaman serileri, Granger nedensellik, koentegrasyon, hata düzeltme modeli, eş bütünleşme, VAR yöntemi gibi testler kullanılarak, değişkenlerin aralarında bir ilişki olup olmadığını ortaya çıkartmaya çalışılmıştır.

1992 yılında "*The Dollar and the US Terms of Trade*" adlı çalışmalarında Koch ve Rosensweigh, ABD dolarının değerinde değişimlerin olmasının dış ticarete etkili olup olmadığını araştırıp dolardaki değişikliklerin dış ticareti az etkilemiş olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Als ve Oskooee'nin 1995'te yapmış oldukları "*Do Devaluations Improve or Worsen the Terms of Trade?*" adlı çalışmaya göre, koentegrasyon testi kullanarak 25 ülkenin dış ticaret hadleri ve efektif döviz kurunun aralarında, uzun dönemde ilişki olmadığını ortaya koymuşlardır. Arize'nin 1995 yılına ait yapmış olduğu "*The Effect of Exchange-Rate Volatility on U.S. Exports: An Empirical Investigation*" adlı çalışmasında, üç değişkenli, reel ihracat, reel dış gelir ve döviz kuru, hata düzeltme modeli kurmuş ve yapılan analiz sonucunda, artan bir döviz kuru ticareti engeller (Demir, 2007:61).

Başka bir çalışmaya göre, "*The Long Run Relationship Between the Real Exchange Rate and Terms of Trade in OECD Countries*", koentegrasyon ve Granger nedensellik testi kullanarak, yedi OECD üye ülkelerinin reel döviz kuru ve dış ticaret ilişkisinin aralarında bir inceleme yapmış ve yapılan analize göre reel döviz kurları dış ticaret arasında bir nedensellik olduğunu sonuçlarına varmışlardır. McKenzie ve Brooks'un 1997 yılında yapmış olduğu "*The Impact of Exchange Rate Volatility on German - U.S. Trade Flows*" adlı çalışmasında döviz kurunun, dış ticaret üzerindeki etki olumlu olduğunu sonucuna ulaşmıştır.

Baldemir ve Gökalp eş bütünleşme ve Granger nedensellik testlerini kullandığı, "*Türkiye'de Döviz Kuru ve Dış Ticaret Hadleri İlişkisinin Ekonometrik Analizi*" adlı çalışmalarında, eşbütünleşme ve nedensellik yöntemi kullanarak, 1980-1997 dönemine ait nominal döviz kuru ve dış ticaret hadlerin verilerle, değişkenlerin arasında tek yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğuna ulaşmışlardır. Eş bütünleşme ile ilgili bir ilişki olmadığını da sonucuna ulaşmışlardır.

VAR yöntemini kullanarak reel döviz kuru, ihracat ve ithalat fiyat endeksi değişkenlerin arasında nasıl bir ilişki olduğunu Ahmet Zengin 2000 yıllarında "*Reel Döviz Kuru Hareketleri ve Dış Ticaret Fiyatları: Türkiye Ekonomisi Üzerine Ampirik Bulgular*" adlı çalışmasında analize etmiş. Çalışmanın sonucunda, reel döviz kuru ve ihracat ile ithalat fiyat endeksi arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi olduğunu göstermiştir.

Sivri ve Usta araştırmacıları 2001 yıllarda yapmış oldukları “*Reel Döviz Kuru, İhracat ve İthalat Arasındaki İlişki*” adlı çalışmalarında (1994:1-2000:6) aylık reel döviz kuru, ihracat ve ithalata dair Türk ekonomi verilerini incelemiştir ve yapılan incelemede Granger nedensellik testi ve VAR yöntemini kullanarak, reel efektif döviz kuru ile ihracat ve ithalat arasında nedensellik ilişkisi bulamamıştır ve kur ayarlamalarının dış ticaret dengesini sağlamak için geçerli bir enstrüman değildir.

Lal ve Lowinger’in 2002 yılına ait “*Nominal Effective Exchange Rate and Trade Balance Adjustment in South Asia Countries*” çalışmalarında 1985-1998 reel döviz kuru, yurtiçi ve yurtdışı gelir değişkenleri, eşbütünleşme, hata düzeltme modeli ve etki-tepki fonksiyonu kullanarak, değişkenler arasında J-eğrisi hipotezi geçerli olduğunu sonucuna ulaşılmıştır.

Singh’in 2002 yıllarına ait “*India’s Trade Balance: The Role of Income and Exchange Rates*” çalışmalarında 1960-1995 reel döviz kuru, yurtiçi ve yurtdışı gelir değişkenleri, VAR modeli kullanarak, reel döviz kurunun ve yurtiçi gelirin ticaret dengesi üzerinde bir etkisi olduğunu ortaya çıkartmıştır.

Paresh Kumar Narayan & Seema Narayan, “*The J-Curve: Evidence from Fiji*” 2004 yıllarına ait çalışmasında reel döviz kuru, yurtiçi ve yurtdışı gelir değişkenleri ve Dağıtılmış Gecikme ve Otoregresiv Modelleri, FMOLS, VAR modeli gibi testleri kullanarak, J-eğrisinin hipotezi geçerli olduğunu sonucuna varmışlardır.

Matesanz ve Fugarolas’ın 2009 yılında yapmış oldukları “*Exchange Rate Policy and Trade Balance: a Cointegration Analysis of the Argentine Experience Since 1962*” adlı çalışmasında, Arjantin ülkesinin 1962-2005 dönemi reel döviz kuru, yurtiçi ve yurtdışı gelir değişkenleri analize edilmiştir. Yapılan analizde, eşbütünleşme ve VAR modelleri kullanarak, Marshall Lerner koşulu geçerli olup olmadığını kontrol edilmiş ve pozitif bir sonuca ulaşılmıştır.

Japonya’da 1980Q1- 2008Q3 dönemini içeren ticaret haddi, net İhracat/GSYH ve reel döviz kuru değişkenleri aylık verilerini kullanarak, 2014’da

Masanori Ono ve Saang Joon Baak tarafından yapılan çalışmalarında, “*Revisiting the J-Curve for Japan*” ve VAR modeli kullandıklarına göre, J-eğrisinin geçerli olduğunu göstermişlerdir.

Pırımbaev ve Oskonbaeva’nın Dağıtılmış Gecikme ve Otoregresiv Modelleri’ni kullanmış olduğu, “*Kırgızistan Dış Ticaret Dengesinin Belirleyicileri*” adlı çalışmalarında Kırgız ülkenin yurtiçi gelir, reel döviz kuru ve para arzı değişkenleri analizinin sonucunda, Marshall Lerner koşulu uzun dönemde geçerli olduğunu ve J-eğrisi hipotezi geçerli olmadığı sonucuna ulaşmışlardır (Kılavuz ve Polat, 2017:32).

Yukarıda da bahsedildiği gibi, yapılan bütün analizlerde ülkelerin verileri ve farklı testler kullanılarak, dış ticareti ile döviz kuru arasındaki ilişkinin yer aldığı çalışmalar özetlenmiştir. Dış ticaret ile döviz kuru ilişkisini inceleyen çalışmalardan elde edilen sonuçlar, döviz kurlardaki değişiklikler bazı çalışmalara göre dış ticareti olumlu bazıları için de olumsuz etkilemektedir. Farklı sonuçlarının elde edilmesinin sebebi, incelenen verilerin farklı dönemlere ait olması, farklı değişkenlerin kullanılması ve farklı ekonometrik yöntemlerin analiziyle, farklı sonuçlara ulaşılabilir.

2.4. ABD’nin Ekonomisi

Amerika Birleşik Devletleri 326 milyonu aşan nüfusa sahip olan, dünyanın en büyük üçüncü büyük ülkesidir. Kuzey Amerika’da bulunan bir ülke, batıda Pasifik Okyanusu ve doğuda Atlantik Okyanusu ile sınırlanmıştır. Kuzey sınırında Kanadaya, güney sınırlarında ise Meksika vardır. ABD 50 eyaletten ve 1 federal bölgeden, Columbia bölgesinden, meydana gelen bir federal birliktir ve Federal Cumhuriyet ile yönetilir.

ABD ülkenin genelinde Florida’daki tropik plajlardan, Rocky Dağları’ndaki zirvelere, batıdaki yuvarlanan çayirlara ve çorak çöllere, Kuzeydoğu ve Kuzeybatı’daki yoğun vahşi doğa alanlarına kadar çeşitlilik manzara gözlemlenmektedir. Aynı zamanda Büyük Göller, Büyük Kanyon, görkemli Yosemite Vadisi ve büyük Mississippi Nehri gibi çeşitli doğal kaynaklara ait olan bir

ülkedir. Manzarası kadar, vahşi hayatı da çeşitlidir. Bizon gibi Memeliler (Mammals) bir zamanlar ovalara serbestçe dolaşıyorlardı, ancak şimdi sadece koruyucularda yaşıyorlar. Siyah ayılar, bozlar ve kutup ayıları en büyük etçillerdir. 20.000'den fazla çiçek türü var ve çoğu Avrupa'dan gelmiş. Milli Park Servisi tarafından korunan ve muhafaza edilen 400'den fazla alan var. Ayrıca her eyalette fazlasıyla parklar alanları da vardır.

2.4.1. ABD'nin Ekonomik Güç Potansiyeli

Amerika Birleşik Devletleri tarihi boyunca bir göçmenler ülkesi olmuştur. ABD'nin nüfusu, dünyanın her yerinden insanlara sığınmak ve daha iyi bir yaşam biçimi aramak için çeşitlilik göstermektedir. ABD'de nüfusunun üçte biri etnik azınlıklardan oluşmaktadır. Raporlara göre, Hispaniklerin (latin kökenli olanlar) nüfus içindeki payı %16.3, latin kökenli olmayan beyaz Amerikalıların nüfus içindeki payı %72.4, siyah veya Afro-Amerikanların nüfus içindeki payı %12.6, Asyalıların %3.6, Amerikan ve Alaska Yerlilerin %0.9, Hawaii ve Pasifik Adaları Yerlilerin %0.1. Diğer Irkların nüfus içindeki payı %5.5 ve iki veya daha çok ırktan olanların nüfus içindeki payı %2.4 oranındadır. ABD'de nüfusunun en çok payıyla %66.2 oranında 15-64 yaş yer almaktadır. Nüfusun %19.4'ü 0-14 yaşında, %13.9'u da 65 yaş ve üstündedir. Fakat 2050 yıllarında 65 yaş ve üzerisi, toplam nüfusun %20.9'unu ulaşacağın öngörülmektedir. Nüfusun %82'si kentte diğer kalan %18'i de köyde yaşamaktadır. Kadınların ortalama yaşam süresi 77.1 yıl ve erkeklerin de 81.9 yıldır.

ABD ülkesi altı bölgeye ayrılmıştır: Yeni İngiltere, Orta Atlantik, Güney, Orta Batı, Güneybatı ve Batı. Avrupalı yerleşimciler dini özgürlük arayışı içinde New England'a (Yeni İngiltereye) geldi. Orta Atlantik bölgesi, sanayi bölgeleri de denildiği gibi, milyonlarca Avrupalı göçmenin ilgini çeken bir bölge ve East Coast'un en büyük şehirlerin New York, Baltimore ve Philadelphia gibi şehirlerinin oluşturmasına yol açtı. Güney'de, 1860-1865 yılları arasında süren İç Savaşın sonra mücadele eden ülkelerdir. Midwest ülkenin, veya Orta Batı ülkeleri, tarım üssüne ev sahipliği yapmakta ve "ulusun ekmek sepeti" olarak adlandırılmaktadır. Güneybatı, kırların ve çöllerin güzel, sade bir manzarasına sahip olan yerlerdir. Arizona, New

Mexico, Oklahoma ve Texas eyaletleri Güneybatı olarak kabul edilir ve Büyük Kanyon ve Carlsbad Mağaraları da dahil olmak üzere dünyanın en büyük doğal harikasına ev sahipliği yaparlar. Yuvarlanan ovalara ve kovboylara ev sahipliği yapan Amerikan Batısı, ABD'nin öncü ruhunun bir simgesidir. Batı, sonsuz vahşi doğadan kıraç çöle, mercan resiflerinden Arctic tundra'ya, Hollywood'dan Yellowstone'a kadar çeşitlilik gösterir.

Amerikanın zengin doğal kaynaklara sahip olması, ABD ekonomisinde yapısal rol oynayan temel unsurdur. ABD hem yeterli ve bereketli arazilere sahip, hem zengin mineral ve madenlere, hem de uygun iklim koşullara, ayrıca da diğer doğal kaynaklara sahip olması ile, ekonomik büyümeyi sağlama açısından çok uygun bir ortamdır.

ABD toprakları şehir ve yolların %5'ini, ekilebilir arazinin %26'sını, ormanların %21'ini ve diğer alanların %21'ini oluşturur. Amerika Birleşik Devletleri'nin çok çeşitli iklimsel yapıları ve çöl, dağ ve ormanlarda büyük ölçüde değişen bir topografyası var. ABD'nin ana doğal kaynakları; altın, bakır, kömür, demir, nikel, tungsten, kurşun, gümüş, molibden, fosfat, yağ, uranyum, boksit, cıva, çinko ve doğal gaz. ABD'de su ve hava kalitesi, hava ve su kirliliğine ve nesli tükenmekte olan türlere karşı, tehlike altındaki hayvanlar için, çevre koruma düzenlemeleri ve önlemleri olarak, kademeli olarak artmıştır. Havadaki karbon-monoksit gazı ve kükürt-dioksit gazları 1970'lerin seviyesine göre önemli ölçüde azalma görülmektedir (Kocaeli Ticaret Odası,2019:5).

ABD'nin ekonomik yapısına bakılacak olunduğunda da, ABD'nin dünya ülkeleri ile en çok ticareti olan, hem de dünyanın en güçlü ekonomisine ait olan bir ülkedir (Aydın, 2005:2). İlk ABD'e göç etmiş olan Avrupalılar, Avrupa'nın dininden, siyasetinden ve kültüründen haberdar, zeki ve Avrupa'da egemen sosyal ve ekonomik düzenden bilgili insanlardır. Fakat din özgürlüğü ve yeni toprakların peşinde oldukları için, yeni dünyayı keşfetmeye gitmişlerdir. Avrupalıların ABD'ye göç durumları olmasaydı, ABD insanları gruplanmış ilkel topluluklar oldukları için, zor ve imkansız bir şekilde şimdiki parlayan bir dönemin içinde olamazlardı.

Amerikan Kıtası Avrupan göçmenlerin gelmesiyle hep Yeni Dünya olarak adlanmış ve siyasi kökenleri de Avrupalıların gelişi ile temelleri atılmıştır (Yayla, 2014:87).

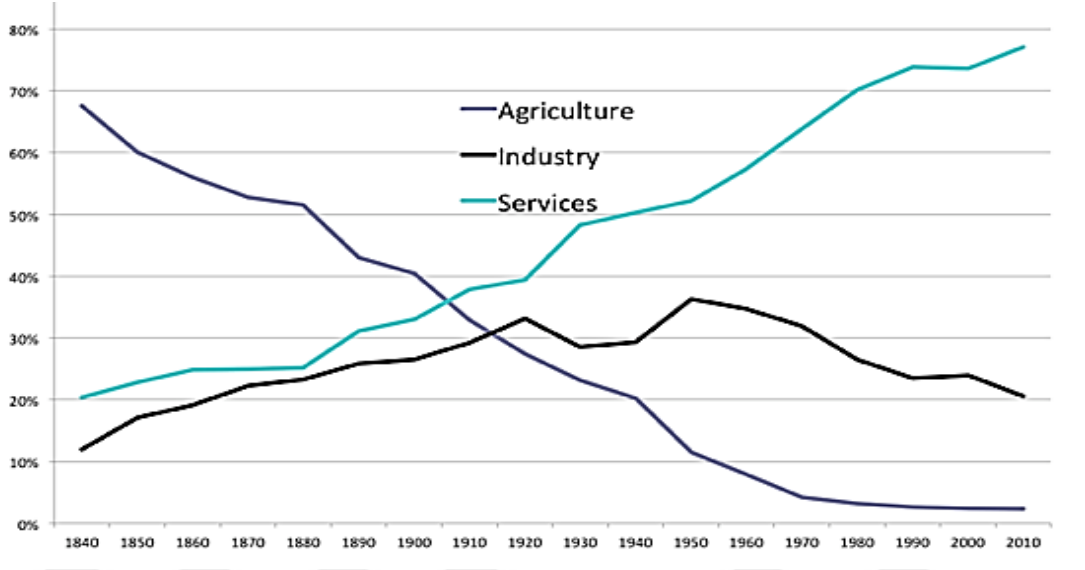
II. Dünya Savaşı'ndan bugüne kadar, ABD şu anki ekonomik pozisyonunu koruyabilmiştir. ABD, küreselleşme sürecinin 1990'ların ilk yarısında daha da hız kazanmasıyla birlikte, serbest piyasa ekonomisinin dünyaya yayıldığını ve ulusal güvenlik öncelikleri arasında serbest ticareti güvence altına aldığını görmeye başlamıştır.

Ekonomistlerin düşüncelerine göre, ABD ve dünya çıktısının yakından ilişkili olduğu ve ABD'nin ekonomik büyümedeki hareketlerin, diğer ülkelerin büyümesini önemli ölçüde etkilediğini ifade edilmektedir. ABD'nin dünya ekonomisindeki önemli rolünün, ABD büyümesinin diğer ülkeler üzerinde önemli bir etkisi olabileceğini düşünülmektedir. Bu etki, en belirgin şekilde daha yüksek ticari bağlantıları olan, ABD büyümesiyle birlikte, diğer ülkelerin net ihracatındaki artışa doğrudan yansıtan ABD ithalat talebindeki artışa katkıda bulunan çeşitli kanallar aracılığıyla aktarılabilir. ABD'nin ekonomik büyümesi, birçok ülkede doğrudan katkının, özellikle Kuzey Amerika ve Asya'daki birçok ülke için önemli olduğunu göstermektedir (Arora ve Vamvakidis, 2001:21-22).

ABD ekonomisi istikrarlı bir şekilde büyümektedir, ABD'de işsizlik oranları düşük rakamlar göstermesiyle, maddi refah yüksektir. Amerikan Birleşik Devletlerin şu anki genişlemesi, tarihinin kaydedilen en uzun olanıdır. Finansal krizlerden yaşamış olan durgunluktan şu anki ekonomik büyüme, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'ne dahil olan ülkelerin en güçlüleri arasında yer almasını sağlamıştır. Bununla birlikte, diğer ülkelere benzer şekilde, verimlilik artışı yavaşlamış ve önceki genişlemelerde kaydedilen büyüme hızının altında kalmıştır. Kısmen, aynı zamanda devlet ve yerel yönetimler tarafından yapılan zayıf yatırımlar bu sonuca katkıda bulunmuştur.

2018 yılına ilişkin üretim yöntemiyle hesaplanan gayrisafi yurt içi hasıla (GSYİH) açıklanan sonuçlara göre, ABD'nin GSYİH'si %2.2 büyümesi ile 18 trilyon Doları aşmakta ve Dünya'da da ilk sırada yer almaktadır. ABD'nin

GSYİH'sının üç sektöre dağıldığı görülmektedir: Birincisi ve en önemlisi, %80.2 payıyla hizmet sektörü yer almaktadır. İkinci sektör %18.9 payı ile sanayi, ve üçüncü olarak %0.9 payında tarım sektörü yer almaktadır. Rakamlara göre, ABD'de en çok gelişmiş olan sektör hizmet sektörüdür ve hatta hizmet sektöründe dünyanın en önemli pazarlarından biridir.

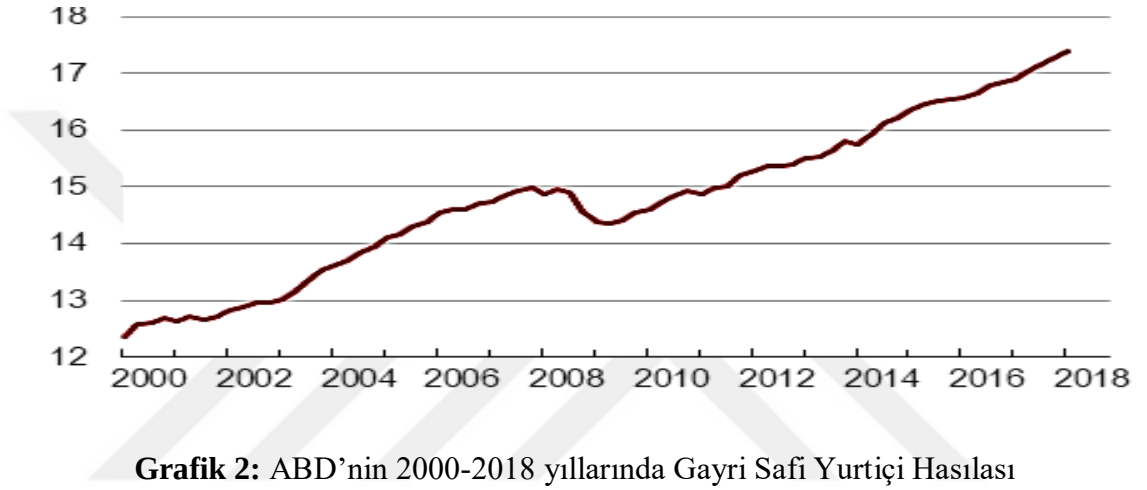
Kaynak: (İnce, 6 Kasım 2014).

Grafik 1: Tarım, Sanayi ve Hizmet sektörün 1840-2010 Yıllarındaki Çalışan İşçilerin Toplam İşçi Sayısı İçindeki Payları

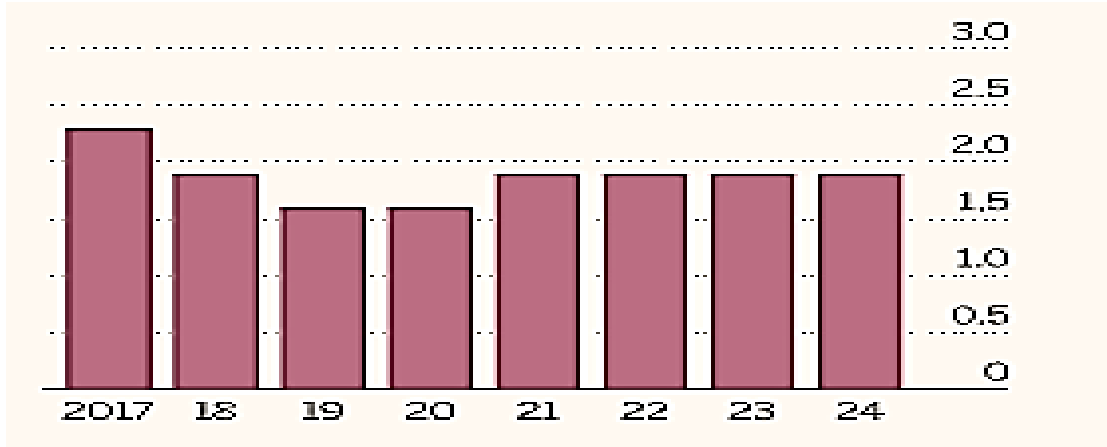
Grafik 1’de, 1840-2010 yılları arasında alt göstergede yıllar ve sol üst göstergede % oranları belirtilmiştir. Mor çizgi tarım sektörünü, açık mavi çizgi hizmet sektörünü, siyah çizgi ise sanayi sektöründe yıllar boyunca çalışan işçilerin toplam işçi sayısı içindeki paylarını gösterilmektedir. 1840 yılında tarım işçileri tüm işçilerin aşağı yukarı %70’ine yakın kısmını oluştururken, hizmet sektörünün işçileri %20’sini ve sanayi işçileri %10’a yakın bir görünüm arz etmektedir. Bu tarihten itibaren tarım işçisi sayısının sürekli azaldığını görülmektedir. 2010’lu yıllara gelince, tarım işçi sayısı çok düşüktür. Tüm işçilerin %80’i hizmet sektöründe çalışmakta ve kalan %20’si sanayi sektöründe çalışmaktadır. 2010-2018 yıllarında da aynı şekilde sanayi sektöründe çalışan işçilerin giderek artarken, tarım sektöründeki çalışanların sayısı %0.9 oranına düşmüştür. Görüldüğü gibi, ABD ülkesi bilimin ve

teknikğin sağlamış olduğu müthiş üretim kapasitesi, çok üretici bir iş gücüne sahiptir (İnce, 2014).

ABD ekonomisinde üretim ve hizmetlerin en büyük kısmını özel sektör tarafından sağlandığını ve tüketildiğini, ABD devletin özel sektöre karışımı bu kadar az olduğunu, dünyada başka bir ülkede olmamakla birlikte, ABD'nin serbest bir piyasa olduğunu en büyük örneği olarak gösterilmek mümkündür.

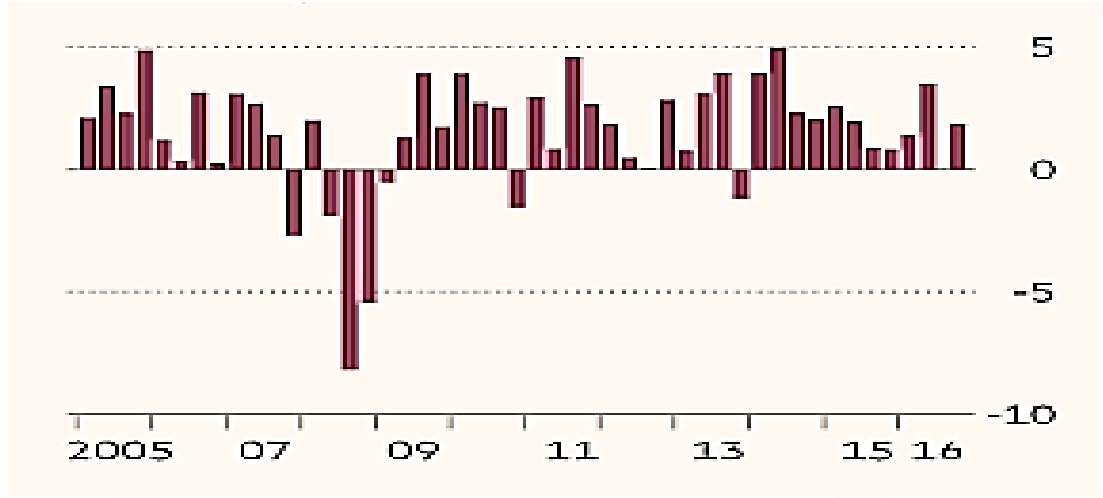
Grafik 2'de, 2000-2018 yılları arasında alt göstergede yıllar ve sol üst göstergede trilyon dolar yer almaktadır. Grafikte yer alan GSYİH verilerine göre, sürekli artan bir seyir ile karşı karşıyayız. Fakat 2008 yıllarında, GSYİH seyrinde bir değişiklik görülmektedir. Bunun sebebi, 2008'lerde yaşanan finansal krizlerin bir sürü değişikliklere yol açmasıdır. Bunlardan bir tanesi o yılın üretimindeki düşüşlerin görünmesidir. ABD'nin Gayri Safi Yurtiçi Hasılası'nda ve Amerikan mortgage piyasasında trilyon dolarlığın kaybına sebep olurken, aynı zamanda da 9 milyon kişinin, işinin kaybetmesine sebep olmuş ve bankalar tarafından, icra ile milyonluk evlere el konulmuştur. Krizin geçmesinden sonra yine ülke toparlanabilmiş ve giderek de dünyanın en çok üretim yapan ülkelerin arasına girmiştir.

Kaynak: (Congressional Budget Office, 14 Mart 2017)

Grafik 3: Tahmin Edilen ABD Ekonomik Büyümesi

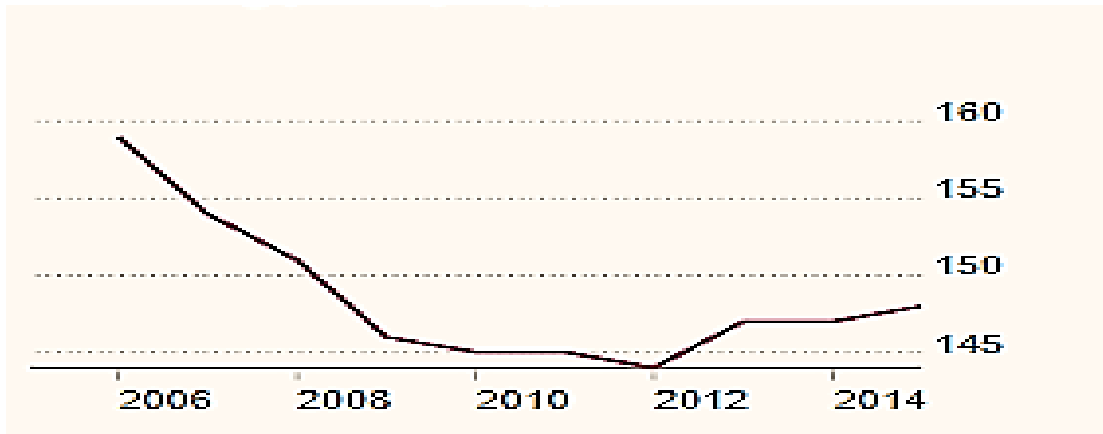
Grafik 3'te tahmin edilen ABD ekonomik büyümesinde alt göstergede yıllar ve sağ üst göstergede büyüme oranları belirtilmiş ve ekonomistlerin tahmin ettikleri ABD ekonomik büyümesine ilişkin veriler yer almaktadır. Grafiğe göre, yıllar arasında hem düşüşlerin hem de büyümenin yüksek rakamlarda tahmin edildiğini görülmektedir. 2017 yıllarında büyüme oranları %2,3'ü gösterilmektedir. 2018 yılının, 2017 yılına göre, büyüme oranlarında sürekli ve yıllar boyunca düşük seviyelerde olacağını tahmin edilmiştir. Fakat Haziran 2018 yılında, açıklanan verilere göre, ABD ekonomisinin büyüme oranı %2,2'dir, yani tahminlerin üstünde bir seyir göstermiştir. 2014 yılında, ABD'nin Gayrisafi Yurtici Hasılası'nda büyük bir büyüme oranı kaydedilmiş, fakat o dönemden bu yana, daha yüksek bir büyüme oranı bulunamamıştır.

Kaynak: (Macrobond, ONS, 27 Ocak 2017)

Grafik 4: ABD Gayri Safi Yurtiçi Hasılası

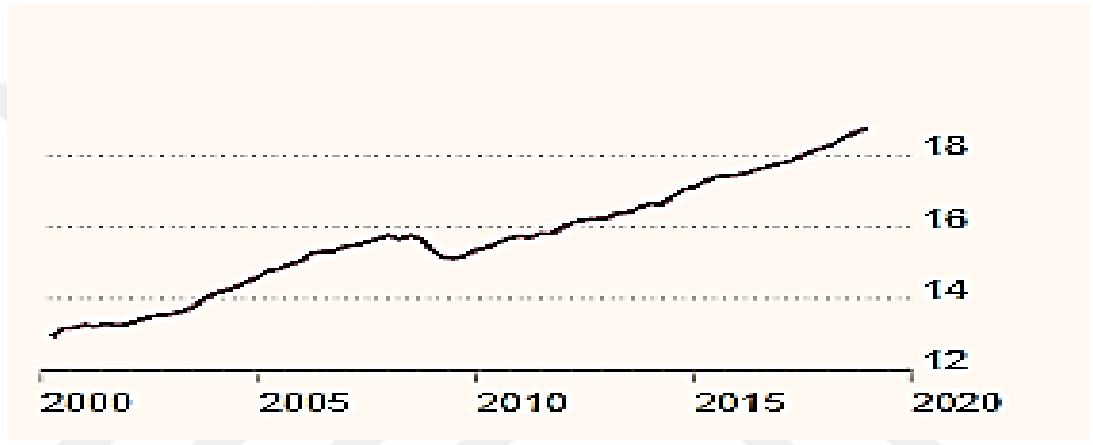
Grafik 4'te alt göstergede yıllar ve sağ üst göstergede ABD ülke ekonomisinin büyüdüğünü veya küçüldüğüne ilişkin veriler yer almaktadır. Grafikte çeyrek çeyrek verilerine göre bir analiz yapılmıştır ve yapılan bu analize göre ABD, beş yıl içinde 2016 yılında en yavaş ekonomik büyümesini kaydetmiştir. Bunun nedeni dördüncü çeyrekte ekonomiye sürüklenen zayıf ticaret verilerden etkilenmesi ve böyle düşük bir büyüme oranını ortaya çıkarmasıdır.

Kaynak: (Bloomberg, 21 Ocak 2016)

Grafik 5: ABD'nin Kişi Başına Düşen Milli Gelir

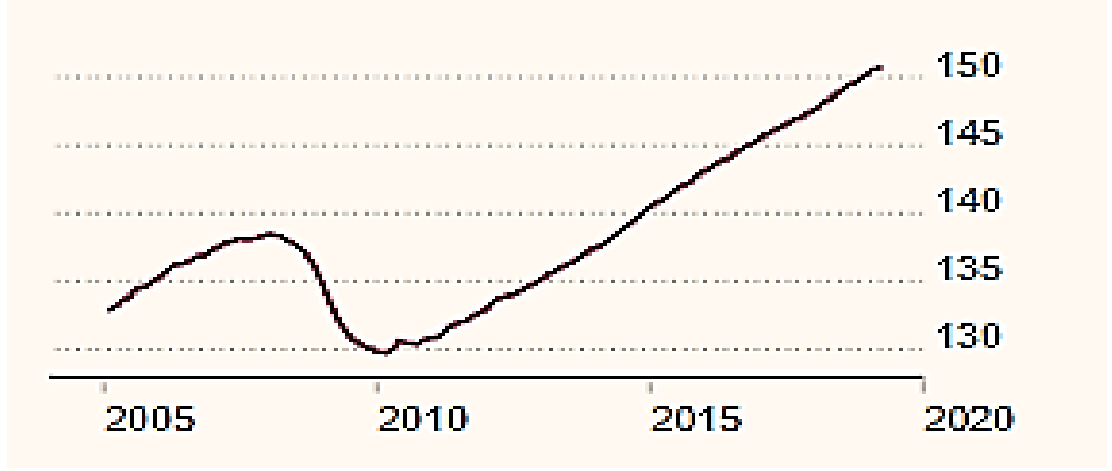
Grafik 5'te, alt göstergede yıllar ve sağ üst göstergede ABD'nin Kişi Başına Düşen Milli Geliri binlik rakamıyla gösterilmektedir. ABD ekonomisinin üretimdeki görünen artışlar, büyüme oranlarının yüksek oranlarda olduklarını ve ABD'nin ekonomik büyüklüğü sürekli artan bir seyrinde olmasına rağmen, Kişi Başına Düşen Milli Gelirde azalmanın olduğunu göstermektedir. ABD'nin iş gücü, hem çalışan hem de yetenekli bir duruma sahip olmasına rağmen, çalışanların kazandıklarının ülkenin kazandıklarından çok daha düşük seviyede olduğunu söylemek doğrudur.

Kaynak: (BEA/Bloomberg, 28 Mart 2019)

Grafik 6: ABD ekonomisinin büyüklüğü

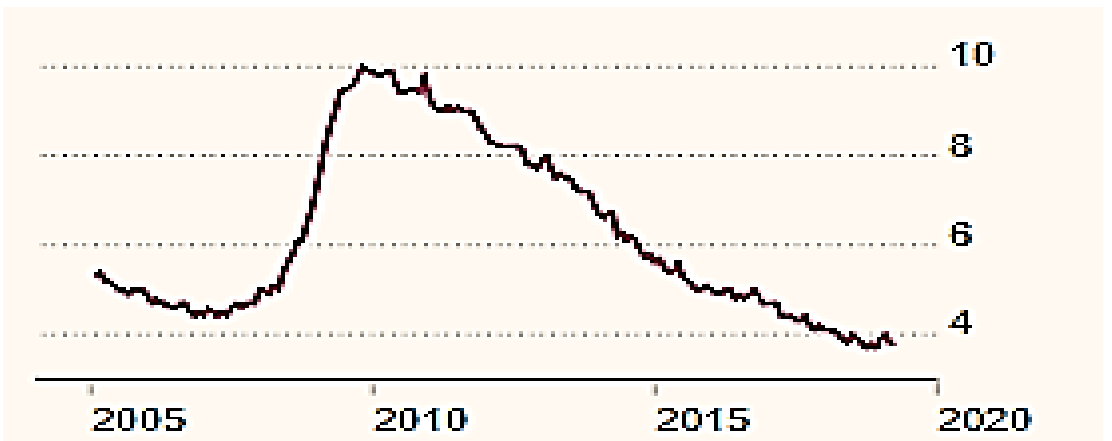
Grafik 6'da 2000-2018 yılları arasında ABD'nin büyümesinde ne kadar hızlı bir artış bulunduğu fark edilebilmektedir. ABD ekonomisinin önümüzdeki birkaç yıl içinde istikrarlı bir şekilde büyümesini sürdürmesi ve diğer birçok batı ülkesini geride bırakması beklenmektedir. ABD GSYİH'sı, satın alma gücü paritesi bazında dünya GSYİH'sının beşte birinden fazlasına ve piyasa döviz kurlarında dünya nominal GSYİH'nın yaklaşık üçte birine eşdeğerdir. Şu anki 2019 ikinci çeyrek büyüme oranı is %2,43 olarak hesaplanmaktadır.

Kaynak: (BLS/Bloomberg, 05 Nisan 2019)

Grafik 7: ABD'nin İstihdam Rakamları

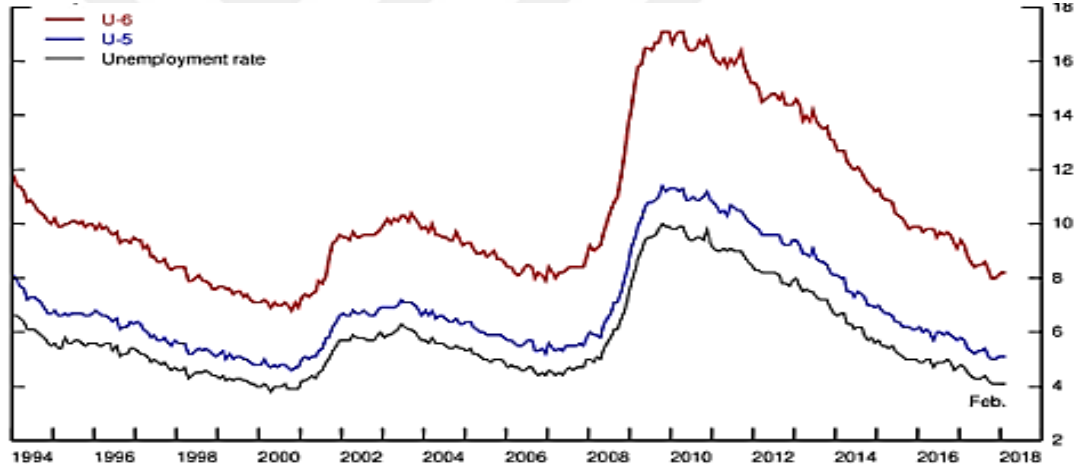
Grafik 7'de, alt göstergede yıllar ve sağ üst göstergede ABD'nin istihdam rakamları milyonluk rakamıyla gösterilmektedir. İstihdam rakamlarının 2010 yılından sonra sürekli artan bir seyir içinde olmakta olduğu, artık iş imkanlarının kriz dönemdeki seviyede olmadığı ve sıkı bir iş piyasası koşulları döneminde olduğu görülmektedir. Hanehalkları işlerin bol olduğunu belirtmektedirler ki bu da firmalar tarafından bildirilen yüksek iş ilanları ile tutarlı olduğunu doğrulamaktadır. İşlerini bırakan işçilerin oranı da buna bağlı olarak yüksektir, bu da çalışanların mevcut işverenlerinden uzakta çalıştıklarını ve başkalarının işlerini gönüllü olarak bırakma ihtimalleri konusunda bir sonraki işlerine başlamadan önce bile yerlerinden emin olduklarını düşündürmektedir (Powell, 2018).

Kaynak: (BLS/Bloomberg, 05 Nisan 2019)

Grafik 8: ABD İşsizlik Oranları

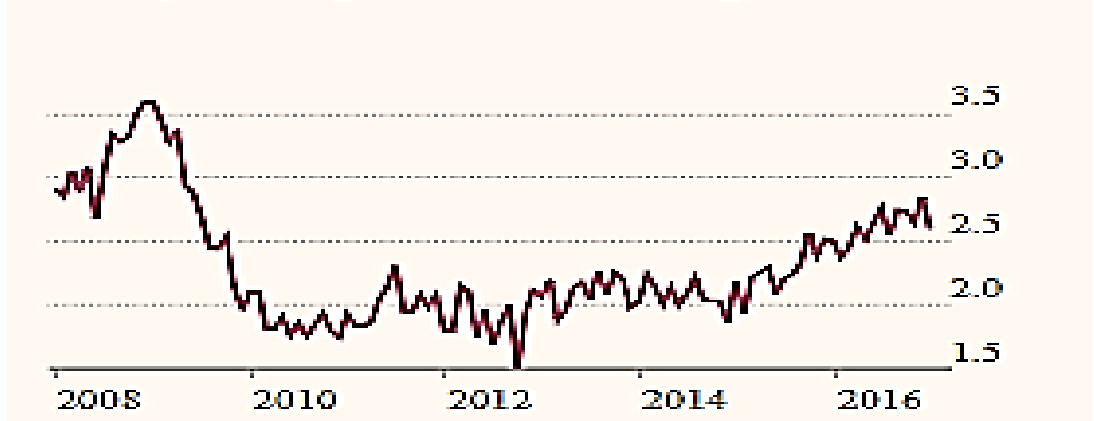
Zaman zaman finansal krizden ve büyük durgunluktan sonra yavaş bir toparlanma yaşayan ABD’de büyüme hız kazanmıştır. İşsizlik, Ekim 2009’da en yüksek %10’dan, yaklaşık yirmi yıldaki en düşük seviye olan %4.1’e düşmüştür. Bu genişlemede 17 milyon iş yerleri yaratıldı ve aylık iş büyüme hızı, işgücüne yeni girenleri istihdam etmek için fazlasıyla yeterli olmaya devam etmektedir. Başlıktaki işsizlik oranı 2005’den bu yana oldukça hızlı düşmüştür. İşsizlik 1960’ların sonlarından bu yana uzun bir süre boyunca %4’ün altına 2015-2020 arasında düşmüştür. Bu güçlü işgücü piyasası öngörüsünün, ikili zorunluluğun her tarafının yerine getirilmesi ve para politikası yolu için önemli etkileri vardır (Powell, 2018).

Kaynak: (U.S. Department of Labour, Bureau of Labour Statistics)

Grafik 9: Genel İşsizlik Önlemleri

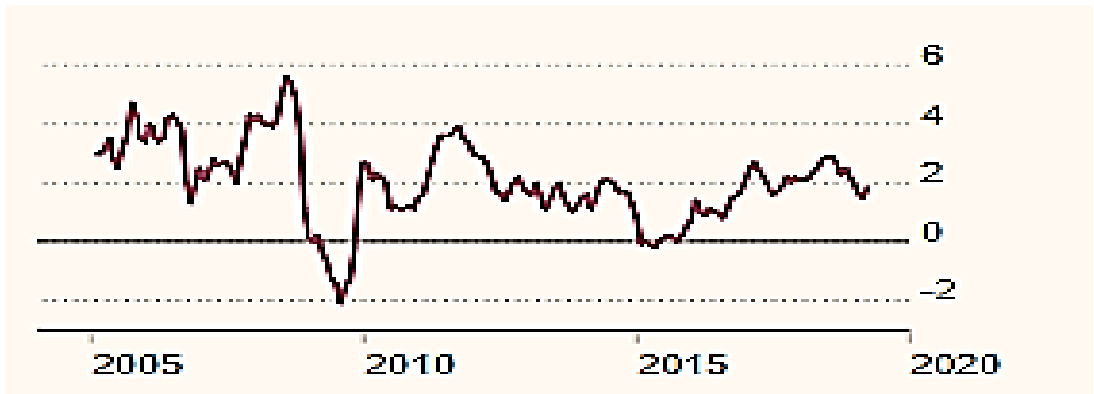
Grafik 9’da yer alan bilgilere göre, işsizlik oranlarını ve U-5 ve U-6 olarak bilinen daha geniş iki işsizlik ölçütü göstermektedir. U-5, işsiz artı bir iş istediğini söyleyen ve geçen yıl içinde birini aradığını söyleyen kişileri içermekte iken, U-6, U-5’te sayılanları ve yarı zamanlı çalışan, ancak tam zamanlı çalışmak isteyenleri içermektedir. İşsizlik oranının hem U-5 hem de U-6 son yıllarda önemli ölçüde azaldığı görülmektedir. Veride işsizlik oranı 1999’dan 2000’e kadar geçen aralıktaki gibi düşük olmasa da, çok sıkı bir iş piyasası koşulları dönemi olmasına rağmen, finansal krizden önce görülen seviyelerdedir.

Kaynak: (BLS, 10 Mart 2017)

Grafik 10: ABD'nin Ortalama Ücret Artışları

Grafik 10'a bakıldığında, 2008-2016 yılları arasında, işçilerin saat başında kazandığı ücretler yr almaktadır. Ülkenin toparlanmanın başındaki hızıyla kıyaslandığında ücret artışının ılımlı kalmış olduğu ifade edilebilir. Verimliliğin zayıf bir şekilde artması, son yıllarda ücretlerin daha fazla artmasının önemli bir nedenidir. Aynı zamanda, ücretlerde daha keskin bir ivmenin bulunmaması, işgücü piyasasının aşırı sıkı olmadığını göstermektedir. İşgücü piyasası daha da güçlendikçe, ücret artışında ilave bir artış oluşmaktadır. Güçlendirilmiş iş piyasası, Federal Reserve'in faiz oranlarını yükseltip yükseltmeyeceği konusundaki tartışmalarının çekirdeğini oluşturmaktadır. Ekonomi tam istihdama yaklaştığında, yetkililer ücret artışının hızlanmaya başlayacağına ve oranların daha da artırılabilirliğini savunarak enflasyonun merkez bankasının %2 hedefinin üzerine çıkabileceğini düşünmektedirler.

Kaynak: (Bloomberg, 10 Nisan 2019)

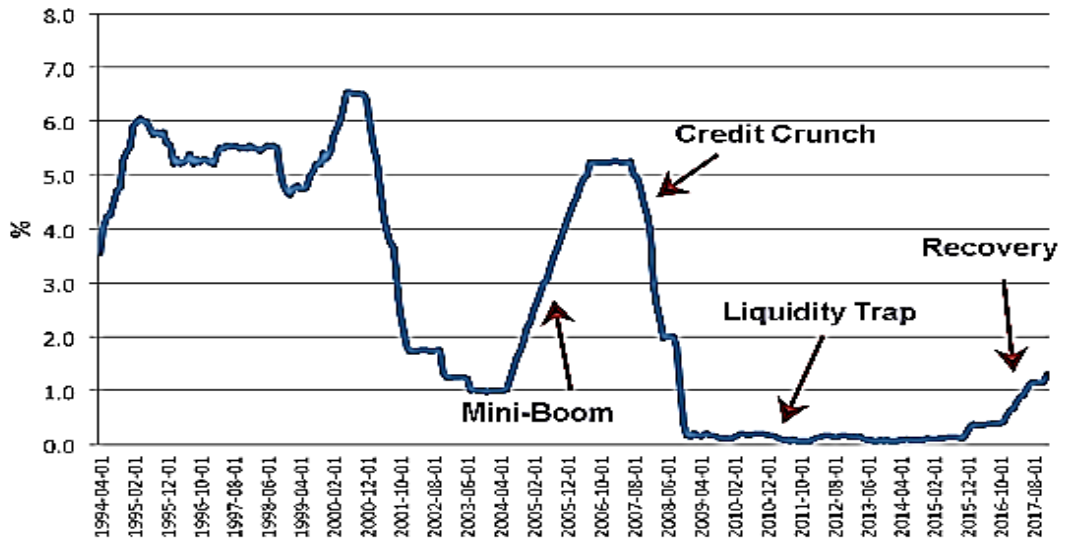
Grafik 11: ABD’de Enflasyon Oranları

Grafik 11’de, yıllık enflasyon oranları gösterilmektedir. İşgücü piyasasındaki önemli gelişmeler, düşük enflasyona eşlik etmiştir. Nitekim, enflasyon uzun vadede %2 olan hedefin altında kalmaya devam etmektedir. Tüketici fiyatları, kişisel tüketim harcamaları fiyat endeksi ile ölçüldüğü üzere, 2018 Şubat ayında sona eren 12 aylık dönemde enflasyon %1,8 idi. Enerji ve gıda fiyatlarını dışlayan ve tipik olarak gelecekteki enflasyonun daha iyi bir göstergesi olan çekirdek fiyat endeksi aynı dönemde %1,6 idi. Aslında, bu endekslerin her ikisi de son 6 yıl boyunca tutarlı bir şekilde %2’nin altında kalmıştır. Hedeflenen enflasyondaki bu kalıcı eksiklik, enflasyon ile Phillips eğrisi olarak da bilinen işsizlik oranı arasındaki geleneksel ilişkiyi sorgulamaya yönlendirmektedir. Çünkü işsizlik oranının bu kadar düşük olmasına rağmen, daha yüksek enflasyon oranları beklenirken, düşük enflasyon oranları görünmektedir. Enflasyon beklentileri, enerji ve ithalat fiyatlarındaki geçici değişimler gibi faktörler enflasyonu etkileyebilmektedir. Veriler, işgücü piyasasının genel durumu ile zaman içindeki enflasyondaki değişim arasında bir ilişki göstermeye devam etmektedir. Bu bağlantı son birkaç on yıl boyunca zayıflamış, ancak hala devam etmekte ve para politikası için anlamlı olmayı sürdürmektedir. Son yıllardaki enflasyondaki düşüşün büyük kısmı iyileşme döneminin ilk yıllarındaki yüksek işsizlik oranı ve düşen enerji fiyatları ile 2015 ve 2016 yıllarındaki doların artması ile açıklanmaktadır (Powell, 2018).

Ekonominin güçlü bir şekilde büyümesi ve enflasyonist baskıların artması ile Merkez Bankası ekonomiyi yavaşlatmak ve enflasyonu önlemek için faiz oranlarını arttıracaktır. Eğer ekonomi, enflasyonun düşmesi ve işsizliğin artmasıyla durgunluğa girerse, Merkez Bankası, ekonomik büyüme oranını denemek ve artırmak için ekonomik bir teşvik sağlamak için faiz oranlarını düşürecektir.

Bugün pek çok gelişmiş ülkede geçerli olan düşük faiz oranları, genel olarak ABD’ye daha büyük yatırımlara yol açmakta, bunun da etkileri Hazine bonusu yerine, yüksek verimli şirket tahvillerine yapılan yatırımın etkisiyle ortaya

çıkılmaktadır. Genel yatırımları etkilemeye ek olarak, evdeki düşük faiz oranları, arama-verim ile tutarlı olarak, kurumsal tahvillerde daha büyük bir ağırlıkla ilişkilidir. Düşük faiz oranları yurtdışı yatırımların hacminde ve bileşiminde kaymalara yol açabilir. Yurtiçinde daha düşük bir faiz oranına yanıt olarak, yabancı yatırımcılar ABD'deki toplam tahvil yatırımlarını arttırmakta ve aynı zamanda ABD'deki portföylerinde risk alma riskini artırmakta, şirket tahvillerine verdikleri ağırlıkla artan bir ağırlık kazanmaktadır. Yatırımcının memleketindeki faiz oranı ne kadar düşük olursa, yatırımcılar ABD Hazinesi bonolarından ziyade, ABD'deki kurumsal sektör tahvillerine yapılan yatırımlardan kaynaklanan etkileri ile ABD'deki konutlarına GSYİH'ye oranla daha fazla yatırım yapmaktadır (Ammer vd., 2018:2-4).

Kaynak: (St Louis Fed-FEDFUNDS)

Grafik 12: 1994-2017 ABD'deki Faiz Oranları

Grafik 12'de, 1994-2017 yılları arasında, ABD'deki faiz oranları gösterilmektedir. 11 Eylül 2001 yılında, ABD'nin terör saldırılarını takiben ekonominin yavaşladığına dair bir endişe vardı. Federal Reserve, yerel talebi güçlendirmek için, grafikte de görüldüğü gibi, faiz oranlarını büyük ölçüde düşürdü ve 2004 yıllara kadar sürekli düşük seviyede tutmaya çalıştı. 2005 yılında ekonomi oldukça güçlü bir şekilde büyümüş ve böylece, Federal Reserve faiz oranlarını yükseltmeye başlamıştır. Hatta bazılarının göre, faiz oranlarının daha önceden

arttırması gerektiği düşünölmüştür. 2006 yılında, faiz oranlarındaki bu artış, ‘patlama yıllarında’ large ipotek borçları altında büyük ipotek kuran konut sahiplerinin kredi sıkıntısını arttırmasına ve yatırımın ve harcamalarının düşmesine neden olmuştur. 2008-2009 yıllarında ekonominin durgunluğa girmesi, Federal Reserve’nin faiz oranlarını %0’a düşürmesi ile yanıt vermiştir. 2009-2015 yıllarında olağandışı bir şekilde, her zamanki faiz oranı döngüsü askıya alınmasıyla ekonomi, zayıf toparlanması ile likidite tuzağında olmuş ve düşük enflasyon ve faiz oranları %0’da tutulmuştur. 2016 ve sonrasında ABD ekonomisi daha normal bir duruma döndükçe, Amerikan Merkez Bankası (FED) faiz oranlarını arttırmaya başlamıştır. Buna bağılı olarak İşsizlik azalmış ve ekonomi 2009’dan beri sürekli genişlemiştir. Eğer iyileşme devam ederse, faiz oranlarının artmaya devam edeceği muhtemeldir (Pettinger, 2018).

2.4.2. Dönemler İtibariyle ABD’nin Döviz Kuru Sistemleri

Dünyada yaşanan krizler, savaşlar, bütün ülkelere istisnasız olarak, tüm sektörlerde kaçınılmaz değışikliklere sebep olmuştur. Aynı şekilde de uygulanan döviz kuru politikalarına, yaşanan finansal, bankacılık, parasal vs. gibi krizlerin etkisi olumlu olmamıştır. Bu sebeplerden dolayı ülkelerin uyguladıkları kur politikaları, bu tür küresel etkenlerden önce uygulanan politikaların dönemin ihtiyaçlarını karşılama konusunda yetersiz kalması, en uygun döviz kuru politikasını bulana kadar sürekli değışen bir seyrinde olmuştur. Fakat aynı zamanda uygulanan döviz kuru politikaları, her ülkeye göre farklı sonuçlar vermiştir. Son yüzyılda uygulanan döviz kurları, çoğu zaman şu anda ekonomik olarak dünyadaki en güçlü ekonomilerden biri olan ABD’nin çıkarlarına ve uygunluğuna göre oluşturulmuştur.

1870’lere kadar küresel düzeyde uygulanan uluslararası para sistemi “Çifte Standart” veya “Bimetallism” olarak biliniyordu. Bimetallism, para biriminin değerinin geleneksel olarak altın ve gümüş olmak üzere iki metale dayandığı, parasal bir standart veya sistemdir. Bu, otomatik olarak iki metal arasında, her iki metal için de serbest ve sınırsız bir pazara yol açan bir döviz kuru kurdu. Hem altın hem de gümüş, uluslararası ithalat ve ihracat ödemeleri için kullanıldı. ABD’de, Bimetallizm 1792 yılında Para Birimi Yasası ile başlamıştır. Bu Yasa’dan önce her bir devlet

farklı bankaların farklı para birimlerine sahipti ve ödeme şekliyle ilgili kafa karışıklığı yarattı. ABD’de altın sikkeleri İspanyol iki katları, İspanyol para birimi ile serbestçe dolaştırıldı. Kanuna göre, iki metal arasındaki döviz kuru, birim altın başına 15 gümüş olarak verildi. Bu iki metal ABD’de ortak bir değişim aracı olarak kabul edildi (Burange ve Ranadive, 2011:5-6).

Uluslararası para sistemi 1870’lere kadar tam bir karışıklıktı. Her türlü problem ortaya çıkmıştı. ABD’deki Büyük İç Savaş ve çeşitli politik çalkantılar nedeniyle, Rus savaşı ve Avusturya-Macaristan v.s. arasındaki savaş nedeniyle, para birimleri 1792’den 1879’a kadar bir defada geri çevrilemez durumundaydı (Laughlin, 1898:5). Bu, diğer ülkelerde para birimlerinin savaşlardan kaynaklanan politik belirsizlik nedeniyle hiçbir değeri olmadığı anlamına gelmekteydi. Tek bir ülkenin böyle bir standardı uluslararası işbirliği olmadan kullanması neredeyse imkansızdı. Bimetalizm’de, talep ve arz faktörleri gözetilmeden iki metalin kur oranı sabitlenmiştir. Buna ek olarak, iki kıymetli metalin madenciliği, taşınması ve imhası diğer metal veya kağıt para birimlerine kıyasla pahalıydı. Bu tür sorunlarla, 1867’de Paris’te düzenlenen Uluslararası Para Konferansında, bimetalik standart, ülkelerin çoğunun altın standart için oy kullanmasıyla sona ermiştir. Böylece 1880-1971 altın standardı dönemi uygulanmaya başlanmıştır. Altın standardı, esasen serbest bir altın piyasasında sabit miktarda altından oluşmaktadır. Altın standardı üç büyük ülke ABD, İngiltere ve Fransa için başarılı bir sistemdi. Klasik altın standardı gerçek bir uluslar arası para standardı olarak ortaya çıkmıştır. Uluslararası altın standardına verilen destek, büyük ülkelerin uluslararası sermaye piyasalarına daha iyi erişim sağladığı için büyümüştür. Ülkeler standarda uymaya isteklidirler, çünkü altın dönüştürülebilirliğinin sağlam devlet finansmanı alacaklılarına ve gelecekte borç hizmetine girme yeteneğine bir sinyal olacağına inanmaktadırlar.

Altın standardının kökeni, İngiltere Merkez Bankası’nın talep üzerine altın karşılığında döviz kurları sabit bir döviz kuru ile değiştirildiği 1819 yılına kadar izlenmektedir. Altın standart, İngiltere’de yönetilen bir standart olarak kabul edilmiştir. Londra, dünyanın başlıca mal ve sermaye piyasalarının merkeziydi, çünkü birçok ülke sterlini uluslararası rezerv para birimi olarak kullandı. İngiltere Merkez

Bankası, altını çekmek için banka oranını değiştirebilir ve diğer bankaları indirim oranlarını buna göre ayarlamaya zorlayabilirdi. Diğer altın standart ülkelerinin para arzı ve fiyat seviyeleri üzerinde güçlü bir etkisi olmuştur (Bordo, 1993:162).

Napolyon savaşıdan sonra İngiliz hükümeti 1821'de nane paritesini yeniledi. 1870 ortalarında Fransa da altın standartlara katıldı. 1871'de, Prusya savaşıdan sonra, Almanya da bu sistemi Japonya ve diğer ülkelerle birlikte benimsedi. Amerikan İç Savaşı sırasında 17 yılın askıya alınmasından sonra, ABD, 1879 yılında "Greenbacks" adlı geleneksel kağıt paritesinde altın olan altın standarda katıldı. Birleşik Devletler Altın Standart Kanunu 1900, dolar-altın bağlantısını kurumsallaştırdı ve Londra, altın standarda dayanan uluslararası para sisteminin merkezi oldu. Birinci Dünya Savaşı'nın 1914'de ortaya çıkışı altın standardının düşmesine yol açtı.

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla, altın standartından dünya ülkeleri terk etmek durumunda iken, ABD bu standardı sürdürmeye çalışmıştı. ABD ile birlikte, diğer ülkeler de altın standart dönemini geri getirmeye istekliydiler. Böylece, 1922'de Cenevre Konferansında bir grup ülke finansal istikrarı sağlamak için altın standardı yeniden kurmaya karar verdi. Birinci Savaş başlamışken, ABD daha savaşa katılmamıştı. ABD'nin savaşa katılmamasıyla birlikte, Amerika Merkez Bankası'nın kurulması (1913 yılında), altın standart sisteminin sürdürmesi 1933'lere kadar devam etmişti. Fakat 1929 yılındaki likidite sağlamak konusunda, ABD'de yeni bir krizle, Büyük Buhrana ve sonuç olarak uluslararası ekonominin çöküşüne sebep oldu (Burange ve Ranadive, 2011:13-14).

Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı arası yıllar, genel kuruş (1919-1925), altın kursu standardı (1926-1931) ve yönetilen yüzdürme (1932-1939) olmak üzere üç kur rejiminden oluşmuştur. Bu dönemdeki uygulanan kur sistemi "Gold exchange standart" olarak adlandırdı çünkü hem altın hem de altından dönüştürülebilen para birimleri uluslararası rezerv olarak kullanılmıştır (Bordo, 1993:127).

ABD, 1933'teki altın standardını bırakmıştı, ancak 1934'de bir ons başına 20,67 dolardan 35 dolara çıkacak daha yüksek bir altın fiyatı ile geri getirmiştir. Her bir ekonominin uluslararası bir standarda sunulmak yerine kendi makro ekonomisini yönetmesi ve döviz kurunun ilgili ülkenin hedeflenen enflasyonu ve istihdam hedeflerini desteklemek için esnek hale getirilmesi gerektiği görüşündedir (Elwell, 2011:10).

1944'te ABD, İngiltere ve diğer 42 ülke temsilcisi, yeni uluslararası para sistemine karar vermek için New Hampshire, Bretton Woods'da bir araya gelmiştir. Sistem, iki uluslararası kuruluşun kurulması için çağrıda bulunmuştur: ilk önce Uluslararası Para Fonu (IMF), uluslar arası ticaret ve finans kurallarına uymaya ve ödemeler dengesinde geçici zorluklar yaşayan ülkeler için borçlanma olanakları sağlamaya çağırılmıştır. İkinci olarak, uzun vadeli kalkınma yardımları için Uluslararası Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası (IBRD veya Dünya Bankası) kurulmuştur. Bretton Woods sistemi temelde altın değişim standardıydı, fakat diğer ülkeler ABD doları ile döviz kurunu sabitlemişlerdir. Bu nedenle, yeni para birimi sistemine "altın dolar standardı" denilmiştir. ABD altın fiyatını ons başına 35 dolarda tutmuş ve herhangi bir sınırlama olmaksızın altın dolarını değiştirmiştir.

1958'de ABD açığı yılda 3 milyar dolara kadar oldukça sert bir şekilde artmıştır. Bu 'Shortage Dolar' dönemi olarak adlandırılmıştır. Kıtlığın ciddiyeti, 1948'den bu yana Avrupa ülkelerine likidite krizinden çıkmaları için, ABD doları cinsinden yardım sağlayan Marshall Planı ile sınırlandırılmıştır. ABD'nin yardımı, temel ithalat için ödeme yapmak ve uluslararası rezervler oluşturmaktır. Her ülkenin bir ABD yöneticisi delegasyonu vardı (Bordo, 1993:166).

1960'da ABD ekonomisi, ABD Merkez Bankası'nın altın karşısında değer kaybetmesini bekleyerek, yabancı para bankalarının yaklaşık 2 milyar doları altına çevirdiği için durgunluğa girdi. Sonuç olarak, ABD'den büyük bir sermaye çıkışı gerçekleşti, bu nedenle ABD, ABD'de ikamet edenlerin yabancı varlık alımlarını vergilendirerek sermaye çıkışlarını teşvik etmedi. Açığı azaltmak için, dolar değerini düşürmek yerine, başka önlemler alındı. Sermaye çıkışlarını, yabancılara yapılan

müdahaleleri engellemek için döviz piyasası artırıldı ve kısa vadeli faiz oranları da yüksek tutuldu (Salvatore, 2002:368).

ABD'nin 1965'te Vietnam Savaşı'na katılması askeri harcamaları arttırmıştır. Başkan Johnson'ın halk eğitimi ve kentsel gelişim konusundaki Büyük Toplum Programı harcamaları daha da yükseltmiştir. Sonuç olarak, mali açık yüksek enflasyonla sonuçlanmıştır. 1967 yılının sonlarında spekülâtörler, yakın gelecekte Dolar'ın altına karşı devalüasyon beklentisiyle altın almaya başladılar. 1968 yıllarında, altın krizi başlamasıyla birlikte ABD, altın uçuşunu caydırmak, dolar sahiplerini dolarları altına çevirmeye teşvik etmek için döviz kuru garantisiyle orta vadeli bir hazine bonusu olan Roosa Bonds'ı yaratmıştır. Ancak, 1970'lerde ABD doları rezervleri 11 milyar dolardan 40 milyar dolara yükselmiştir. Bu yeni gelişme ile altın rezervi 25 milyar dolardan 11 milyar dolara gerilemiştir (Krugman ve Obstfeld, 1999:478). 15 Ağustos 1971'de Başkan Nixon, dolar değerinin altına çevrilebilirliğini askıya almış, fiyat ve ücret kontrolleri ile ithalatta %10'luk bir ek vergi uygulamış ve “Altın Pencere'nin” kapatıldığını açıklamıştır. Söz konusu gelişme Bretton Woods'un bitmesine de neden olmuştur.

Aralık 1971'de G-10'un temsilcileri Washington DC'deki Smithsonian Enstitüsü'nde bir araya geldi. Bu zirvede, altın fiyatının ons başına 35 dolardan 38 dolara yükselmesi kararlaştırıldı. Bu, ABD Dolarının %9 oranında değer kaybettiği anlamına geliyordu. Alman Markı %17, Japon Yeni ise %14 değer kazandı. Bant dalgalanmaları %1'den %2,25'e yükseltildi. ABD ithalat ek ücretini %10 oranında kaldırdı. ABD doları, altına çevrilemez olduğundan dünya esasen dolar standardındaydı. Bu ünlü “Smithsonian Anlaşması” olarak bilinmektedir. Başkan Nixon, bu antlaşmayı “dünya tarihindeki en önemli parasal anlaşma” olarak nitelendirmiştir (Krugman ve Obstfeld, 1999:478). Ancak, bu anlaşma 1972'de ABD'deki cari hesaptaki bozulma ve cumhurbaşkanlığı seçimlerinden önce keskin parasal büyüme nedeniyle dolar hala baskı altında kaldığından, büyük ekonomik öneme sahip olmadığını kanıtlamıştır. 1972 yılı, doların spekülâtif çıkışını yaşamış ve diğer ülkeler büyük sermaye girişleriyle karşı karşıya kalmıştır. Şubat 1973 yılının başlarında, spekülâtif saldırı nedeniyle döviz piyasası kapatılmıştır. ABD, döviz

piyasasının açılmasından sonra doların %10'luk bir devalüasyonunu açıklamıştır. Altının dolara göre resmi fiyatı ons başına 42,22 dolara yükselmiştir. Japonya ve Avrupa ülkelerinin para birimleri ABD Doları karşısında değer kaybetmiştir.

1973 Mart'ında ABD, İngiltere, Japonya, İtalya, Kanada ve İsviçre gibi büyük sanayi ülkeleri para birimlerini bağımsız bir şekilde sürdürmeye karar verdiler ve Avrupa Ortak Piyasası para birimlerini ortaklaşa sürdürdüler. Ardından, parasal işbirliğine ulaşmak için yeni bir çaba başlatılmıştır. Mart 1979'a kadar, Avrupa Para Sistemi'ni kuruldu ve Avrupa Para Birimi'ni oluşturdu. Bununla, mevcut yönetilen dalgalı döviz kuru sistemi doğmuştur. Bunun sonucunda ABD de, doların altına sabitlemesini bırakıp, dalgalı kur rejimine geçmiştir.

1980'lerin başında, ABD doları sürekli olarak değerlendirilmiştir. Bu dönemde ABD'nin sermaye girişi ve cari işlemler açığı art arda yükselmiştir. Plaza Anlaşması, G-5 ülkeleri (Fransa, Batı Almanya, Japonya, ABD ve ABD) arasında, ABD dolarını diğer uluslararası para birimleri ile ilgili olarak döviz piyasasına müdahale ederek değer kaybetme anlaşmasıydı. G-5 hükümetleri bu Anlaşmayı 22 Eylül 1985'te New York'taki Plaza Otel'de imzaladılar. Bu buluşma mekanının adını alan, 1985 tarihli ünlü Plaza Anlaşmasıdır.

Plaza Anlaşması, ABD'nin cari açığını azaltmada başarılı olmuştur. ABD'nin devalüasyonu ABD'nin ihracatını ticaret ortaklarına daha ucuz hale getirmiştir. Bununla birlikte, para birimi spekülasyonu, koordineli müdahalelerin sona ermesinden sonra bile ABD Dolarını daha da değer kaybetmiştir. 7 ülke yine 1987'de bir araya gelmiş ve ABD Dolarının düşmesine devam etmek için Louvre Anlaşması'nı imzalamışlardır.

G-7 ülkeleri tarafından esnek ve sabit döviz kuru düzenlemeleri arasındaki yeni bir uzlaşma döviz kuru sistemi, büyük sanayi ülkelerinin otoritelerinin döviz kurlarındaki önemli değişikliklerin ekonomik büyümelerini engelleyebileceğini kabul etmesiyle kabul edilmiştir. Louvre anlaşmasının ana gündemi, işbirliği ile daha fazla istikrar sağlamak ve döviz kurlarını mevcut seviyelerde sabitlemek için makroekonomik politikaları koordine etmek için döviz kurlarındaki aşırı

dalgalanmayı azaltmaktı. Bu anlaşma, döviz kuru rejimini esneklikten kirli veya yönetilen yüzmeye kaydırılmıştır. Bretton Woods Sistemi'nin çöküşü, kaotik döviz piyasaları ve büyük istikrarsızlaştırıcı spekülasyonlarla, ABD sabit döviz kuru rejimlerin yerine, daha esnek döviz kuru düzenlemelerine geçmiştir (Burange ve Ranadive, 2011: 22-26).

2.4.3. ABD'nin Dünya Ticaretteki Rolü

Amerika Birleşik Devletler izolasyon politikasını bıraktığından beri, uluslararası alanda söylem ve yaptırım gücüne sahip olan bir devlet haline gelmiştir. Sovyet Rusya ile paylaşmış oldukları süper güç rolünü, Soğuk Savaşın sonrasında gelişen ve kuvvetlenen ABD, bu gücü kendine üstlenerek, dış politikasını bu pozisyona göre de şekillendirerek “Yeni Dünya Düzenini” oluşturmak için çalışmıştır.

Geçen yüzyılda ABD'nin yakalamış olduğu ekonomik, askeri ve teknolojik gelişmeler, Amerika'yı dünya lideri olarak belirlemiştir. Bugün Amerika, daha önce görülmemiş mali ve ekonomik zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır, fakat aynı zamanda dünya çapında büyük yeni fırsatlarla karşı karşıyadır. ABD'nin dışında yaşayan dünya tüketicilerinin %95'iyle Amerika'nın ekonomik refahının dünyanın başka yerlerindeki ekonomik akımlarla bağlantılı olduğu açıkça görülmektedir. ABD bir dönemler, ciddi bir ekonomik ve mali zorluklar yaşamıştır, ancak aynı zamanda çok büyük fırsatlar yaratmış olduklarını belirtmek gerekmektedir. Değişen küresel ekonomi, ABD'nin şirketleri rekabet edebilmesi için gerekli temeli oluşturması halinde, Amerikan işlerinin yaratılması ve ekonomik büyümenin teşvik edilmesi için yeni yollar sunmaktadır.

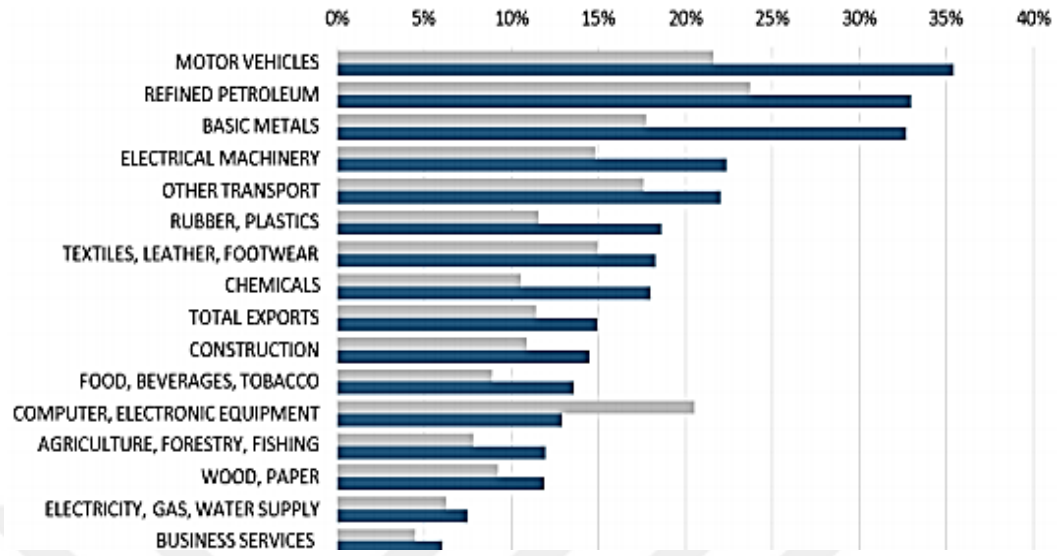
11 Eylül'den bu yana, Amerikalılar ulusal güvenliği, dünyanın geri kalanının istikrarı ile ayrılmaz bir şekilde bağlantılı olduğunu anlamıştır. ABD ekonomik refahının, dünyanın diğer bölgelerinde ortaya çıkan akımlara ve trendlere sıkı sıkıya bağlı olduğunu anlamının zamanı gelmiştir. Geçmişte, Amerikan şirketleri, her şeyden önce evdeki pazar fırsatlarına odaklanmayı göze alabilirdi, ancak bugün ABD'nin ekonomik büyümesi, özellikle gelişmekte olan pazarlarda, küresel

ekonomik büyümeye giderek daha fazla bağımlıdır (U.S. Global Leadership Coalition, 2017).

ABD ekonomisinin bir bütün olarak geniş bir perspektifinden bakıldığında, ticaret, istihdam, ücret, gelir dağılımı ve nihayetinde yaşam standardında değişiklikler sağlayan bir dizi güçten biridir (Jackson, 2018:1). Ticaretin serbestleştirilmesi yalnızca ekonominin sektörleri arasında değil aynı sektörde de farklı bir etkiye sahip olabilir. Ekonomi, ticaret, bir ülkenin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu endüstrilere ve karşılaştırmalı dezavantajlı sektörlerden uzaklaşmasına neden olabilmektedir.

Küresel ticaret, küresel ekonominin önemli bir motorudur. Küresel GSYİH'nın payı, 1960'da %25'ten 2017'de yaklaşık %57'ye yükselmiştir. Dünya çapında ticaret ve ticaret reformlarına daha fazla açıklık, dünya genelinde verimlilik ve reel gelirlerdeki artışın yanı sıra yoksulluğun azalması ile bağlantılı olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana on yıl boyunca, yıllık gerçek küresel ticaretin büyümesi, GSYİH'nın büyümesini geride bırakmış ve ortalama 1.5 kat daha hızlı büyümüştür.

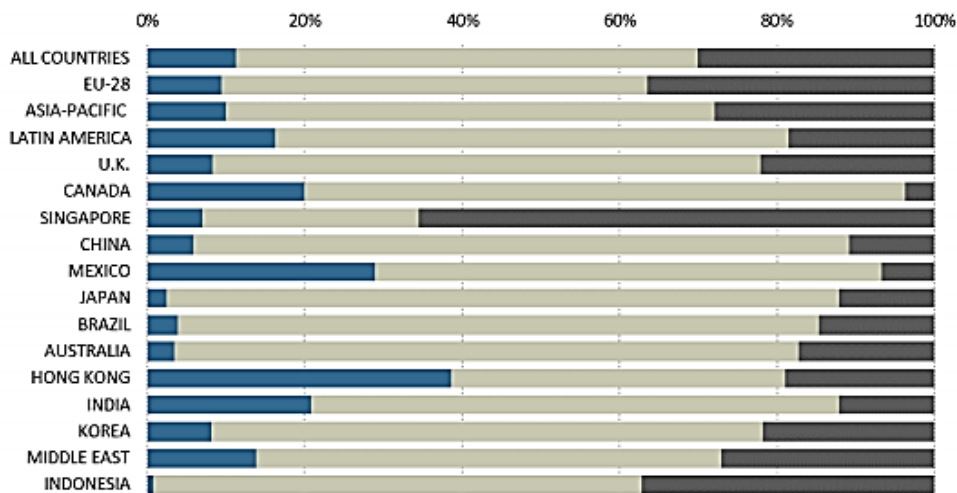
Küresel üretim ithalatının yarısından fazlası, tedarik zincirinde seyahat eden ara mallar ve küresel hizmet ithalatının %75'inden fazlası ara hizmetlerdir. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) en son verilerine göre, ortalama olarak, ulusal ihracatın değerinin dörtte birinden fazlasının, ithal girdiler biçiminde yabancı içeriği içerdiğini göstermektedir. Amerika Birleşik Devletlerin ihracatındaki yabancı katma değer payı çoğu sektörde 1995'ten 2011'e yükselmiştir.

Kaynak: (OECD-WTO Trade in Value-Added (TiVA) database, Aralık 2016).

Grafik 13: Endüstriye Göre ABD İhracatının İçeriği

Grafik 13'e bakıldığında ithal edilen girdilerin bir ülkenin genel ihracatındaki payı ve bir ülkenin yabancı girdilerin kullanıcısı olma derecesini yansıtır yansıtmadığı gösterilmektedir. Farklı sektörlerin araba, petrol, elektrik cihazları, tekstil, kimyasal madenler vs. 1995 yılındaki dağılımı ve 2011 yılındaki dağılım rakamları gösterilmektedir. Grafiğe göre 6 yılda bu malların yurtdışına dağılımı, ihracatı iki katına yakın artmıştır.

Kaynak: (Bureau of Economic Analysis, 2018)

Grafik 14: 2016 yılın ABD'deki Yabancı İştiraklerin Hedefe Göre Satışları

ABD firmalarının yurtdışında yatırım yapmasının en önemli nedeni, yabancı pazarlara mal ve hizmet satmaktır. Pek çok firma, ABD tüketicilerinden farklı olabilecek tercihleri ve tatları ölçmek için, müşterilerine yakın operasyonlar sürdürmek istemektedir (Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde tercih edilen SUV arabalar ve Japonya'daki küçük arabalar). ABD çokuluslu şirketlerinin faaliyetlerine ilişkin son verilere göre, 2016 yılında ABD dış iştiraklerinin satışlarının %11'i ABD ana şirketlerine, satışların %59'u ev sahibi ülkenin yerel pazarına, %30'u da diğer yabancı ülkelere gitmiştir. Bununla birlikte, bazı firmalar ihracat veya üretimi değiştirmek veya yurtdışındaki hammaddelere erişim veya daha az işgücüne erişmek için, yurtdışında da operasyonlar kurabilmektedirler. Yabancı firmaların, ABD tüketici pazarına, yüksek vasıflı işgücüne ve diğer kaynaklara erişmek için ABD'ye yatırım yapabilme durumu bulunmaktadır.

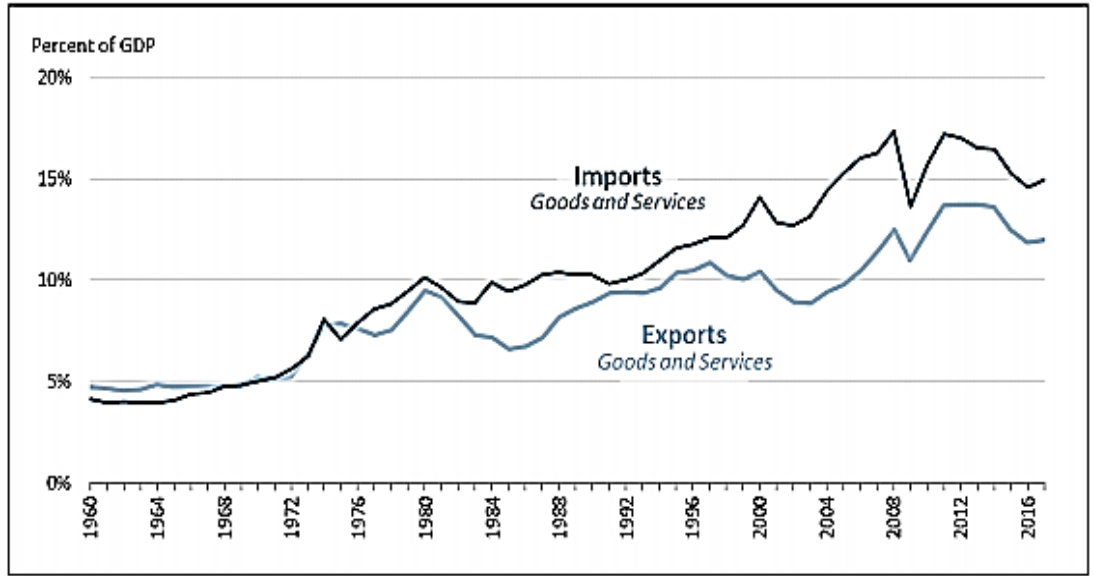
Tablo 12: 2017 Yılıın En Büyük Küresel Ticaret Ekonomileri

Rank by Total Trade	Country	Exports of Goods and Services	Imports of Goods and Services	Total Trade	Total Trade % of GDP
1	United States	\$2,308	\$2,924	\$5,232	26.9%
2	China	\$2,490	\$2,308	\$4,798	39.9%
3	Germany	\$1,748	\$1,489	\$3,237	87.5%
4	Japan	\$878	\$861	\$1,739	35.7%
5	United Kingdom	\$788	\$854	\$1,642	62.5%

Kaynak: WTO Statistics database and İMF World Economic Outlook Database, Ekim 2018.

Tablo 12'ye bakıldığında Dünyanın en çok ithalat ve ihracat yapan ülkeleri bulunmaktadır. Birinci sırada Dünya'nın en büyük ithalatçısı Amerika Birleşik Devletleri'dir. Onun arkasında ikinci olarak Çin, Almanya ülkesi, Japonya ve Birleşik Krallık (İngiltere) gelmektedir. Bunun karşısında, Dünya'nın en büyük ihracatçısı, Çin Halk Cumhuriyeti yer almaktadır. Dünya'nın büyük ikinci ihracatçısı ABD, üçüncüsü Almanya, sonrasında Japonya ülkesi ve Birleşik Krallık gelmektedir. Fakat toplamda en büyük ticaret ekonomisi, ABD'dir. Eğer Avrupa Birliği'nin 28 ülke üyeleri, tek bir işlem ticaret bloğu olarak değerlendirilirse, AB

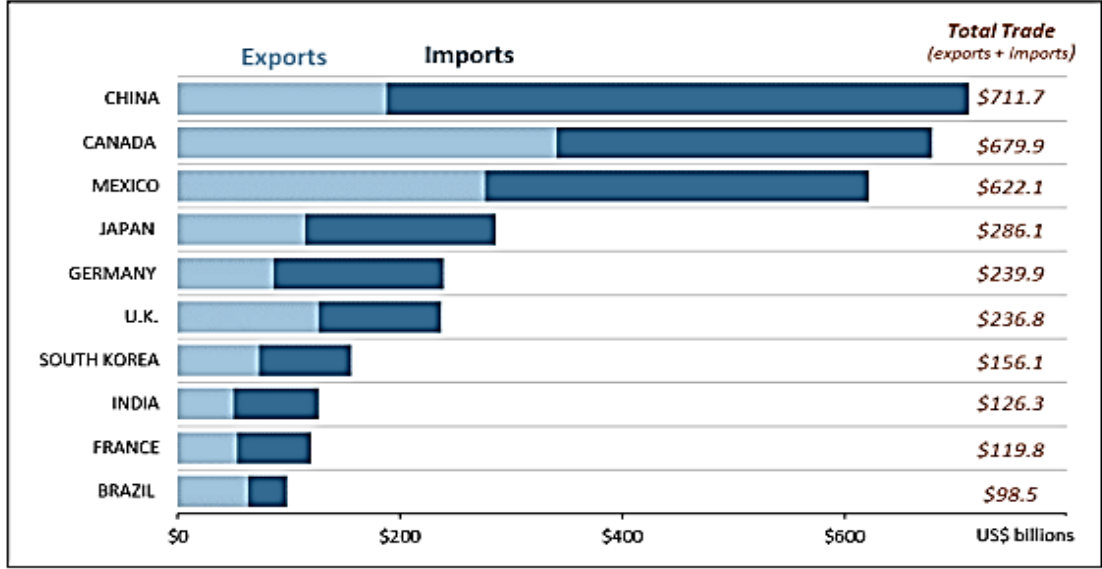
ticareti 6 trilyon dolarlık değerinde en büyük ticaret ekonomisi olacaktır. AB ticareti ile kastedilen, AB dışındaki bütün ülkelerle olan işlemler ifade edilmektedir. AB, ABD'nin arkasında, mal ithalatında en büyük ikinci ithalatçısı ve Çin'in arkasında mal ihracatında en büyük ikinci ihracatçısı olacaktır. Hizmet sektöründe de en büyük ithalatçı ve ihracatçısı olacaktır (World Trade Organization, 2017).

Kaynak: Bureau of Economic Analysis, 2018.

Grafik 15: 1960-2016 Yıllarında GSY H'nın Bir Parçası Olarak ABD Ticareti

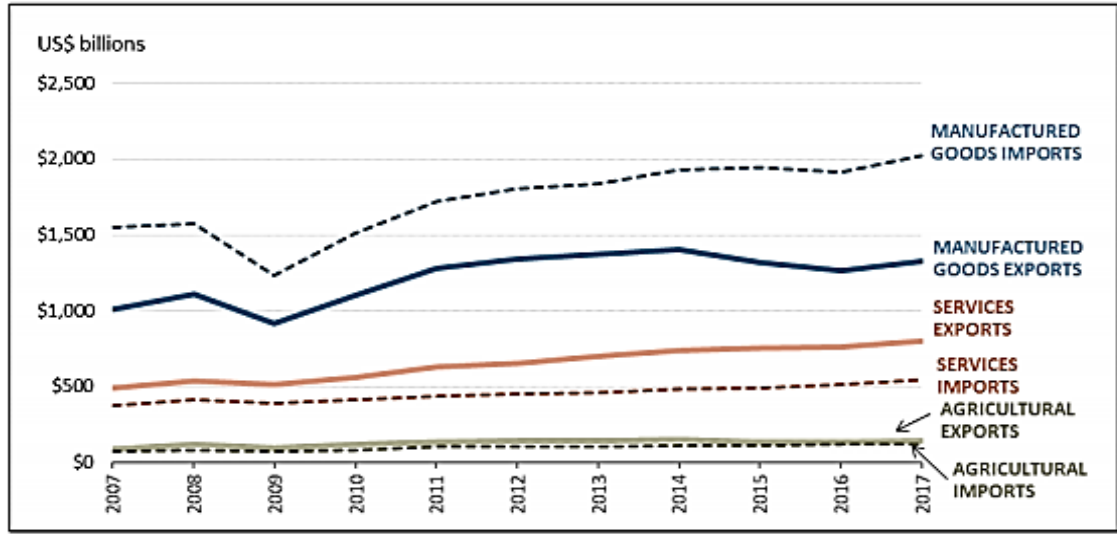
Grafik 15'te yer verilen veriler ele alındığında 2017 yılında ABD, mal ve hizmetlerde 2,4 trilyon dolar ihraç 2,9 trilyon dolar ithal etmiştir. Son on yılda, ABD ihracatı %40'tan fazla, ABD ithalatı ise %20'den fazla artmıştır. 1960'tan beri de GSY H'ya göre ticaret belirgin bir şekilde artmış olduğu görülmektedir. ABD ihracatı, 1960'da %5'ten, 2017'de GSY H'nın %12'sine, ABD'nin ithalatı ise GSY H'nın %4' nden %15'ine genişletilmiştir.

Kaynak: Bureau of Economic Analysis, 2018.

Grafik 16: 2017 Yılında Toplam Ticaret ile Sıralanan ABD Ticaret Ortakları

Grafik 16’da 2017 yılında toplam ticaret ile sıralanan ABD ticaret ortakları gösterilmektedir. 2017 yılında toplam 712 milyar dolar toplam mal ve hizmet ticareti ile ABD’nin en büyük ticaret ortağı Çin Halk Cumhuriyeti’dir. Çin’in ardından Kanada, Meksika, Japonya ve Almanya ülkelerinden takip edilmektedir. Çin, ABD’nin en büyük ithalat kaynağı olmuştur. Kanada ise ABD’nin ihracatı için en büyük destinasyonudur. Ancak, 28 AB üyesi ülkeleri tek bir ticaret ortağı olarak değerlendirildiğinde, Avrupa Birliği ABD için hem en büyük ihracat hedefi hem de ithalat kaynağıdır. ABD’deki küresel ticaretin çoğunluğu, yaklaşık %65 civarında, ABD’nin serbest ticaret anlaşması olmayan ülkelerledir (International Trade Administration, 2016). Amerika’nın Avrupa ülkelerine ihraç ettikleri ürünler, maddi ürünler ABD ihracatının üçte ikisinden katkıda bulunmaktadır (Amadeo, 6 Nisan 2019).

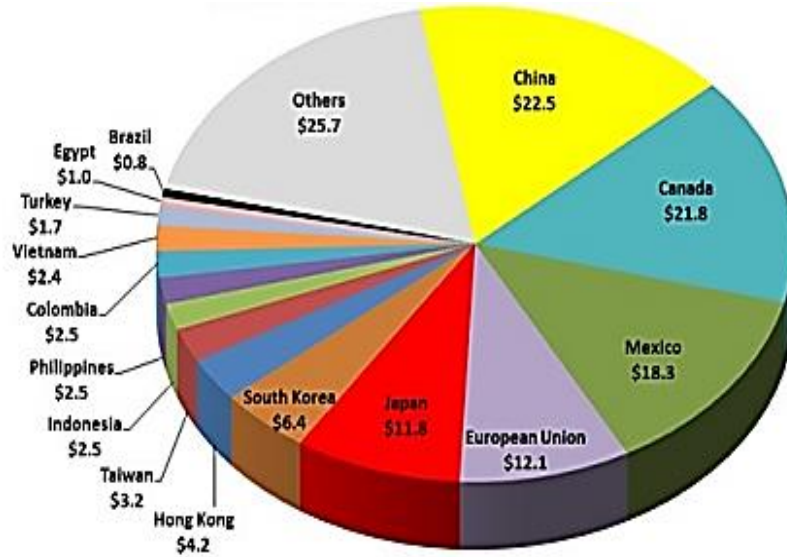
Kaynak: .Bureau of Economic Analysis, 2018.

Grafik 17: 2007-2017 yıllarında, Sektörlere Göre, ABD Ticareti

Amerika Birleşik Devletleri 2017 yılında, mamul mallarda 1.3 trilyon dolar ihraç etmiş ve 2 trilyon dolar ithal etmiş ve böylece 698 milyar dolarlık bir mal ticareti açığı yaratmıştır. ABD, toplam mal ve hizmet ihracatının %56'sını ve toplam ABD mal ve hizmet ithalatının %70'ini ihraç etmektedir. ABD ihracatının payı, hizmet ihracatı payı genişledikçe, son on yılda 4 puan düşmüş; 4 puan artarak ABD ithalatındaki payını üretmektedir. Alt sektörler tarafından ABD'nin ihracat ve ithalatı, nakliye ekipmanları, bilgisayar ve elektronik ürünler, kimyasal maddeler ve makineleri içermektedir (U.S. Department of Agriculture, 22 Nisan 2019). İhracat verilerine bakacak olunduğunda, 2017 yılında, ABD 138 milyar dolarlık tarımsal ürün ihracatı gerçekleştirmiş ve 121 milyar dolarlık ithalat yaparak 17 milyar dolarlık bir ticaret fazlası yaratmıştır. ABD tarımsal ihracatı, toplam ABD mal ve hizmet ihracatının %6'sını ve toplam ABD ithalatının %4'ünü oluşturmuştur. Tarımın ABD ihracatındaki payı, geçen on yılda %8'in ortalamasının biraz altına düşerken, ithalat payı halen devam etmektedir. Mamul mal ticaretine oranla küçük olmasına rağmen, ticaret ABD tarım sektörünün önemli bir bileşeni olmaya devam etmekte olup, ihracat toplam çiftlik üretiminin yaklaşık %20'sini teşkil etmektedir. Dış pazarlar birçok tarımsal ürün için önemli bir çıkış noktasıdır; örneğin, buğday ve pamuk, ABD üretiminin yarısını emmek için diğer ülkelere güveniyor. ABD Tarım Bakanlığı'na göre, kahve, kakao ve baharat, balık ve meyve suyu gibi bazı ürünlerin

ithalatı, son yıllarda ABD'nin gıda tüketiminin büyük bir bölümünü oluşturmaktadır (U.S. International Trade Commission, 2018:19).

ABD'nin en önemli amaçlardan biri, ihracatı artırmaktır. Son dönemlerde de ABD Serbest Ticaret Anlaşmaları hedeflemiştir. Serbest Ticaret Anlaşmaları, ABD ihracatının önündeki engelleri azaltmakta ve ABD çıkarlarını koruyarak FTA ortak ülkesinde hukuk üstünlüğünü arttırmaktadır. Ticaret engellerinin azaltılması ve daha istikrarlı ve şeffaf bir ticaret ve yatırım ortamı oluşturulması, ABD şirketlerinin ürünlerini ve hizmetlerini ticaret ortağı pazarlarına ihraç etmelerini kolaylaştırmakta ve daha ucuz hale getirmektedir. Bu da Amerikan ekonomisinin güçlendirilmesi, dış ticaretteki yerini ve getirilerini artırmak için bir araçtır. İhracatın artırılmasıyla, Amerika sürdürülebilir büyümeye sahip olabilecektir. ABD Serbest Ticaret Anlaşması ortak ülkeleri Avustralya, Bahreyn, Şili, Kolombiya, CAFTA-DR (Kosta Rika, Dominik Cumhuriyeti, El Salvador, Guatemala, Honduras ve Nikaragua), İsrail, Ürdün, Kore, Fas, NAFTA (Kanada ve Meksika), Umman, Panama, Peru ve Singapur'dur (International Trade Administration, 2016).

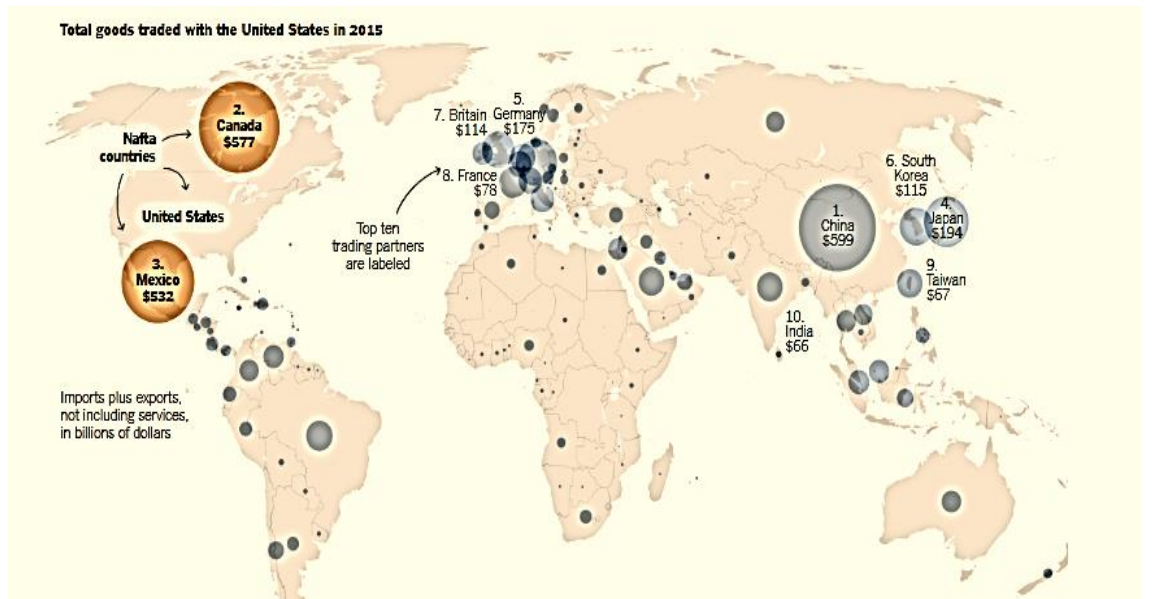

Kaynak: Gardiner, 2015.

Grafik 18: 2015 yılında ABD ile Toplam Mal Ticareti

Grafik 18’de 2015 mali yılı için ABD tarımsal ihracatı için en önemli varış noktalarını göstermektedir (Ekim 2014 - Eylül 2015). Üst üste beşinci yıl için Çin, ABD tarım ürünleri için toplam 139.2 milyar dolar, 22.5 milyar dolar tahmin edilen bir numaralı varış noktasıdır. Kanada, 21.8 milyar dolar ile ABD tarım ürünlerinin ikinci en büyük pazarı olup, ardından Meksika, Meksika için 18.3 milyar dolar ile üçüncü sırada yer almaktadır. Diğer önemli yurtdışı pazarları, her biri yaklaşık 12 milyar ABD doları değerinde tarımsal ürün olan Avrupa Birliği ve Japonya’yı içermektedir. Geriye kalan 10 kilit pazardan altısı Asya’da, ikisi Güney Amerika’da ve ikisi Orta Doğu’dadır.

1994 yılında yürürlüğe giren Nafta, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve Meksika arasındaki ekonomik sınırları açmıştır. Çin ihracatı, 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü’ne girdikten sonra yükselmiştir. Ticaret anlaşmaları, ülkeleri ABD’nin en önemli ticaret ortağı olarak sağlamlaştırmıştır. ABD’nin NAFTA ortaklarına ihracatı, 2010’da 411.5 milyar dolar ve 2009’a göre %23 artış göstermiştir. ABD, 2010’da Meksika ve Kanada’ya ihracatta elektrikli makine, makine, taşıt, mineral yakıt/yağ ve plastik ürünleri yer almıştır (İnternational Trade Administration, 12 Ekim 2011).

Kaynak: Russell, 2017.

Grafik 19: 2015 yılında ABD ile Toplam Mal Ticareti

Grafik 19’da ABD’nin Dünya Ticaret Organizasyonuna (WTO) ve Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliğine (APEC) üye ülkesi olarak diğer üye ülkelerle daha az ticari engelleri olduğu görülmektedir. Buna tarifeler, ithalat kotaları ve düzenlemeler de dahildir. Düşük ticaret engelleri, üyelerin malları için daha büyük pazarlara imkan sağlamaktadır (Amadeo, 2019, 18 Mayıs). APEC, Asya-Pasifik bölgesindeki gümrük vergilerini ve diğer ticaret engellerini azaltmak, verimli iç ekonomiler oluşturmak ve ihracatı çarpıcı biçimde artırmak için çalışmaktadır.

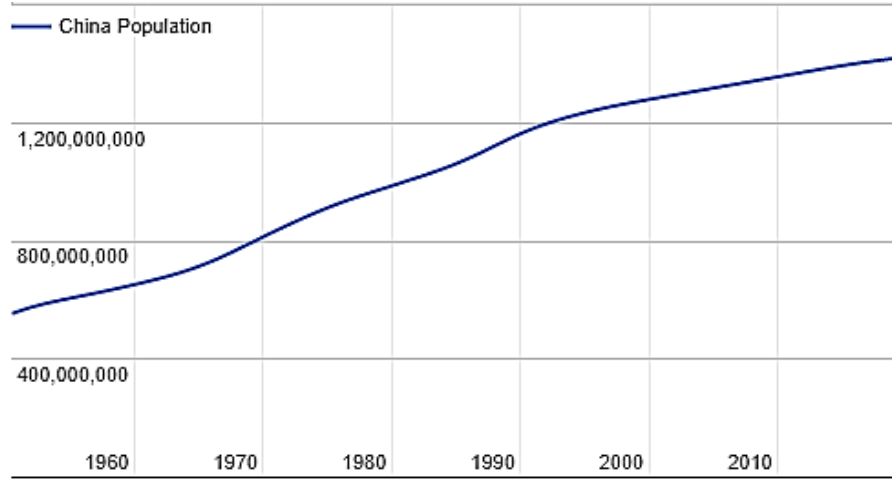
2.5. Çin’in Ekonomisi

Çin, Doğu Asya’da, Kore Körfezi, Sarı Deniz ve Güney Çin Denizi’nde, Kuzey Kore ve Vietnam arasında sınırdan yer almaktadır. 9.596.961 Kilometrekare alana sahip ve 2019 Birleşmiş Milletler tahminlerine göre nüfus, 1.42 milyar nüfusla, dünyanın en kalabalık ülkesidir. Nüfusun yaklaşık üçte biri şehirlerde, geri kalanı ise kırsalda yaşamaktadır. Sanat ve el sanatlarının Çin’de uzun bir tarihi vardır. Binlerce yıl önce Çinliler, sanat yapmak için ipek, yeşim, bronz, tahta ve kâğıt kullanan ilk insanlardandır. Hat sanatı olarak adlandırılan sanatsal yazı Çin’de icat edilmiştir (Country Profile: China, 2019).

Çin, çok çeşitli manzaralara sahip olan bir ülkedir. Geniş peyzajı otlak, çöl, dağlık alanlar, göller, nehirler ve 14.500km sahil şeridini kapsar. Çin topraklarının üçte biri dağlardan oluşmaktadır. Dünyanın en yüksek dağı Everest Dağı, Çin ile Nepal arasındaki sınırdan bulunmaktadır. Çin’in çeşitli yaşam alanları, yüzlerce hayvan ve bitki türüne ev sahipliği yapmaktadır. Nehirlerde, göllerde ve kıyı sularında 3.800’den fazla balık türü ve yüzlerce amfibi ve sürüngen türü yaşamaktadır. Çin’de birçok nehir vardır. Yangtze ve Sarı Nehir en önemlileridir. Uzunluğu 6.300 kilometre olan Yangtze, dünyanın üçüncü en büyük nehridir. Çin’in ormandaki vahşi yaşamı, tarım arazileri için kütük ve açık kesimlerle (tüm ağaçların topraklarını temizleyerek) tehdit altındadır. Kuzeydeki çölleri genişletmek, hayvan habitatlarını daraltmaktadır. Çin hükümeti, bitki ve hayvan türlerini korumak için 1.200’den fazla rezerv yaratmıştır. Dev panda, güneybatı Çin’in puslu dağlarında bulunmakta ve Dünya’nın başka hiçbir yerinde yaşamamaktadır. Bu hayvanlar bambu yerler ve genellikle odunsu yaprak dökmeyen bitkinin standlarının yanında

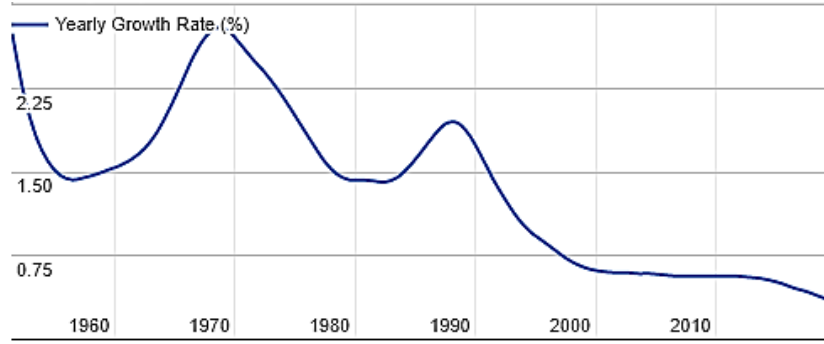
bulunmaktadırlar. Pandalara yasak avlanmalar yapılmaktadır ve bu hayvan türünden vahşi doğada sadece yaklaşık 1.600 tane kalmıştır.

Çin, dünyanın en eski medeniyetlerinden birinin evidir, ancak son zamanlarda “modern” bir millet olmuştur. Son 20 yılda, Çin dünyadaki diğer ülkelere göre daha hızlı değişmiştir. Çin tarihi, her biri bir imparatorun hüküm sürdüğü dönemi gösteren hanedanlara bölünmüştür. İlk imparatorluk Qin hanedanlığıdır ve M.Ö. 221'de başlamıştır. Son imparator 1912'de devrilmiş ve Çin bir cumhuriyet olmuştur. Komünist hükümet, 1949'da Çin Milliyetçileri ile iç savaşın ardından egemenliğine başlamıştır. Eski Çin, bir icat ülkesi olarak bilinmektedir. Yüzyıllar boyunca Çin, bilim ve teknoloji, astronomi ve matematik konularında birçok ülkenin ötesindeydi. Çinliler kağıt, manyetik pusula, baskı, porselen, ipek ve barutu icat etmişlerdir. Başkent Pekin, modern mimariyi genişleyen Tiananmen Meydanı gibi tarihi mekanlarla harmanlamaktadır. Onun büyük kenti, Şanghay, bir gökdelen-çivili küresel finans merkezidir. İkonik Çin Seddi tahkimatı ülkenin kuzeyindeki doğu-batı yönünde uzanmakta ve dünyanın en uzun savunma duvarıdır (Travel China Guide, 27 Mart 2019).

Kaynak: Worldometers 2019.

Grafik 20: Çin Nüfusu Grafiği (1950 - 2019)

Kaynak: Worldometers 2019.

Grafik 21: Yıllık Nüfus Artış Hızı Grafiği

Çin Nüfusu grafiği, her yıl 1 Temmuz itibariyle 1950'den 2019'a kadar olan toplam nüfus sayısını göstermektedir. Çin Nüfusu sayısı, Birleşmiş Milletler Nüfus Bölümü'nden toplanan verileri işleyen, Worldometers'in RTS algoritması tarafından sunulan Çin nüfusunun sürekli güncellenen bir tahminini göstermektedir. Grafik 21'de Çin'in nüfusu sürekli azalan bir eğilimdedir. Çin nüfusunun büyüklüğü, Çin'de uzun süredir sıcak bir siyasi konu olmuştur. 20. yüzyılın ortasındaki hızlı nüfus artışından sonra, Çin hükümeti, ünlü "tek çocuk politikasını" sunarak nüfus artışını sınırlamaya çalıştı. Tek çocuk politikası, özellikle kırsal alanlarda, büyük bir direniş ile karşılandı. Bu politikayı ihlal eden aileler nüfus sayımı anketlerinde yatma eğilimindedir, bu yüzden Çin'in gerçek nüfusu biraz çarpık olabilir. Bu, Çin nüfusunun istatistiklerinin, politika 1970'lerde başladığından bu yana daha az güvenilir hale geldiği anlamına geliyor. Politika 2016 yılında Çin hükümeti tarafından sonlandırıldı (World Population Review, 2019, 12 Mayıs). Yıllık Nüfus Artış Hızı şeması, her yılın 1 Temmuz'unda kaydedilen ve 1951'den 2019'a kadar olan nüfusun yıllık yüzde değişikliklerini göstermektedir. Bu değer, önceki beş yıllık dönemde homojen bir değişim olduğu varsayılarak geçen yıl eşdeğer yüzde değişimi gösteren tarihsel tabloda gösterilen yıllık yüzde değişimden farklı olabilir.

En son Birleşmiş Milletler tahminlerine göre, Çin'in şu anki nüfusu 4 Mayıs 2019 Cumartesi günü 1,419,257,504'dir. 2010 yılında Çin, en son resmi nüfus sayımı çabalarını üstlendi. Ülke, bir milyardan fazla nüfusun istatistiklerini keşfetme

görevini yönetmede yardım etmek için yaklaşık on milyon işçi işe aldı. 2000'den 2010'a büyüme, on yıl içinde kabaca %5,8 idi. Çin nüfusu, toplam dünya nüfusunun %18,41'ine eşittir. Çin, ülke nüfusları listesinde 1. sırada yer almaktadır. Çin'deki nüfus yoğunluğu kilometrekare başına 151 kişidir. Nüfusun %60,4'ü kentseldir (2019'da 857,055,542 kişi). Çin'de ortalama yaş 37,3'tür (Worldometers, 1 Mayıs 2019).

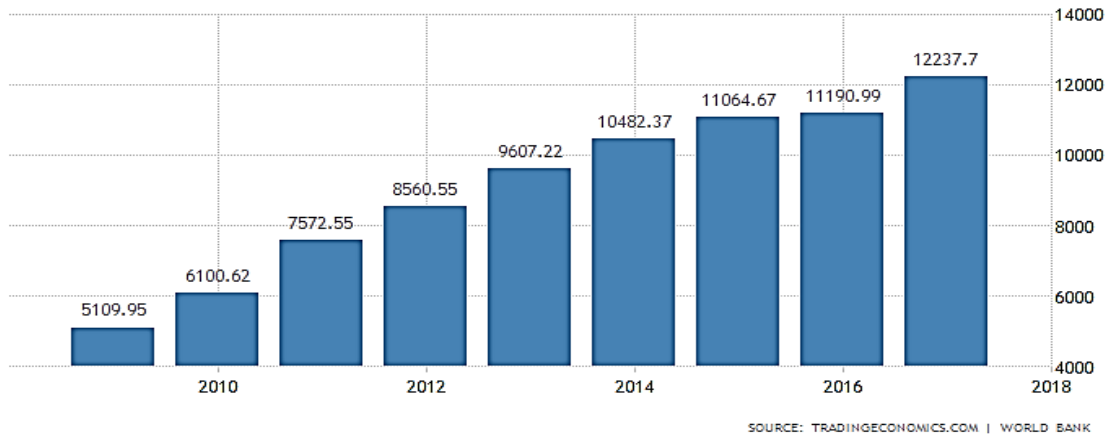
Çin'de 56 farklı etnik grup resmi olarak tanınmakla birlikte, Çinlilerin %91.51'i Han Çinli'sidir. Sadece bir diğer grup olan - Zhuang, nüfusun %1'inden daha büyük bir paya sahiptir. Diğer etnik gruplar Han Çinlilerden daha yüksek bir oranda büyümektedir, ancak Han Çinlinin büyük baskınlığı nedeniyle, bunun Çin'in etnik yapısını çarpıcı biçimde değiştirmesi beklenmemektedir. Çin Halk Cumhuriyeti (PRC), 5 özerk bölge, 22 il, 4 doğrudan kontrol edilen belediye ve 2 başta kendi kendine idare eden özel idari bölge (Macau ve Hong Kong)den oluşmaktadır. PRC ayrıca, Çin Cumhuriyeti (ROC) olarak adlandırılan ayrı bir siyasi kuruluş tarafından kontrol edilen Tayvan'ın 23. eyaleti olduğunu iddia etmektedir (World Population Review, 12 Mayıs 2019).

Çin mineral kaynakları bakımından zengindir ve dünyanın bilinen tüm mineralleri burada bulunabilmektedir. Jeologlar bugüne kadar Çin'i toplam rezerv bakımından üçüncü sıraya koyarak 158 farklı mineral rezervini doğrulamışlardır. Kömür, demir, bakır, alüminyum, stibium, molibden, manganez, kalay, kurşun, çinko ve cıva gibi başlıca maden kaynaklarının rezervleri dünyanın en önde gelenleri arasındadır. Çin'in temel kömür rezervleri, başta kuzeybatı Çin ve kuzey Çin'de olmak üzere toplam 337.34 milyar ton olup, Xinjiang Uygur Özerk Bölgesi, Shanxi Eyaleti ve İç Moğolistan Özerk Bölgesi'dir. Çin'in 21.76 milyar tonluk temel demir cevheri rezervi ağırlıklı olarak kuzeydoğu, kuzey ve güneybatı Çin'de dağılmaktadır. Ülke ayrıca petrol, doğal gaz, petrol şeyli, fosfor ve kükürt ile doludur. Petrol rezervleri ağırlıklı olarak kuzeybatı, kuzeydoğu ve kuzey Çin'de ve ayrıca doğu Çin'in kıta sahanlıklarında bulunmaktadır. Nadir toprak metallerinin ulusal rezervleri, dünyanın geri kalanının toplamından fazladır (Sandıklı, 2010, s.6-7).

Tarım GSYİH'nın sadece %12.5'ini oluştursa da, sektör nüfusun %49'unu istihdam etmektedir. Çin'in tahıl üretimi, çoğunlukla pirinç, dünyanın en büyüğüdür. Çin aynı zamanda dünyanın en büyük sarımsak, zencefil, buğday ve patates üreticisidir. Başlıca ihraç ettiği ürünler arasında çay, pirinç, havuç, soya fasulyesi, pamuk, susam, tarçın, narenciye, mısır, elma ve armut sayılabilir. Ayrıca domuz ve balık da ihraç etmektedir (FAO Statistical Year Book, 2005). Tarımsal üretimin çoğunluğu yurtiçinde satılmaktadır. Çin topraklarının büyük bir kısmı asitli kırmızı kildir, ancak sulama ve ağır gübre kullanımı, hem organik hem de kimyasal, Çinli çiftçilere yüksek verim sağlamıştır. Arazi kullanımı şu şekilde bölünmüştür: kalıcı meralar %43, ormanlar ve ormanlık alanlar %14, ekilebilir arazi %10, kalıcı ürünler %0, diğer %33 (Central Intelligence Agency, 31 Mayıs, 2007).

2.5.1. Çin'in Ekonomik Yükselişi

Uluslararası ticarete ve yatırımlara açıklık, Çin reform sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. 1978-2009, kısa bir süre içerisinde, Çin dünyanın geri kalanıyla ilişki kurma biçimini derinden dönüştürmüştür. Çin reformunun kilit unsurlarından biri olan iç pazarlanma süreci, dış dünya ile ticaret, yatırım akışları, teknoloji transferi, bilginin yayılması ve insan değişimi gibi çeşitli uluslararası değişim biçimleriyle etkileşime girerek önemli ölçüde geliştirilmiştir. 1978 sonrası, alınan Çin yönetiminin reform kararında, Çin'in ihracatı 9.75 milyar ABD doları, ithalatı 10.89 milyar ABD \$'dı. 1970'lerin sonunda dünya toplam ihracatında Çin'in payı %1 civarındayken bugün %5'in üzerine çıkmıştır (Yılmaz, 2012:2-8).

Kaynak:(<https://te-us-east-1d.aws.tradingeconomics.com/china/gdp-growth> Erişim Tarihi: 05/05/2019).

Grafik 22: Çin'in GSYİH Verileri (2010-2018)

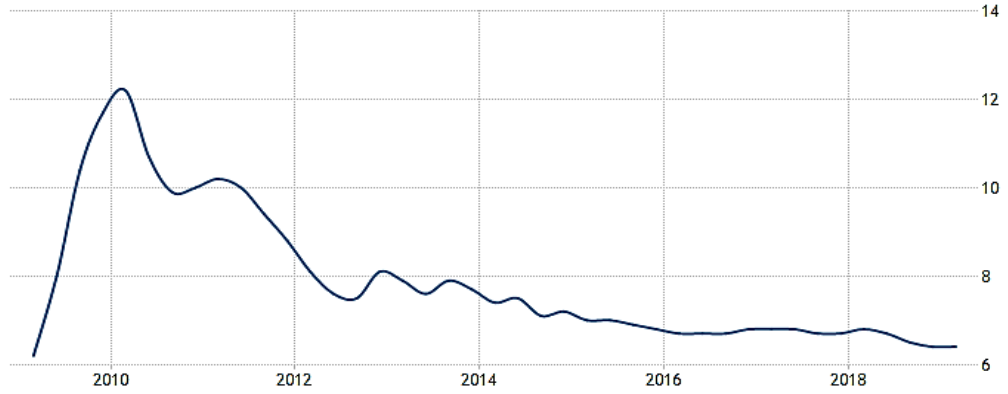
Çin'deki Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH), 2017 yılında 12237.70 milyar ABD Doları civarında gerçekleşti. Çin'in GSYİH değeri, dünya ekonomisinin %19.74'ünü temsil ediyor. Çin'deki GSYİH, 1960'tan 2017'ye ortalama 1970.49 Milyar ABD Doları'na ulaşırken, 2017'de tüm zamanların en yüksek seviyesi olan 12237.70 Milyar ABD Doları'na ulaşmıştır. Ticaret Ekonomisi küresel makro modellerine ve analistlerin beklentilerine göre, Çin'deki GSYH'nin bu çeyrek sonuna kadar 13200,00 Milyar ABD Doları olması bekleniyor. Ekonometrik modellerimize göre, uzun vadede Çin GSYİH'sının 2020 yılında 14500,00 Milyar ABD Doları civarında olacağı öngörülmektedir.

Çin ekonomisi, üç aylık dönemde çeyrek çeyrek bazında %1,4 oranında artarak Mart 2019'a yükselmiştir. 2016 yılının ilk çeyreğinden bu yana en düşük çeyreklik büyüme oranıdır. Çin'deki GSYH Büyüme Oranı, 2010'dan 2019'a kadar %1,78 olarak gerçekleşmiş, 2011'in ilk çeyreğinde tüm zamanların en yüksek %2,40'a, 2011'de ise %1,40'ın en düşük seviyesi olan 2016 yılının ilk çeyreğine ulaşmıştır. Ticaret Ekonomisi küresel makro modellerine ve analistlerin beklentilerine göre, Çin'deki GSYH büyüme hızının çeyreğin sonunda %1,40 olması beklenmektedir. İleriye bakıldığında, Çin'de GSYİH büyüme hızının 12 ayda 1,20'de kalacağı tahmin edilmektedir. Ekonometrik modeline göre, uzun vadede Çin GSYİH büyüme hızının 2020'de %1,10 civarında olacağı öngörülmektedir (<https://te-us-east-1d.aws.tradingeconomics.com/china/gdp-growth> Erişim Tarihi: 05/05/2019).

Kaynak: (<https://te-us-east-1d.aws.tradingeconomics.com/china/gdp-growth> Erişim Tarihi: 05/05/2019)

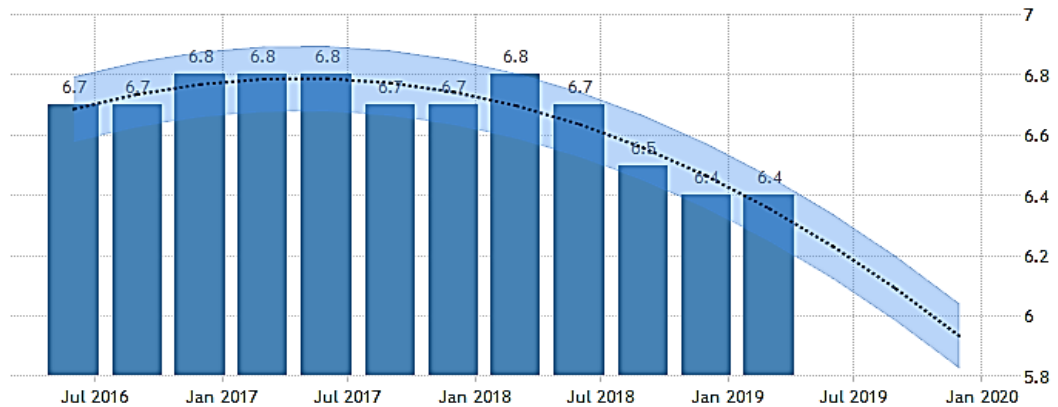
Grafik 23: Çin GSYİH Büyüme Oranı

Kaynak: (<https://te-us-east-1d.aws.tradingeconomics.com/china/gdp> Erişim Tarihi: 05/05/2019)

Grafik 24: Çin GSYİH Yıllık Büyüme Hızı

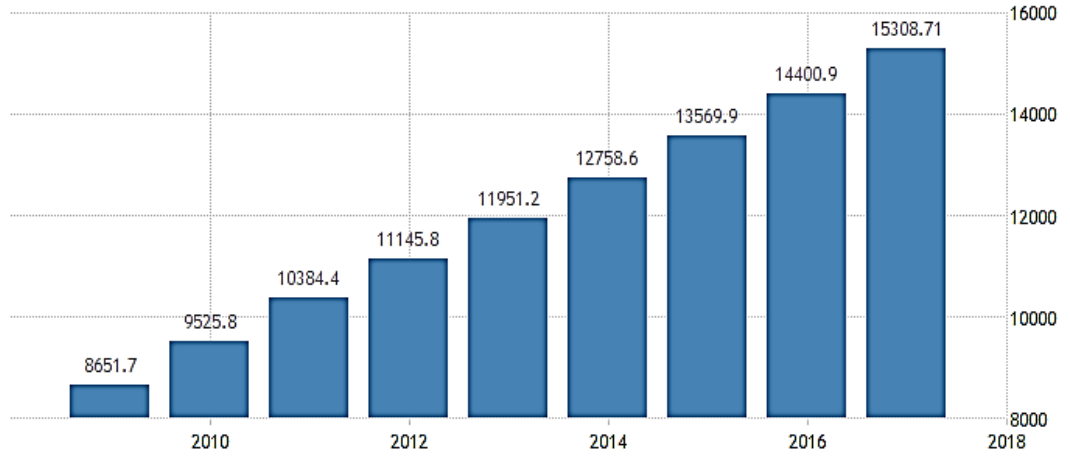
Çin ekonomisi, 2019 Mart çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre %6,4 oranında, ancak %6,3'lük bir genişlemenin piyasa beklentilerinin bir miktar üzerinde seyretmiştir. Sanayi üretimi büyümesi belirgin bir şekilde hızlandı ve tüketici talepleri, hükümetin ABD ile olan ticari anlaşmazlığın yol açtığı duyarlılıkları dengelemeye yardımcı olan büyüme yanlısı politikaları arasında güçlenmiştir. Çeyrek bazda bakıldığında, ekonomi ilk çeyrekte %14 oranında büyürken, önceki dönemde %1,5'lik bir genişleme ve eşleşen piyasa tahminleri ile karşılaştırıldığında %14 büyümüştür. Bu, 2016 yılının ilk çeyreğinden bu yana en düşük çeyreklik büyüme oranıdır. Çin'de GSYİH yıllık büyüme hızı, 1989'dan 2019'a kadar %9,52'ye ulaşırken, 1993'ün ilk çeyreğinde %15,40'a kadar tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

Kaynak: (<https://te-us-east-1d.aws.tradingeconomics.com/china/gdp> Erişim Tarihi: 05/05/2019)

Grafik 25: Çin GSYİH Yıllık Büyüme Hızı Beklentisi

Ticaret Ekonomisi küresel makro modelleri ve analistlerin beklentilerine göre, Çin'de GSYİH Yıllık Büyüme Hızının bu çeyreğin sonunda %6,30 olmasını beklenmektedir. İleriye bakıldığında, Çin'de GSYİH Yıllık Büyüme Hızının 12 ayda %6 olduğunu tahmin edilmektedir. Yapılan bir ekonometrik modeline göre, uzun vadede Çin GSYİH yıllık büyüme hızının 2020'de %5,60 civarında olacağı öngörülmektedir.

SOURCE: TRADINGECONOMICS.COM | WORLD BANK

Kaynak: (<https://te-us-east-1d.aws.tradingeconomics.com/china/gdp> Erişim Tarihi: 05/05/2019)

Grafik 26: Çin'de Kişi Başına Düşen Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

Çin'deki kişi başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla en son 2017 yılında 15308.71 ABD doları iken satın alma gücü paritesine göre ayarlanmıştır. Çin'deki kişi başına düşen GSYİH, satın alma gücü paritesine göre ayarlandığında, dünya ortalamasının %86'sına eşittir. Çin'de kişi başına düşen GSYİH, 1990'dan 2017'ye kadar ortalama 6479.38 Amerikan Doları, 2017'de ise 15308.71 Amerikan Doları ve tüm zamanların en düşük seviyesi olan 1526.40 Amerikan Doları seviyesine ulaştı.

Kaynak: (<https://te-us-east-1d.aws.tradingeconomics.com/china/unemployment-rate> Erişim Tarihi: 05/05/2019)

Grafik 27: Çin'deki İşsizlik Oranı

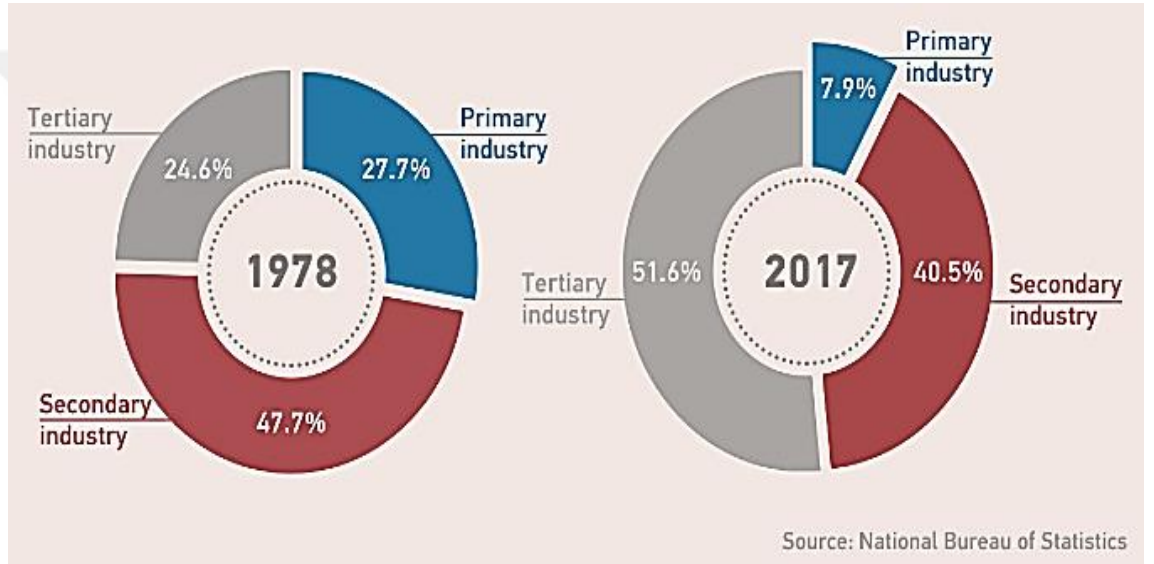
Çin'deki işsizlik oranı 2018'in dördüncü çeyreğinde % 3,80'den 2018'in üçüncü çeyreğinde %3,2'ye düşmüştür. Çin'deki işsizlik oranı 2002'den 2018'e kadar %4,09'du, 2003'ün dördüncü çeyreğinde tüm zamanların en yüksek seviyesi olarak %4,30'a yükselmiştir. 2010 yılında işsizlik oranı rakamları yüksekti, fakat söz konusu seyrin giderek düştüğü görülmektedir. İşsizlik oranının 2018'in dördüncü çeyreğinde ise %3,80'e düştüğü bilgisi yer almaktadır. Ticaret Ekonomisi küresel makro modellerine ve analistlerin beklentilerine göre, Çin'de işsizlik oranının 2019 sonunda %3,90 olması beklenmektedir. İleriye bakıldığında, Çin'deki işsizlik oranının 12 ay içinde %4'te durduğunu tahmin edilmektedir. Yapılan ekonometrik modele göre, uzun vadede Çin işsizlik oranının 2020'de %4,50 civarında olacağı öngörülmektedir

(<https://te-us-east-1d.aws.tradingeconomics.com/china/unemployment-rate> Erişim Tarihi: 05/05/2019).

Çin'deki işsizlerin sayısı 2018'in ikinci çeyreğinde 969 bin'den, 2018'in üçüncü çeyreğinde 968 bine düşmüştür. Çin'deki işsizler, 2004'ün ilk çeyreğinde ise 810 bin olarak en düşük seviyesine ulaştı. 2016'nın üçüncü çeyreğinde 983 bin, 2018'de ortalama 904.54 bin kişi olurken, Çin'de istihdam edilen kişi sayısı, 2017'de 77.640 on bin iken 2018'de 77.586 bine düşmüştür. 1952'den 2018'e kadar Çin'deki Çalışan

kişi ortalamaları 60.813.43 bin kişi, 2017'de tüm zamanların en yüksek seviyesi 77.640 bin ve 1952'de 20.729 bin arasındaki rekor seviyeye ulaştı.

Çin'deki maaşlar 1952'den 2017'ye kadar 10744.45 CNY/yıl, 2017'de uzun bir 74318 CNY/Yıl'a ve 1952'de düşük 445 CNY'ye ulaşmıştır. 2016 yılında 68993/yıl olan maaşlar 2017'de 74318 CNY'ye yükselmiştir. Çin'deki kadınların emeklilik yaş sınırı 2010'dan 2018'de değişmeden 50 yaş iken, erkeklerin emeklilik yaşı da yine değişmeden 60 yaş sınırında kalmıştır.

Kaynak: (Huimin, 2018)

Grafik 28: Çin'nin Sektörlere göre GSYİH'sı

Çin'in ana sektörleri tarım, madencilik (primary), üretim, inşaat (secondary) ve hizmet sektörü (tertiary) olarak görölmektedir. Çin'in GSYİH'ye primer sektörün katkısı, 1978'de %27,7'den 2017'de %7,9'a düşerken, üçüncül sanayi 2017'de %51,6 iken, 1978'de %27'ye yükselmiştir. Çin ekonomisinin temeli olan tarım daha fazla konsolide edildiğinden, endüstrilerin yapısı önemli ölçüde optimize edilmiştir. Endüstri sonunda hizmet sektörünün ulusal ekonominin önemli bir parçası haline gelmesiyle orta ve yüksek seviyelere ulaşmak için gelişmiştir (Huimin, 18 Aralık 2018). Çin'de istihdam edilen nüfusun yaklaşık %30'u imalatı, %33'ü tarımda, en büyük bölümünü %36'sı hizmet sektöründe ve sadece %1'i madencilikte istihdam edilmektedir (Internations, 2019).

2.5.2. Dönemler İtibariyle Çin'de Kur Uygulamaları

Çin'de M.Ö. 1200'de, sığır kabukları bir değişim ortamı olarak kullanılmıştır. Bu kabuklar, Pasifik ve Hint Okyanusu'nun sığ sularında geniş ölçüde mevcuttu. Yakın zamana kadar Afrika'nın bazı bölgelerinde deniz kabukları kullanıldı. Tarihin en çok geniş ölçüde kullanılan para birimi idi. M.Ö. 1000'de Çin, Taş Devri'nin sonunda, sahte inek kabukları üretti. Bronz ve bakır kapılar en eski metal sikkelerdi. Para gibi, bıçak ve maça gibi metallerden yapılmış aletler de kullanılmıştır. Çin sikkelerinde delikleri taşıırken, zincir halinde bir araya getirilebilecekleri bir delik vardı (Thinkquest, 26 Nisan 2011).

M.Ö. 500 civarında, Çin dışında ilk sikkeler gümüş topaklardan geliştirilmiştir. Daha sonra tanrıların ve imparatorların pullarıyla yuvarlak sikkeler de geliştirilmiştir. İlk paralar, Türkiye'nin bir parçası olan Lydia krallığında ortaya çıktı. Ticaret amacıyla, Lidyalılar, “kıyma” adı verilen, resimlerle damgalanmış, farklı boyutlarda çeşitli metallerin topaklarını kullandılar. Yunanlılar, Persler, Makedonlar ve Romalılar kısa bir süre sonra bu sikkeleri gerçek bir değişim ortamı olarak kabul ettiler ve kendi paralarını basmaya başladılar. Bu yeni paralar, gümüş, bronz ve altın gibi değerli metallerden yapılmıştır. Madeni paraların belli bir değeri olduğundan, ürünlerin maliyetini karşılaştırmak daha kolaydı. Paralar yakında Avrupa, Asya ve Afrika'da yaygınlaştı. Zamanla, metaller ve madeni paralar büyük bir değişim ortamı haline geldi (Ancient Worlds Nova, 26 Kasım 1996).

Deri para birimi Çin'de M.Ö. 118 civarında icat edilmiştir. Bir metre kare renkli kenarlı beyaz geyik derisi parçaları mallar ile değiştirilmiştir. Bu, deri para şeklinde belgelenen ilk banknottur. Bunun bir tür kağıt para başlangıcı olduğuna inanılmaktaydı. İlk kağıt banknotlar M.S. 806'da Çin'de ortaya çıkmıştır. 9. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar Çin, bir değişim aracı olarak kâğıt paraya sahipti. Cengiz Han, 13. yüzyılda Çin'i fethetti ve kağıt para biriminin kullanımından çok hoşlanmıştır. Kağıt parayı imparatorluğuna tek tip bir yasal para birimi olarak ilan etmiştir. Altın ve gümüşü ele geçirmiş, altın ve gümüş stoklarıyla kağıt para

alışverişine başlanmıştır. Kağıt parayı reddetmek sermaye suçu olarak kabul edilmiştir. Sonuç olarak, kâğıt notaların üretimi hızla yükselmiş ve kâğıt paranın değeri azalmıştır, bu da yüksek enflasyona yol açmıştır. 1455 yılından 1900'lere kadar, birkaç yüz yıl boyunca Çin'de kâğıt para bulunamamıştır (Burange ve Ranadive, 2011:4).

1949'daki devrimin sona ermesinden, Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulduğundan bu yana Çin'in döviz kuru rejimine bakıldığında, komünist partinin değişen ekonomik politika öncelikleri görülmektedir. 1949'dan itibaren ekonomi, Mao Zedung ve sosyalist hükümet tarafından yönetilen merkezi olarak planlanmış bir kapalı ekonomi sistemi uygulanmaktadır.

1949-1952'lerde iyleşme dönemi olarak bilinen dönemde, döviz kuru rejimi, genellikle ülke diğer ülkelerle ticari ilişkiler geliştirmeyi amaçlamadığından, sabit bir döviz kuru rejimi kullanılmıştır. Bu süre zarfında Çin ekonomisi nispeten kapalı bir ekonomiye bağlı idi. Çünkü büyük ölçüde kendi yeterlilik miktarlarına dayanıyordu. Yani Büyük Atılım Programı'nda Mao ile başlayan farklı ekonomik kampanyalara dayanmaktadır. Kapalı bir ekonomiyi sürdürmek, Çin malları ihracatçılarının bugün bilinenden çok uzak oldukları, ihracat yapan ülkelerin bu dönemde karlı bir girişim olmadığı için az sayıda ihracatçının olduğu dönemi işaret etmektedir.

1953-1980 yıllarındaki dönem, komuta ekonomisi dönemi olarak tanınmaktadır. Bu yıllarda RMB'nin dolar cinsinden döviz kuru, aşırı değerlenmesi, Çin ihracatını daha az cazip kılmıştır, ancak yabancı ürünleri daha cazip hale getirmiştir. Yapay olarak aşırı değerli bir döviz kurunu koruyarak, Çin'nin sanayileşmesi için ihtiyaç duydukları makineleri ve yüksek teknoloji ürünlerini ithal etmiştir. Çin'in bu dönemdeki ulusal ekonomik politikasının ana teması, ulusal sanayileşmeyi teşvik etmek ve aşırı değerli bir para birimini sürdürerek, bu hedefi gerçekleştirmelerini sağlamaktır (Goldstein ve Lardy, 2009:4). Hükümetin yalnızca döviz piyasasına müdahale etmenin yanı sıra, aynı zamanda yerli ihracatçı üreticilerini ilgilendiren politikalarla da büyük bir rol oynadığı görülmektedir. Sonrasında, ihracattan elde ettikleri kazancı, Çin Merkez Bankası'na yatırması ve bankaya tüm döviz tekelini vermesi gerekiyordu. Bu, yalnızca hükümetin döviz

kurunu etkilemeyeceği, aynı zamanda döviz varlıklarını tekelleştirebileceği anlamına da gelmektedir. Bunlar, ihracatçıların Çin Bankası tarafından çok daha ucuz bir oranda satın alındıktan sonra kârlarının gerçek değerini düşürdüklerini gördüklerinde sıkıntı çektirmelerine neden olmuştur. Bütün bunlar, ulusal sanayileşmenin temel ekonomik ve ulusal önceliği altında yapılmıştır (Goldstein ve Lardy, 2009:3).

Deng Xiaoping'in 1981-1993 ekonomik değişme döneminde, Çin ekonomisi, mevcut komuta ekonomisinden neoliberal ekonomik uygulamaları tanıtan çeşitli reformlar yapmıştır. Özellikle, Deng'in ülke genelinde ekonomik refah sağlama vizyonu ile istihdamın ve tüm sektörlerin gelişmeye devam etmesini sağlamaya çalışmıştır. Bu dönemlerde, ikili döviz kuru sistemleri uygulanmıştır, resmi döviz kuru ticari olmayan işlemleri yönetmişken, iç ödeme oranı IRS, tüm ticari işlemleri yönetmiştir. Bu ikili sisteme rağmen, hükümetin RMB'nin döviz kurunun belirlenmesinde hala büyük ölçüde müdahale ettiğini ve dolayısıyla sabit bir döviz kuru rejimi uygulandığı ifade edilebilir. İkili kur sistemi sayesinde Deng, resmi döviz kurunu aşırı değerde tutarak yurt içi ekonomisinde istikrarı korurken, gerçekten de neoliberal bir uygulama olan ihracatın artması yoluyla ticareti teşvik etmiştir. Resmi döviz kurunun aşırı değerlendirilmesi, Deng'in, Mao'nun sanayileşme mirasını sürdürmesini sağlarken, nispeten düşük bir IRS geçiş ekonomisinin ihracat geliriyle toplam verimini artırmasına izin vermiştir. Sonuç olarak, resmi döviz kuru, ISR'nin korunmasına rağmen değer kaybetmiştir. İkisinin değeri birleştiğinde, ISR kaldırılmış ve döviz kuru sistemi tek bir para birimine geri dönmüştür. Bu dönemde, resmi kurdaki değer düşüklüğüne uğramış ve 1988'de bir ABD Doları, 8,7 RMB eşitlenmiştir (Goldstein ve Lardy, 2009:18).

1995-2005 yılları, Çin ekonomisinin aşamalı olarak açıldığı ve ticaret açısından dünyanın geri kalanıyla artan bir etkileşim dönemidir. 2001 yılında Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne katılması, ülkenin uluslararası olarak kabul edilen neoliberal ekonomik ilkelere yavaşça uyma konusundaki bağlılığını göstermiştir. Ayrıca, Çin'in mallarının uluslararası pazardaki artan etkileşimi, birçok uluslararası gözlemcinin Çin'i uluslararası ticarete kaldıraç sağlamak için para birimlerini manipüle etmekle suçlamaları yönünde teşvik etmiş ve böylece, bu süre zarfında Çin,

döviz kurundaki arz ve talep güçlerinin, belli bir bant içinde olmasına rağmen, RMB'nin gerçek değerindeki dalgalanmaları tespit etmesine izin verdiği Yönetilen Dalgalı Kur Rejimin kuruna yönelmiştir (Salitan, 2010:78).

1995'ten beri uygulanan döviz kuru sistemleri, Çin'nin bir döneme dahil olduğunu göstermekte ve bu dönem piyasa mekanizması dönemi olarak adlandırılmaktadır (Cui, 2014:151). 2005 yılından sonra, para sepetine göre piyasa arz ve talebine dayanan dalgalı kur rejimi döviz kuru politikasını uygulanmıştır. %2,1'lik küçük bir ilk yeniden değerlemeden sonra döviz kuru, başka bir döviz sepetine atıfta bulunulacak, verilen herhangi bir iki taraflı döviz kurlarında $\% \pm 0,3$ oranına kadar bir harekete izin verecek şekilde belirlenmiştir. Teorik olarak, bu günlük bant en fazla ayda %6,4'lük güçlü bir eğilim gösterebilmekte; bu, hem ana para birimleri arasındaki hareketin düşük olmasını, hem de Çinli yetkililerin %0,3 banttan maksimum yararlanmasını gerektirebilmektedir. Her ne kadar kamu politikası çevrelerinde resmi politikadaki ilan değişikliği asıl değeri dikkate alınsa da, en azından 2005 yılının geri kalanında para biriminin dolarla yakından ilişkili olduğu açıktır. Daha yakın bir zamanda, RMB gerçekten de diğer bazı para birimlerine ağırlık vermeye başlamış, bunun sonucunda dolara karşı kümülyasyon eğilimi kademeli olarak hızlanmıştır, ancak süreç çok yavaştır (Wei ve Frankel, 2007:7).

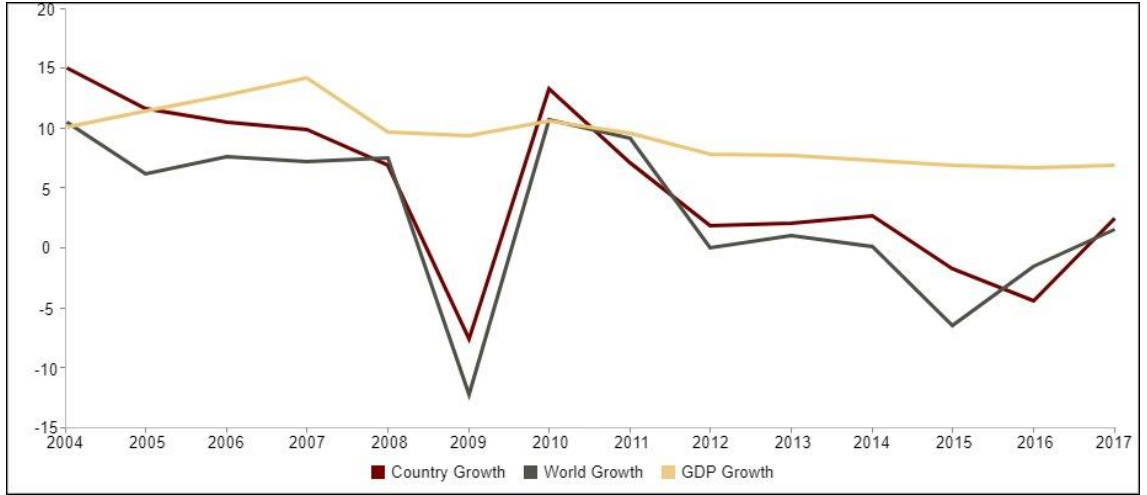
2008 yılında merkez bankası, bankaların talep mevduatları üzerinden sadece %0,72 ve bir yıllık mevduatlara %3,33 oranında ödeme yapabilecekleri tavanını belirlemiş, ancak, tüketici fiyat endeksi enflasyonu yılın ilk yarısında %7,9 enflasyon ve faiz geliri üzerinden %5 vergi almıştır. 28 Mart 2006'da, Senatör Baucus ve Grassley, “haksız manipülasyon” ve “para birimi yanlış hizalama” ifadesinin yerine başka bir fatura önerdiler. Schumer ve Graham daha sonra faturalarını geri çekmiş ve DTÖ-yasal versiyonuyla geri dönebileceklerini önermişlerdir. Böylece hazine raporunu yayınlamış ve Çin'in “manipülatör” olarak tanımlanmasını engellemiştir. Aralık 2006'da yayımlanan bir sonraki raporda sonuç yine aynı şekilde çıkmıştır.

Uluslararası Para Fonu'nun 2016 döviz düzenlemeleri konusundaki yıllık raporlarına göre Çin, döviz politikasını geçen on yılda sürekli değiştirdi. IMF, ülkenin merkez bankası olan Çin Halk Bankası (PBOC) politikasının, 2003'ten

2005'e kadar ABD Dolarını geleneksel bir mandal olarak sınıflandırıldığını; 2006'dan 2008'e kadar RMB'nin, ABD Dolarına sürünen bir mandal olarak sınıflandırdığı bir politika kapsamında kademeli olarak takdir edilmesine izin verildi. 2008 ve 2010 yılları arasında RMB dolara göre istikrar kazanmıştır. 2010 yılında, politika ABD dolarına göre “tarama benzeri bir düzenlemeye” dönüşmüştür. 2015 yılında, PBOC'nin bir bölümü olan Çin Döviz Ticaret Sistemi (CFETS), piyasaları renminbi döviz kuru hareketlerini yalnızca ABD dolar ile olan bağlantısından etkilenerek yorumlamaktan uzaklaştırmak amacıyla 13 döviz kur endeksi yayınlamıştır. IMF, 2016 yılında, Çin'in sınıflandırmasını RMB'nin esnekliğinin ABD Doları karşısında sınırlandırıldığı ve esnekliğin bir gruba veya “sepete” göre sınırlı olduğu bir düzenlemeden geçirmiştir (Das, 2019:11).

2.5.3. Dünya Ticaretin Hakimi Olarak Çin

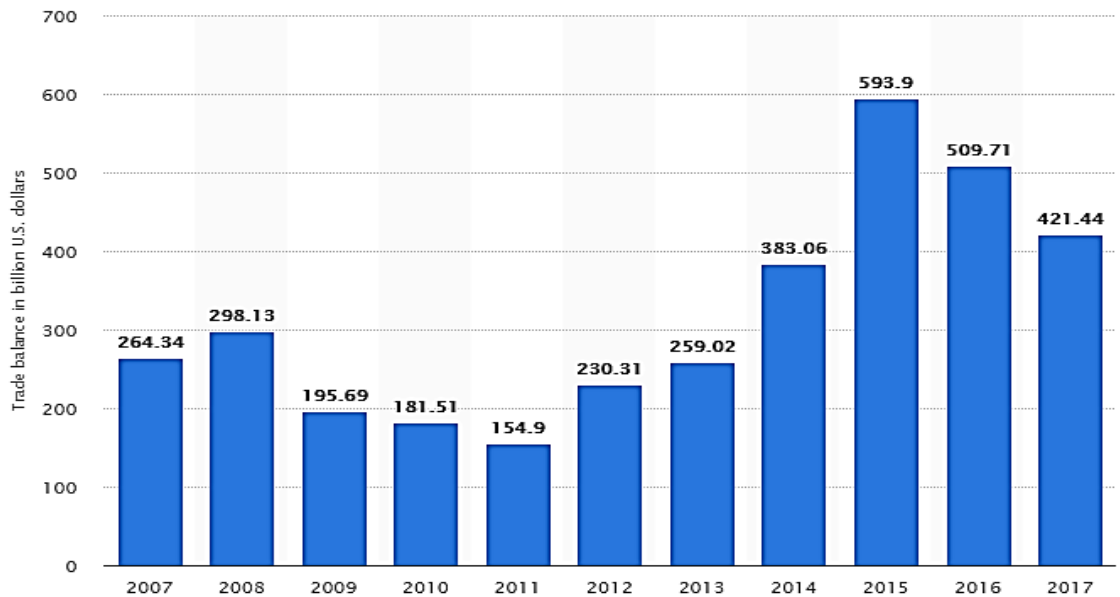
Dünyanın en üretken üreticisi olan Çin'in ekonomisi genellikle “dünyanın atölyesi” olarak adlandırılmaktadır (Internations, 2019). Tarihsel olarak, gelişmekte olan piyasa endeks fonları veya geniş bir hisse senedi sepetini hedef alan tek ülke Çin'dir. Borsa yatırım fonları aracılığıyla büyümesini yakalamak isteyen birçok yatırımcı Çin'e geniş bir yaklaşım benimsemiştir. Ancak, onlarca yıllık sıkıntılı ekonomik genişlemenin ardından, ülke, gelişmiş dünyadaki güçlü ve çok yönlü ekonomilere rakip olan büyük, karmaşık ve dinamik bir ekonomi geliştirmiştir. Dünyanın en büyük nüfusunu, ikinci en büyük gayri safi yurtiçi hasılayı ve küresel pazar kapitalizasyonunun %10'undan fazlasını temsil eden Çin 3.000'in üzerinde şirkete sahiptir. Son yıllarda artan uluslararası baskıyla Çin, sermaye piyasalarını daha agresif bir şekilde serbest bırakmış ve uluslararası yatırımcılara yerel olarak listelenen menkul kıymetler yoluyla Çin'e daha fazla erişim sağlamak için reformlar uygulamıştır (Rodstrom, 11 Aralık 2018).

Kaynak: (World Integrated Trade Solution, 2019)

Grafik 29: Çin'in Mal ve Hizmet ihracatı (GSYİH'nın %'si)

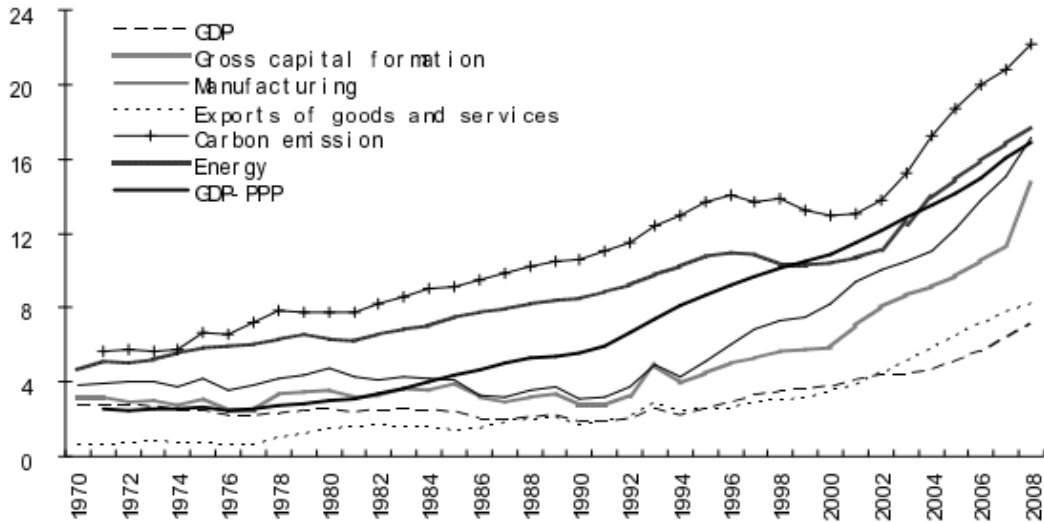
Çin'in ticaretteki büyüme oranı %1.50'lik, dünya büyümesine kıyasla %2,43'tür. Çin GSYİH şu anki ABD Doları olarak 12,237,700,479,375'tir. Çin'de hizmet ihracatı 206.453.137.562.27 \$ ve hizmet ithalatı 471.870.408.771.02 \$'dır. Çin, GSYH'nın %'si olarak mal ve hizmet ihracatı %19,76, GSYİH'nın %si olarak mal ve hizmet ithalatı da %18,05'tir (World Integrated Trade Solution, 1 Şubat 2019).

Kaynak:(Blazyte, 25 Mart 2019).

Grafik 30: Çin Ticaret Dengesi 2007'den 2017'ye (Milyar Dolar Cinsinden)

Ticaret dengesi, ihraç edilen malların değeri eksi ithal edilen malların değeridir. Olumlu bir değer, bir ticaret fazlası verirken, negatif bir değer bir ticaret açığını gösterir. 2014 yılında Çin'in mal ithalatı yaklaşık 1.96 trilyon ABD Dolarına ulaşırken, toplam ihracat yaklaşık 2.3 trilyona yükselmiştir. Buna karşılık, Çin'in görünmez ticaret dengesi, hizmetleri ve ülkeler arasındaki devlet transferlerini ölçen bir gösterge, açığı kapattı ve 2013 sonunda yaklaşık -90 milyar ABD Doları olarak belirlenmiştir. İhracata büyük ölçüde bağımlı olan bir ekonomi olan Çin, 2013 yılında en yüksek ticaret fazlası veren ülkeler arasında ikinci sırada yer almış, ancak Almanya tarafından daha iyi performans göstermiştir. ABD'nin ihracatı, o yıl yaklaşık 750 milyar ABD Doları aşan ihracatı ile dünyanın önde gelen ithalatçı ülkeleri arasında ilk sırada yer almıştır. ABD, 2013 yılında Çin ekonomisi için en önemli ticaret ortaklarından biriydi. Çin için bir diğer önemli ticaret ortağı da Avrupa Birliği (AB)'dir. AB, 2013 yılına kadar, Çin'den ihraç ettiklerinden iki katından fazla ithal etmiş ve 130 Milyar Avro'yu aşan bir ticaret açığı göstermiştir. 2013 yılında ticaret açığının en yüksek olduğu ürün kategorileri çoğunlukla mamul mallar, makine ve hazır giyim gibi bitmiş ürünler iken, daha dengeli bir ticaret yaprağına sahip ürün kategorileri büyük ölçüde hammadde ve tarım ürünlerinden oluşmaktaydı (Blazyte, 25 Mart 2019).

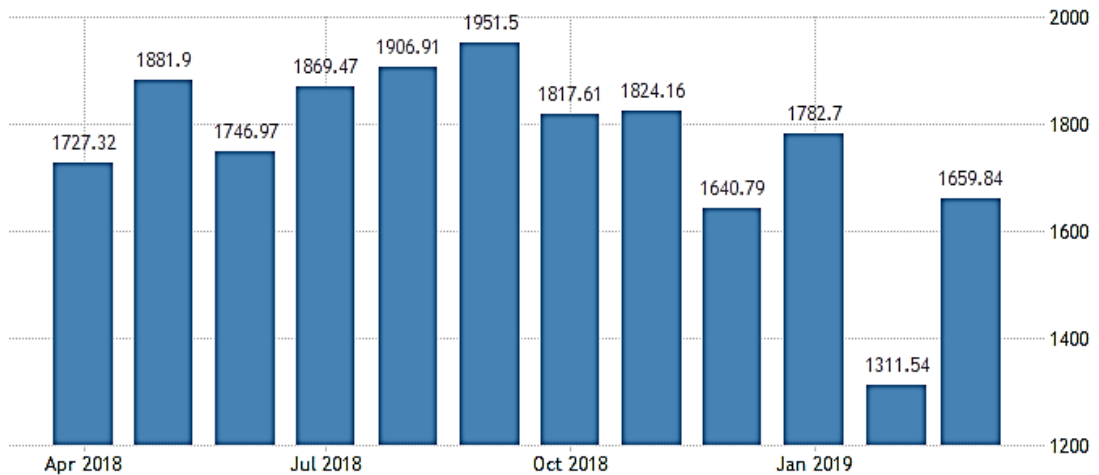

Kaynak: Birleşmiş Milletler (United Nations)

Grafik 31: Çin'in Dünyadaki Artan Rolü

Hızlı ekonomik büyüme, Çin'in dünya ekonomisinde üst sıralara taşımıştır. Çin'in GSYİH'nın payları, PPP tarafından ölçülen üretim, ihracat, enerji tüketimi ve GSYİH, 1990'ların başından beri küresel oranlarda artmakta ve 2002'den bu yana eğilimler hızlanmaktadır. 2008 yılında dünya toplam üretiminin %1'i iken, sermaye oluşumu payı aynı dönemde küresel yatırımın %5'inden %14'üne yükseltmiştir. Çin'in etkisi, kilit ticaret ortakları, bununla birlikte küresel yapısal dönüşüm ve çevre üzerindeki ticari ilişkiler üzerindeki baskı, küresel ve bölgesel ekonomik ve politik manzaraları hızla değiştirdiği için özellikle hissedilmektedir. Küresel ekonomideki artan ekonomik ağırlığı, dünyanın geri kalanıyla olan ekonomik ve politik ilişkilerini etkilemektedir. Son yıllarda hızlı bir sanayileşme hızı, Çin'in hem enerji tüketimi hem de karbon emisyonu paylarını hızla arttırmaktadır (Song, 2010:10-11).

5 Kasım 2018'de Şangay'da yapılan Çin Uluslararası İthalat ve İhracat Fuarı, masif küresel ekonomik güçlerin dikkatini çekmiştir. Çin 1970'lerin sonlarında başlayan reform ve açılıştan bu yana, ülke hızla dünyadaki işbölümü içine girmiş ve diğer ülkelerle olan ticari ilişkileri o günden beri giderek daha yakınlaşmıştır. Çin'de yapılan ürünlerin dünya çapında popüler hale gelmesi sürecinde, Çin'in yaklaşık 1.4 milyar nüfusu giderek daha büyük miktarda uluslararası mal ve hizmet satın alarak kilit bir harcama gücü olarak ortaya çıkmıştır (Xin, 1 Kasım 2018).

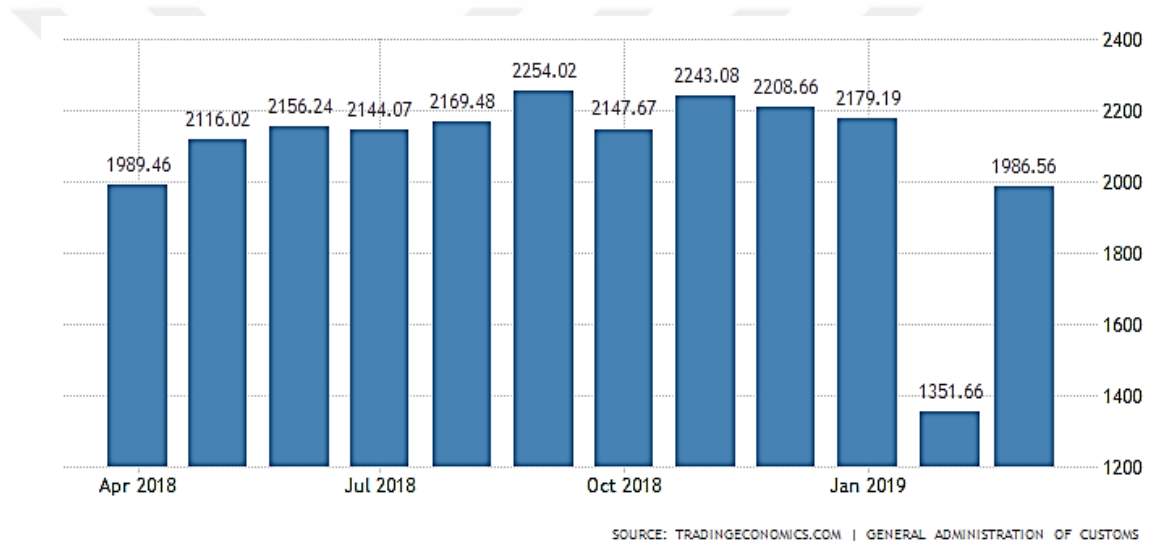

SOURCE: TRADINGECONOMICS.COM | GENERAL ADMINISTRATION OF CUSTOMS

Kaynak:(Xin, 1 Kasım 2018).

Grafik 32: Çin İthalatı

Çin'e yapılan ithalat, bir önceki aydan beklenen rakamı yakalayamamış ve %1,3 oranında düşüş göstermiştir. Devamında takip edilen %5,2'lik bir düşüşle, bir önceki yıla göre %7,6 düşerek, Mart 2019'da 166 milyar dolara gerilemiştir. Çin'deki ithalat, 1981'den 2019'a kadar ortalama 530.30 Amerikan Doları'dır. Söz konusu ithalat rakamı 2018'de 251.50 Amerikan Doları olarak tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaşırken, 2013'te Şubat'ın en düşük seviyesi 13.88 Amerikan Doları olmuştur.

Kaynak:(Xin, 1 Kasım 2018).

Grafik 33: Çin İhracatı

23 Nisan'da, Çin'in ihracatı, 2019'da yıllık bazda %14,2 artışla Mart 2019'da 198.7 milyar ABD Dolarına yükselmiştir. Durgunluk, küresel talebin artması, ticari tartışmaların iyimserliği yeni yıl tatilinin ardından gelmiştir. Çin'deki ihracat, 1981'den 2019'a kadar ortalama 627.13 USD HML'dir, 2017 Aralık'ta 2315.23 USD'lik tüm zamanların en yüksek seviyesine ve 1983 Şubat'ta 12.50 USD HML'nin en düşük seviyesine ulaşmıştır (Xin, 1 Kasım 2018).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOMŞUYU ZARARA SOKMA POLİTİKASI: ÇİN VE ABD ARASINDAKİ KUR SAVAŞININ EKONOMİLERİNE ETKİLERİ

3.1. ABD'nin Dış Ticaret Politikası

ABD ticaret politikasının ilerleyen elli yıldaki en belirgin özelliği olan ticari serbestleşmeye yönelik düşüncelerin ekonomik tarihçiler tarafından vurgulanması beklenmektedir. Ülkenin kuruluşunda, ABD ticaret politikasının korumacı olduğu bilinmektedir ve bugüne kıyasla o dönemin ekonomi politikası yüksek ithalat tarifeleriyle karakterize edilmekteydi. İlk federal tarife 1789'da kabul edilmiş ve ticaret politikası üzerine karışık bir yaklaşım izlemiştir (Foraker, 2017:2). 1800'lerin sonunda, ABD'deki sanayi patlamasıyla birlikte, yüksek tarifeli bir çağ başlamıştır. 1897 yılında gümrük vergileri ortalama %57 idi ve tüm federal gelirlerin yarısını oluşturmaktaydı.

Tarife indirimleri, 1930'ların başından beri ABD ticaret politikasının baskın teması olmuştur, ancak ABD'nin bu ticaretin serbestleşmesine olan desteğinin niteliği ve boyutunda da önemli değişiklikler yapılmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden önce, Demokrat partinin liderleri, 1930'larda açık bir dünya ekonomisinin olmayışının, savaşın önemli bir sebebi olduğunu sonucuna varmıştır (Baldwin, 1984:7). Bu yıllarda, iç ekonomiye yardımcı olmak amacıyla 20.000'den fazla ithal üründe görev üstlenen Smoot-Hawley Tarife Yasası kabul edilmiştir. Sonucunda, büyük ticaret ortakları tarafından yapılan bir dizi düzeltici önlem alınmış ve 1930-1932 arasındaki ABD ticaret hacminde %40'lık bir azalma olmuştur.

19. yüzyılın sonlarından bu yana, yüksek tarifeler, monopolcü karlı zenginlere ve düşük tarifeler ile fiyatlar da ortalama vatandaş tarafından tüketilen mallar için uygulanmaktadır. Düşük ABD tarifelerinin sürdürülmesi, düşük dış tarifeleri teşvik etmiş ve böylece ABD ihracatında, özellikle tarımsal mallarda, dolaylı olarak artışları teşvik etmiştir (Baldwin, 1984:5-8). 1934 yılında, ABD ile diğer ülkeler arasındaki karşılıklı ticaret anlaşmalarını müzakere etme yetkisine sahip olan Karşılıklı Tarife Yasası açıklanmıştır. Goldman ekibi tarafından belirtilen ABD

Uluslararası Ticaret Komisyonu verilerine göre, toplam ABD ticaretinin %60'ını temsil eden 21 ülke ile tarifeler düşürülmüştür 1946'da, Avrupa ve Doğu Asya'nın harabeye düştüğü dönemde yeni ABD başkanı, dünya ticaretini genişletmek için Cenevre'de düzenlenen uluslararası bir konferansın ardında ağırlığını arttırmıştır. 30 Ekim 1947'de 23 ülkenin Tarife ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) imzalanmıştır. GATT dünya çapında üretilen mallar üzerindeki tarifelerin azaltılmasına yardımcı olmuştur. Ayrıca, yerli sanayileri korumak için ithalata ilişkin anti-damping vergileri uygulayan uluslararası kurallar belirlenmiştir. 1995'te GATT'ın Dünya Ticaret Örgütü'ne dönüşmesi, ticari anlaşmaları uygulama ve anlaşmazlıkları çözüme gücü ile tarifeleri daha da azaltmıştır (Baldwin, 1984:5-8).

Amerika Birleşik Devletleri'nin savaş sonrası dönemde belirlediği hegemonik ticaret ve ödemeler, liderlik rolünü kazanma ve sürdürmedeki başarısının en önemli nedeni olduğu ifade edilebilir. Hem düşmanlarının hem de sanayi müttefiklerinin ekonomik yapıları yıkılmış durumdayken ABD, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmış ve ekonomik temeli oldukça genişlemiştir. En önemli on sanayi ülkesinin toplam ihracatının ABD'deki payı 1938'de %26 ve 1928'de %28 iken, 1952'de %35 olmuştur (Holodny, 11 Mayıs 2017). Aynı yıllarda ABD'nin üreticilerin ihracat payı, hem 1928'de hem de 1938'de %35'tir. Ayrıca metaller hariç her büyük sanayi grubunda (örneğin makine, taşıt, kimyasal madde, tekstil ve çeşitli imalatçılar) ihracat fazlası vermiştir. Bu anormal derecede elverişli ihracat fırsatları, savaş sonrası yaşanan güçlü iç ekonomik iyileşmeyle birlikte, hem temelde karşılaştırmalı maliyet pozisyonu bozulmakta olan endüstrilerin korumacı baskılarını maskeleyen, hem de uluslararası rekabet pozisyonu güçlü olan sektörlerin liberal ticaret politikalarına destek sağlama görevini üstlenmiştir.

Soğuk savaşın 1940'ların sonlarında ortaya çıkışı, hükümet liderlerinin ticaretin serbestleştirilmesi için yurt içi destek alma kabiliyetini daha da arttırmıştır. Hükümet, bu dönemdeki komünist ülkeleri ABD, müttefikleri ve pazar odaklı ekonomik dünyanın geri kalanı için ciddi bir ekonomik ve politik tehdit olarak görmeye başlamıştır. Birleşik Devletler, komünist tehdidi telafi etmek için, dost milletlere sadece askeri yardım sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda ekonomik bağış

ve daha düşük ABD tarifeleri biçiminde yardım sağlayarak güçlü bir program oluşturmaları için kamu desteği sağlamıştır. 1930'larda olduğu gibi, 1940'larda ve 1950'lerde, cumhurbaşkanına ülkedeki mamul mallarla rekabet edebilmek için ithalatı azaltma gücü veren uzun bir sanayi listesi oluşturulmuştur. Kapsayan ürünler arasında tekstil ürünleri ve giysiler, kömür, yağ, saatler, bisikletler, seramikler ve fayanslar, oyuncaklar, çatal bıçak takımı, rulmanlar, cam, peynir, kurşun ve çinko, bakır, deri ve şemsiyeler bulunmaktadır (Baldwin, 1958:50-68).

1960'ların sonunda, Batı Avrupa ve Japonya'nın otomotiv ve çelik sektörlerinde yeniden ortaya çıkması ve ihracatlarının Amerika Birleşik Devletleri'ne genişlemesi, Amerika Birleşik Devletleri'ni tekrar korumacı düzene geri döndürmüştür. 1974 Ticaret Yasası uyarınca, ABD başkanına, ticaret anlaşmalarını sonuçlandırmak ve tadilatı yapmadan tek bir yıl veya en az bir oy için Kongreye sunmak üzere sözde hızlı izleme yetkisi verilmiştir (Beary, 2013:1).

1985 yılında Amerika Birleşik Devletleri ilk kez İsrail ile bir serbest ticaret anlaşması imzaladığında başka bir ülkeyle olan tüm ticari tarifeleri kaldırmayı kabul etmiştir. 1988'de ABD-Kanada serbest ticaret anlaşması NAFTA'nın tohumlarını attı. Meksika'nın pakta eklenmesi tartışmalara yol açmıştır, çünkü Amerika Birleşik Devletleri'ndeki çoğu yerli üretimin daha düşük ücretlerden ve üretim maliyetlerinden yararlanmak için sınırın güneyine yöneleceği belirsizlikle karşılaşmıştır (Beary, 2013:7).

1990'lar, kısmen İnternet'in hızlı büyümesiyle teşvik edilen ve serbest ticaretteki bir yükseliş, serbest sermaye akışı ve daha ucuz denizaşırı işgücü piyasalarına erişim ile işaretlenmiş, giderek artan bir şekilde bütünleşmiş bir küresel ekonomi ile karakterize edilen yeni bir küreselleşme çağının başlangıcına işaret etmektedir. 2000 yılında ABD Çin ile Kalıcı Normal Ticaret İlişkileri (PNTR) anlaşması, 2005 yılında Orta Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (CAFTA) ve 2012 yılında ABD-Kore Serbest Ticaret Anlaşması yapmıştır. 2008 mali krizi, Doha Katar'daki DTÖ toplantısının Doha Turu'nun sona ermesine neden olmuştur. Öte yandan, ABD'nin hızla büyüyen Doğu Asya'ya yaptığı ihracatın payı, 2010'da 2000 yılına göre %42,4 oranında değer kaybetmiştir. ABD, bölgedeki ülkelerle yeni ticaret

anlaşmaları imzalamak için diğer gelişmekte olan ve gelişmiş ekonomilerin gerisinde kalmıştır (Gerwin, 2013:1).

ABD ekonomisindeki genel olarak olumlu yörünge devam etmektedir, ancak Ağustos 2013'ün başlarında Obama yönetimi, ihracat ve üretim üretiminde önemli bir artışı, azalan bir ticaret açığını ve işsizlik oranını açıklamıştır. Mayıs ve Haziran ayları arasında, ticaret açığı %22 düşüşle 2009 sonbaharından bu yana en düşük bir oranı yakalamış ve aylık açık 34.2 milyar dolara gerilemiştir. Ekonomistlerin çoğu, ABD ticaret açığının makroekonomik kökenlerinin, ticaret anlaşmalarının çeşitli ticaret ortakları arasındaki ve farklı ürün ve hizmet karışımları arasındaki ticaret açığının bileşimini değiştirme eğiliminde olduğu anlamına geldiğini ifade etmişlerdir. 2016 yılında 734.3 milyar dolar olan ticaret açığı ve toplamda 486.6 milyar dolar olan 247.7 milyar dolarlık hizmet ticaret fazlası açıklanmıştır (Jackson, 2018:10). ABD, 2018'de 2.500 trilyon dolar mal ve hizmet ihraç ederken, 3.121 trilyon dolar ithal ederek, 621 milyar dolarlık bir ticaret açığı vermiştir. Dış ticaret açığın kapatılmaması, ABD için ciddi bir sorun haline dönüşmesi, Trump idaresinin 2019 yılında ithal mallarına (özellikle de Çin mallarına) tarifeler koymaya başlamasını beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte Çin'de üretilen ürünlere tarifeler koyulmuş, bu ürünler Amerikan şirketleri için daha pahalı olmuş ve ABD'li ithalatçıların başka yerlerden mal satın almalarını teşvik edecek politika uygulanmaya başlanmıştır.

3.2. Çin'in Dış Ticaret Politikası

1979'dan sonra Çin, uluslararası topluluktan ayrı yalıtılmış bir ülke olarak dünyanın en büyük güçlerinden biri olmaya ve dünyanın en büyük ekonomisi olma yolunda ilerlemeye başlamıştır. “Batı” dan “Doğu” ya ve “Kuzey” den “Güney”e küresel bir güç değişiminin merkez üssü olması, Çin’e dış politika hedefleri ve davranışları da dahil olmak üzere, dış ilişkilerine büyük bir ilgi gösterilmesini sağlamıştır. Çin'in dış politikasına neyin yol gösterdiğini, onun ekonomisi neden bu boyutlarda genişlediğini ve en azından Çin'in gelecekte ne tür bir güç olacağını anlamak, dünya ülkeleri için önemli bir durum halini almıştır (Jakobson, 2013:1).

Uluslararası ticaret ve yatırımın açılmasıyla birlikte, Çin merkezi planlamadan daha büyük bir döviz piyasasına doğru değişmeye başlamıştır. Yerel ekonominin gelişimi ve ekonomik küreselleşmeye katılımı bu dönemde yan yana ilerleme göstermiştir. Deng Xiaoping, Çin'in reform ve açılış politikasını koruyan ve yirmi yıl boyunca sponsor olan kişidir. Temmuz 1979'da, Deng'in etkisi altında, merkezi hükümet, daha sonra Guangdong eyaletinde Shenzhen, Zhuhai ve Shantou ve Fujian eyaletinde Xiamen'de özel ekonomik bölgeler olarak adlandırılan “özel ihracat bölgeleri” kurmaya karar vermişlerdir. Bu gelişme, Çin'in dış dünyaya açılmasının başladığını gösteren ilk adımlardır (Garnaut, Fang ve Song, 2019:5-6).

Kırsal Çin'deki Hanehalkı Sorumluluk Sisteminin (HRS) uygulamaya konulması ve halkların topluluğunun kaldırılması ile karakterize edilen ilk reformlar, bu koşulları oldukça mükemmel şekilde yerine getirmiştir. Hanehalkı Sorumluluk Sistemi ilk olarak bireysel davalar için kabul edilmiş ve 1970'lerin sonlarında bazı fakir, uzak alanlara yerleştirenler, nihayetinde ülke çapında merkezi hükümet tarafından teşvik edilmiştir. 1984 yılının sonuna kadar, Çin kırsaldaki tüm üretim ekipleri ve hanelerin %98'i Hanehalkı Sorumluluk Sistemi'ni benimsemiştir. Halkın komün sistemi şu anda resmen kaldırılmıştır. Bu reform derhal tarımsal üretim için teşvikleri geliştirmiş ve çiftçilere arazi ve işçilikten daha verimli bir şekilde faydalanmalarını sağlayacak operasyonlar ve haklar konusunda özerklik sağlayarak, üretkenliği arttırmalarını teşvik etmiştir. 1978-1984 döneminde, birim alandaki tahıl verimi %42.8, toplam tahıl verimi %33.6 ve reel tarımsal katma değeri %52.6 oranında artmıştır. Tarımsal üretimdeki sıçrama, kentsel arz eksikliğini hafifletti ve 1990'ların başında karne sisteminin kaldırılması için temel atmıştır. Bu dönemde kentsel alanlarda farklı bir zaman çizelgesinde ve daha büyük zorluklarla benzer reformlar yapılmıştır. 1978 yılında, devlete ait işletmelerde (KİT), işletmede çalışanları teşvik etmek için ve onların daha iyi bir performans göstermek amaçlayan bir ödül sistemi geliştirilmiştir. Bu, devletin işletmelerin özerkliği ve karların birlikte paylaşması ile takip edilmiştir (Garnaut, Fang ve Song, 2019:11-12). Çin'in ekonomisi 1978-1998 yıllarında 5 kat, dış ticareti ise 12 kat artış göstermiştir. Tüketim seviyeleri, dünyadaki yoksulluktaki insanların yarısına yaklaşmıştır.

Yalıtılmış, otarşik bir ekonomiden, 1990'lara kadar Çin, doğrudan yabancı yatırımın yarısını emerek gelişmekte olan ülkelere ulaşmıştır.

Deneyler, yöneticilerin sorumluluğu, işletme sözleşmeleri, varlık kiralama ve ortaklık sistemleri de dahil olmak üzere çeşitli yönetim formlarıyla yapılmıştır. 1990'ların sonlarında, daha radikal bir önlem ortaya konulduğu görülmektedir: “büyükleri kavramak, küçükleri bırakmak”. Bu, modern işletme yönetimi ilkelerine dayanan büyük KİT'lerin şirketleşmesini ve küçük ve orta ölçekli işletmelerin özelleştirilmesini içeriyordu. KİT'ler ile hükümet arasındaki ilişkideki yapılan ilk reformlar, devletin piyasa disiplini ve hesap verebilirliği tanıtmayı amaçlayan bir dizi önlemle işletmelerle kar paylaşmasını sağlamıştır. 2003 yılında devlete ait Varlıkların Denetlenmesi ve İdare Komisyonu'nun kurulmasıyla, merkezi hükümetin mali olmayan devlet işletmelerini denetlemede olanak sağlanmıştır. Yerel yönetimlerin sahip olduğu devlet varlıklarını denetlemek için yerel düzeyde benzer kuruluşlar oluşturulmuştur.

Devlet dışı kurulan işletmelerin tanıtımı ve daha sonra da teşvik edilmesi, yeni dönemin önemli olan bir konudur. Mülkiyet hakları ve yönetim yapıları daha geniş çapta devlet dışı girişimlere izin verecek şekilde düzeltilmiştir. Farklı türden mülkiyete sahip işletmeler arasındaki rekabet ve işletmelere karma sahipliğin sunulması, KİT'lerin verimliliğini artırmaya yardımcı olmuştur. Şimdiki zamanlarda, farklı mülkiyet biçimlerine sahip işletmeler arasında önemli bir rekabet vardır. 2015 yılında, yıllık geliri 20 milyon RMB ya da daha fazla geliri olan işletmelerden elde edilen gelirin yalnızca %4,1'i KİT olarak kayıtlı olanlar tarafından üretilmiştir. Geri kalanlar, özel şahıslar ve ortaklıklar, sınırlı borçlu şirketler, yabancı fonlu şirketler ve Çinli ve yabancı şirketler arasındaki ortak girişimler de dahil olmak üzere diğer 29 mülkiyet türüne sahip işletmeler tarafından üretilmiştir.

Tarım içinde ve dışında yer alan işletme birimlerine yönelik kar temelli teşviklerin kademeli olarak getirilmesi, fiyatların doğru alınmasının önemini artırmıştır. Fiyatların gerçek ekonomik değeri yansıtması, piyasa ekonomisinde etkin kaynak tahsisi için gereklidir. Bu nedenle işletme reformu, üretim, mal ve hizmet faktörleri için fiyat belirlemek için etkili pazarlar gerektirmektedir. Sermaye, emek,

mal ve hizmet piyasalarındaki geçişlerin tümüne “ift yönlü bir yaklaşım” ile ulaşılmıştır. Bir süre, pazar ve devlet tarafından belirlenen fiyatlar yan yana bulunmakta iken, zamanla, piyasa fiyatlarının rolü genişlemiş ve planlanan fiyatları düşüş yaşamıştır.

Merkezi ve yerel yönetimlerin rollerinin giderek eşitliği arttırmak için, ekonomik faaliyetlerde doğrudan müdahale etmekten, dönüştürülmüş ve geniş temel kamu hizmeti vererek gelişmeyi dayalı olması için genel yöndür. Bu genel değişim yönü etrafında, yerel yönetimlerin GSYİH ve kamu gelirinin artması için birbirleriyle hararetle rekabet etme eğilimi olmuştur. Girişimci devletin bu son özelliği, reformun genel hedeflerine karşı koyarken, ekonomik büyümeye güçlü bir ivme sağlamıştır. Ayrıca, doğrudan piyasa güçlerinin rolünü engelleyen kaynakların tahsis edilmesinde hükümetin gereğinden fazla gelişmesine neden olmuştur (Chu ve Song, 2015:47–50).

Çin Hükümeti, 2019 yılının başından bu yana, doğrudan iş faaliyetine katılmak yerine temel eğitim, sosyal koruma, piyasa düzenlemeleri ve makroekonomik politikalar dahil olmak üzere, kamu malları sağlama konusunda daha güçlü bir taahhütte bulunmuştur. Çin’in uluslararası ekonomiye açılışı iç reformla paralel olarak ilerlemiştir. Çin, ithalat ve ihracatın genişletilmesinden, yabancı yatırım çekmekten, yurtdışına yatırım yapmaktan ve küresel yönetişime katılmaktan birçok yönden yararlanmıştır. Uluslararası ekonomi ile etkileşim, Çinli işletmelerin ileri teknolojiler ve yönetim benimsemelerine ve daha genel olarak dünya standartlarında rekabete maruz kalmalarıyla daha rekabetçi olmalarına yardımcı olmuştur. Çin’in demografik temettü ticaretten elde ettiği gelirin büyük kazanca dönüştürülmesine izin vermiştir.

Uluslararası ticarete ve yatırımlara açık olması, son kırk yılda Çin, ekonomik dönüşümünün bir parçası olmuştur. Kısa bir süre içinde Çin, dünyanın geri kalanıyla olan ilişkilerini derinden değiştirmiştir. Çin ekonomik reformunun kilit unsurlarından biri olan iç pazarların gelişimi, ticaret, yatırım akışları, teknoloji transferleri, insandan insana yapılan alışverişler ve bilginin yayılması yoluyla, uluslararası pazarlara entegrasyonla önemli ölçüde geliştirilmiştir (Drysdale ve Hardwick, 2018:545).

3.3. ABD-Çin Ekonomik İlişkilerin Tarihi ve Gelişimi

1949'dan beri ABD-Çin ilişkileri gergin zıtlıklardan yoğunlaştırıcı diplomasi, büyüyen uluslararası rekabet ve gittikçe iç içe geçmiş ekonomilerin kompleksli bir karışımına dönüşmüştür. 1 Ekim 1949'da Pekin'de Chiang Milliyetçi hükümetine son verilmesiyle, Çin Halk Cumhuriyeti kurulmuştur. Chiang ve binlerce askeri Tayvan'a kaçmıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında, ABD, milliyetçileri desteklemiş ve onlarca yıl ABD'nin Çin'le ilişkileri sınırlı derecede kalmıştır. Kuzey ve Güney Kore arasındaki savaşta ABD, Güney Kore'nin yanında yer almış, Çin ise Komünist Kuzey'i savunmuştur.

1954'te, Tayvandaki kriz yüzünden, Çin ve ABD ilişkileri yeniden gerginleşmiştir. Chiangu milliyetçilerinin Washington tarafından korunması, 1955'de ABD'nin Çin'i nükleer bir saldırı ile tehdit etmesi üzerine Nisan ayında Çin, Dachen Adası'ndan milliyetçileri geri çektikten sonra sınırlı bir zafer kazandığını iddia ederek pazarlık yapmayı kabul etmiştir. 1950'lerin sonlarında Çin'in Tibet üzerindeki kontrolü Pekin'i Tibet'teki insan hakları ihlalleri için kınayan Birleşmiş Milletler'e katılırken, ABD Tibet direnişini silahlandırmaya yardım etmiştir (**History Editors, 21 Ağustos 2018**).

Washington ve Pekin arasındaki ısınma ilişkileri 6 Nisan 1971'de Çin'in pinpon takımının ABD ekibinin üyelerini Çin'e daveti ile başlamıştır. 1971 Temmuz'unda, Dışişleri Bakanı Henry Kissinger, Çin'e gizli bir yolculuk yapmıştır. Başkan Richard Nixon, Şubat 1972'de Çin'de Mao Zedong'la tanışmış ve Zhou Enlai ile Şangay Tebliği'ni imzaladıkları süre boyunca sekiz gün geçirmiştir. Tebliğ, Çin ve ABD'nin özellikle Tayvan olmak üzere zor meseleleri tartışmasına olanak sağlayarak ABD-Çin ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik bir aşama hazırlamıştır. Bununla birlikte, iki ülke arasındaki ilişkilerin normalleşmesi, on yıl boyunca yavaş ilerleme kaydetmiştir (**Devoss, 2002**).

1979'da ABD Başkanı Jimmy Carter, anakara Çin'in ilkesine bağlı kalarak ve Tayvan'la bağlarını keserek, Çin'e tam diplomatik tanıma vermiştir. Çin'e büyük ekonomik reformlarla başkanlık eden Deng Xiaoping kısa bir süre sonra ABD'yi ziyaret etmiştir. Ancak, Nisan 1979'da, ABD ve Tayvan arasında süregelen ticaret ve kültürel ilişkilere izin veren Kongrede, Tayvan İlişkileri Yasasını kabul edilmiştir.

Eylem ABD'ye Çin politikasını ihlal etmeden, Taipei'ye koruyucu silahlar göndermesini sağlamıştır(**History Editors, 15 Aralık 2018**). Daha sonra 1982 yılında Reagan yönetiminde ABD, Çin ile olan ilişkilerini normalleştirmek için Çin Halk Cumhuriyeti ile üçüncü ortak bir tebliğ imzalanmıştır. Bu tebliğ ile ABD, Çin politikasına bağlılığını teyit etmiştir. Daha sonra 1984'te Reagan Çin'i ziyaret etmiş ve aynı yılın Haziran ayında ABD hükümeti Pekin'e ABD askeri teçhizatı satın alma izni vermiştir(Central Intelligence Agency, 17 Ağust 1982)

1989 yılının baharında, binlerce öğrenci, Pekin'in Tiananmen Meydanı'nda, demokratik reformlar ve yolsuzluğa son verilmesi talebiyle gösteri yaptığında, 3 Haziran'da hükümet, yüzlerce protestocunun ölmesine neden olan meydanı temizlemek için, askeri birlikler göndermiştir. Buna karşılık olarak ABD hükümeti Pekin'e askeri satışları askıya almış ve ilişkileri dondurmıştır (Office of the Historian, 03 Haziran 2016). Yaşanan olaylardan sonra 1993'te Bill Clinton yönetiminde ABD, Çin'le “yapıcı bir ilişki” politikasını başlatmıştır. Dört yıl sonra, Clinton, Wei ve Tiananmen Meydanı protestocusu Wang Dan'ın serbest bırakılmasını güvence altına almıştır.

NATO, Mayıs 1999'da Kosova'yı işgal eden Sırp kuvvetlerine karşı düzenlediği kampanya sırasında Belgrad'daki Çin büyükelçiliğini yanlışlıkla bombalayarak, ABD-Çin ilişkilerinin sarsılmasına yol açmıştır. Amerika Birleşik Devletleri ve NATO, ölümcül bombalamaya yol açan ABD istihbarat hataları dizisi için özür dilemiş, ancak binlerce Çinli gösterici ülke genelinde resmi ABD mülküne saldırıp protesto gösterileri düzenlemişlerdir (Ponniah ve **Marinkovic**, 7 Mayıs 2019).

ABD Başkanı Bill Clinton Ekim 2000'de ABD-Çin İlişkileri Yasası'nı imzalamış ve Pekin ile ABD arasında kalıcı bir ticaret ilişkisi sağlamıştır. Bu da Çin'in 2001'de Dünya Ticaret Örgütü'ne katılımını beraberinde getirmiştir. 1980 ve 2004 yılları arasında ABD-Çin ticareti 5 milyar dolardan 231 milyar dolara yükselmiştir. Bu gelişmelerin akabinde 2006'da Çin, Kanada'dan sonra ABD'nin en büyük ikinci ticaret ortağı olarak, Meksika'yı geçmiştir.

2003 yılında Çin'in döviz otoritesi, Nitelikli Yabancı Kurumsal Yatırımcı kotalarını başlatarak ana borsaları yabancı kurumsal yatırımcılara açmıştır. Aynı

yılda, Microsoft, Çin hükümetine güvenli bilgi işlem altyapılarını dağıtma ve sürdürmelerine yardımcı olacak bilgileri sağlamak için bir Devlet Güvenlik Programı Anlaşması'nı duyurmuştur. 2004'te Amerika Birleşik Devletleri, ilk DTÖ ticaret şikayetini Çin aleyhine açmıştır. Bu çok taraflı ticaret kuruluşunun, iç menfaat gruplarını sakın tutarken, ekonomik anlaşmazlıkların bürokraside bağlanması için bir forum olarak kullanılmasını engellemiştir.

Ocak 2005'te İlk Çin otomobilleri, ABD pazarına giriş yapmıştır. Aynı tarihte Pekin'in sahte ABD markalı tüketim malları, açık hava İpek Piyasasına açılmıştır. ABD Senatörleri Charles Schumer ve Lindsay Graham, ABD-Çin ticaretinde oyun alanını düzeltirmek için ve Çin'den yapılan tüm ithalata, %27.5'lik bir tarife uygulamakla tehdit eden iki taraflı bir fatura açıklamışlardır. Eylül 2005'te Eski ABD Dışışleri Bakan Yardımcısı Robert Zoellick, Çin'in dış politikasının kilit bir bileşeni olarak emdiği “sorumlu uluslararası hissedar” kavramını ortaya koymuştur (Stratfor, 12 Aralık 2007).

Çin 2008'de, 600 milyar dolar civarında ABD ticaretinde söz sahibi olmayı başarak, Japonya'yı geçmiştir. ABD ile Çin ekonomileri arasındaki bağımlılık, Çin'in ABD'deki ekonomik eşitsizlikler ilgili endişeleri körükleyerek dünya ekonomisini tehdit etmesiyle farklı noktada belirginleşmektedir (Sharma, 2010:100).

2010 yılının ikinci çeyreğinde Japonya'nın o yılki 1.28 trilyon doları geçerek, Çin, 1.33 trilyon dolar ile dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olmuştur. Goldman Sachs'ın baş ekonomisti Jim O'Neill'e göre, Çin 2027'de ABD'yi dünyanın bir numaralı ekonomisi olarak devralma yolunda ilerlemektedir. 2010'da Japonya'nın 5.47 trilyon dolarına kıyasla, 2011 yılının başında Çin, toplam 5.88 trilyon dolar tutarında bir GSYİH bildirmiştir (Teather, 16 Ağustos 2010).

2011'de, Çin'in büyüyen gücüne karşı bir hamle olarak, ABD Dışışleri Bakanı Hillary Clinton'un Asya-Pasifik bölgesinde yatırım, diplomatik, ekonomik, stratejik ve başka türlü artışlar talep etmiştir. Kasım ayında, Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği zirvesinde, ABD Başkanı Barack Obama, ABD'yi ve diğer sekiz ülke çok uluslu bir serbest ticaret anlaşması ulaşmalarını ilan etmiştir (Clinton, 11 Ekim 2011).

2012’de, ABD’nin Çin’le olan ticaret açığı 2010’da 273.1 milyar dolardan 2011’de 295.5 milyar doların üstüne çıkmıştı. Bu artış, 2011’de ABD dış ticaret açığındaki büyümenin dörtte üçünü oluşturmaktadır. ABD, AB ve Japonya, Dünya Ticaret Örgütü’nde nadir toprak metalleri ihracatı üzerindeki kısıtlamaları nedeniyle Çin ile “istişare talebi” sunmuştur. ABD ve müttefikleri Çin’in kotasına uluslararası ticaret normlarını ihlal ederek, metalleri Çin’e taşınmak için kullanan çok uluslu firmaları zorlamışlardır. Çin, bu harekete “ihtilaf ve adaletsizlik” olarak yaklaşmakta ve ticaret anlaşmazlıklarındaki haklarını savunacağını ifade etmektedir (Economy, 14 Mart 2012). 2013 yılında, Obama ve yeni Çin Devlet Başkanı Xi Jinping ayrıca, Xi’nin ABD ve Çin için “yeni tür bir büyük güç ilişkileri kurma” kavramına bir yenisi olan “yeni bir ilişki modeli” kurma sözü vermişlerdir.

Bir ABD mahkemesi, ABD’li şirketlerin ticaret teknolojisinin çalınması suçlamasıyla, Çin’in Halk Kurtuluş Ordusu ile bağları olduğu iddia edilen beş Çinli korsana suçlama yöneltmişlerdir. Buna cevaben Pekin, ABD-Çin siber güvenlik çalışma grubundaki işbirliğini askıya almış ve 2015’te, ABD makamları, Çinli bilgisayar korsanlarının Personel Yönetimi Ofisi’nin çevrimiçi ihlalinin ve 22 milyon mevcut ve resmi federal çalışanın veri hırsızlığının ardında olduğuna dair kanıtlar bulunduğunu beyan etmişlerdir (Levine ve Date, 09 Temmuz 2015).

ABD Dışişleri Bakanı Rex Tillerson, Mart 2017’de Pekin’i ziyaret ederek ABD-Çin ilişkilerinin boyutunu “karşı karşıya gelmemeye dayanan, çatışmama, karşılıklı saygı ve her zaman kazan-kazan çözümleri araştıran” olarak nitelendirmiştir. Başkan Donald J. Trump, ikili ticaret ve Kuzey Kore’nin gündemde olduğu Florida’daki Mar-a-Lago tesisinde iki günlük bir zirve için Çin Devlet Başkanı Xi Jinping’ini ağırlamıştır. Sonrasında Trump, ABD-Çin ilişkisinde “muazzam ilerleme”nin gerçekleştiğini ifade etmiştir. Mayıs ayı ortalarında, ABD Ticaret Sekreteri Wilbur Ross, sığır eti, kümes hayvanları ve elektronik ödemeler gibi ürün ve hizmet ticaretini genişletmek için Pekin ve Washington arasında on parçalı bir anlaşma yapıldığını açıklamıştır. Ross, ikili ilişkiyi “yeni bir zirveye çıkmak” olarak nitelendirmiş olsa da ülkeler alüminyum, otomobil parçaları ve çelik gibi daha çekişmeli ticaret meselelerine karşı mesafeli bir duruş sergilemiştir (Tillerson, 18 Mart 2017).

22 Mart 2018’de Trump yönetimi, Çin’in ABD teknolojisini ve fikrini mülkiyet hırsızlığı olduğunu iddia ettiği şeylere cevaben, en az 50 milyar dolar değerinde Çin’in ithalatı ile ilgili kapsamlı tarifeler yaptığını duyurmuştur. Çelik ve alüminyum ithalatına uygulanan gümrük vergileri toparlandığında, önlemler giyim, ayakkabı ve elektronik ürünler dahil olmak üzere söz konusu mallar hedef alınmış ve ABD bazı Çin yatırımlarını kısıtlamıştır. Bunun karşılığında Çin, Nisan 2018 başlarında, dünyanın en ticaret savaşıyla ilgili kaygılar uyandıran bir dizi ABD ürününe geçici önlemler almıştır. Hareket, Başkan Xi’nin Nisan ve Kasım 2017’de yapılan yüksek profilli zirvelerin ardından, Cumhurbaşkanı Trump’ın Çin’e yaklaşımını sertleştirmiştir (Thomas ve Wiseman, 23 Mart 2018).

6 Haziran 2018’de Trump yönetimi, toplam 34 milyar dolar değerinde Çin malı olan yenitarifeler uygulamıştır. Endüstri ve ulaştırma sektörlerinde 800’den fazla Çin ürünü ile televizyon ve tıbbi cihazlar gibi ürünler %25’lik bir ithalat vergisine tabi olmuştur. Buna karşılık Çin, 500 üzerinde ABD ürününe kendi tarifeleriyle misilleme yapmıştır. Yaklaşık 34 milyar dolar değerinde olan misilleme, sığır eti, mandıra, deniz ürünleri ve soya fasulyesi gibi ürünleri hedef almaktadır. Başkan Trump ve yönetim üyeleri, Çin’de faaliyet gösteren ABD şirketlerinin zararına serbest ticaret kurallarından faydalanarak, Çin’in ABD’yi “parçaladığına” inanmaktadır. Pekin, Trump yönetiminin hamlelerini "ticaret zorbalığı" olarak eleştirmiş ve tarifelerin küresel pazardaki huzursuzluğu tetikleyebileceği konusunda uyarmıştır (Office of the U.S. Trade Representative, 06 Temmuz 2018).

4 Ekim 2018’de ABD Başkan Yardımcısı Mike Pence, Trump yönetiminin Çin’e yönelik politikasının ve açıkça ABD’nin tutumunun sertleşmesinin en açık ifadesini belirten bir konuşma yapmıştır. Pence, ABD’nin “ekonomik saldırganlık” ile mücadele etmek için tarifeleri kullanarak işbirliği konusundaki rekabete öncelik vereceğini ifade etmiştir. Çin Dışişleri Bakanlığı, Pence’in konuşmasını “temelsiz suçlamalar” olarak kınamış ve bu tür eylemlerin ABD-Çin ilişkilerine zarar verebileceği konusunda uyarmıştır (Ministry of Foreign Affairs, the People's Republic of China, 05 Ekim 2018).

Çin telekom ve elektronik şirketi Huawei’nin finans müdürü Meng Wanzhou, Amerika Birleşik Devletleri’nin isteği üzerine Kanada’da tutuklanmıştır. ABD Adalet

Bakanlığı, Huawei ve Meng'in İran'a karşı ticari yaptırımları ihlal ettiğini ve sahtekarlık yaptıklarını ve iadesini talep etmiştir. Görülen misillemde, Çin'in ulusal güvenliğini baltalamakla suçlanan yetkilileri olan, Çin iki Kanada vatandaşını tutuklamıştır. Meng'ün tutuklanmasına “ciddi bir siyasi olay” denilmesinin ardından Çinli yetkililer hemen serbest bırakılmasını talep etmişlerdir. ABD yetkilileri tarafsız ve apolitik bir yasal süreci vurgulamış, ancak Başkan Trump, Meng'ün suçlamalarının sürmekte olan ABD-Çin ticaret müzakerelerinde kaldıraç olarak kullanılabileceğini ima etmiştir (Mason ve Holland, 12 Aralık 2018).

6 Mart 2019'da Meng aleyhindeki yasal işlemlerin ortasında Huawei, ABD federal kurumlarının telekom devinin ekipmanlarını kullanmalarını yasaklamak için ayrı bir dava açmıştır. Teknolojik üstünlük için Pekin'le yapılan bu savaşta Trump yönetimi, Çin hükümetinin casusluk için şirketi kullanabileceğini iddia ederek, 5G ağları kurmak için Huawei ekipmanlarını kullanmamalarını söyleyen diğer ülkeleri uyaran agresif bir kampanya başlatmıştır (Barnes ve Satariano, 17 Mart 2019). Söz konusu olay, ABD ile Çin'in dış ticarete girmiş olduğu rekabetin boyutlarını gözler önüne sermesi bakımından önem taşımaktadır.

3.4. Kur Savaşları Kavramının Ortaya Çıkışı

Eichengreen, 1930'larda para ve döviz kuru politikalarının yerel ve sınır ötesi etkilerini analiz etmek için tarihsel kanıtlar ve iki ülkeli Mundell Fleming modelini kullanmıştır. Yapılan analizden sonra, parasal genişlemenin içsel etkisi, çeşitli kanallar aracılığıyla gerçekleştirildiği öngörülmüştür. Gerçek varlık fiyatlarını yükselttiği ölçüde yatırımı teşvik etmiştir. Deflasyona yol açtığı ölçüde, borç yüklerindeki artışı ve kardaki sıkışıklığı sınırlandırmıştır. Beklenen gelecekteki enflasyonu yükselterek, tüketicileri gelecek tüketimden bugüne kaydırmaya teşvik etmiştir. Reel kurdaki değer düşüklüğüne yol açarak net ihracatı teşvik ederek, iç mal talebini daha da artırmıştır. Yani bu çalışmaya göre ülkeler arası kanıtlar ve ulusal vaka çalışmaları, ülke içindeki önemli etkilerin varlığını doğrulanmaktadır. Altın standardını terk eden, para birimlerini devalüe ederek ve yurt içi para ve kredi kaynaklarını genişleten ülkeler, Depresyon'dan karşı karşıya kalan politikaları izleyen ülkelere göre daha hızlı toparlanmışlardır (Eichengreen, 2013:426).

Kur savaşı terimi ilk defa 2010 yılının Eylül ayında, Brezilya Maliye Bakanı Guido Mantegakullanmıştır. Mantega busöylemi ile dünyaya haklı olarak bir şok yaşatmıştır, çünkü yükselen piyasaların değer kaybeden bir ABD doları ile düşük değerli bir Çinli yuan kombinasyonu ortadaydı (Dadush ve Eidelman, 2011:7). Fakat kur savaşları Roma İmparatorluğu'na kadar dayanmaktadır. Romalılar Mısır, Judea, Britanyalı ve Galya'yı ezip geçtiğinde, İmparatorluk genişlemiş ve uzun tedarik hatları için daha fazla para gerekmiştir. Altın ve gümüşün tükenmesi, hazinenin artık salt gelirleriyle karşılayamayacağı anlamına gelmekteydi ve bu yüzden İmparator, açığı kapatmanın tek yolunun daha fazla para basarak olduğuna karar vermiştir. Bunu da paralardaki gümüş miktarını azaltarak yapmıştır. Çok fazla bozuk para basmak, illerinde enflasyon ve ticaret açığına yol açmıştır. Çin, ana ticari ortakları tarafından para birimini yuan'ı düşük bir düzeyde yapay olarak tutmuş ve bu süreçte ABD hazine borcunun rezervini gereğinden fazla biriktirmekle defalarca suçlanmıştır.

Ortak kur savaşı, ülkeler para birimlerini, merkez bankaları aracılığıyla, kasıtlı olarak düşürdüğünde meydana gelen durumdur. Para arzını artırmak, faiz oranları ve para biriminin değerinin düşmesine ve paralel olarak döviz kurunun azalmasına sebep olmaktadır. Döviz savaşında, ticaret ilişkilerini kaybedenler, rekabetçi bir devalüasyon politikasına girmeye karar verirler. Para birimlerinin düşük tutulması, devalüasyon para politikası sayesinde, ihracatın daha da artan olacağı yönündedir (Mills, 27 Nisan 2018).

20. yüzyıl iki büyük kur savaşı ile denetlenmiştir. İlk kur savaşı, 1921'den 1936'ya kadar sürmüş; ülkelerin para birimlerini altın standarttan ayırdığı zaman meydana gelmiştir. Bu gelişmenin Birinci Dünya Savaşı ile İkinci Dünya Savaşı arasında, Büyük Buhran'la da yakından ilişkili olduğu söylenebilir. 1929'daki Büyük Kriz'den sonra gelişmiş dünyada yaygın işsizlik oluşmuştur. Almanya, 1931'de para birimini devalüe ettiği zaman, İngiltere'nin döviz rezervlerini spekülörler tarafından boşaltması zor olmuştur. İngilizler böylelikle sterlini altına tutturmaya son vermiştir. İngilizler ile birlikte Milletler Topluluğu ile bağları olan ülkeler hızlı bir şekilde altın standardından da çıkarak, para birimlerinin kendilerine bırakılmasını sağladılar. İkinci kur savaşı, 1960'ların ortalarında başlamıştır (Rickards, 2011:56).

Söz konusu dönemde uygulanan Bretton Woods sistemi yaklaşık 30 yıl boyunca iyi çalışmış, ancak 1973'te ABD Başkanı Nixon, ABD'yi altın standartlarından çıkartarak ve diğer ülkelerin de ABD'yi takip edilmesi ile para birimlerinin birbirlerine karşı yüzmesine izin verilmiştir. Ancak ABD, özellikle Suudi Arabistan'ı ABD askerlerinin koruması karşılığında ABD dolarını satmak için, 1970'lerin başlarında Suudi Arabistan'la yapılan bir düzenlemenin ardından dolar en güçlü para birimi haline gelmiştir. 1967'den 1987'ye kadar süren İkinci kur savaşı, nihayet iki küresel anlaşma, 1985'teki Plaza Anlaşması ve 1987'deki Louvre Anlaşması ile askeri çatışmaya girmeden çözülmüştür (Rickards, 2011:34).

2008'deki küresel büyüme ile birlikte, gelişmiş ülke ihracatın çoğu düşük büyüme ikileminin çıkış yolu olarak arttığını görerek, yeni bir kur savaşı (üçüncü kur savaşı) patlamak üzereydi. Ülkeler borçlanma ve tüketici harcamalarını teşvik etmek için, faiz oranlarını düşürmeye başlamışlar ve bu da para birimlerinin değerlenmesine yol açmıştır. 2012 ve 2014 yılları arasında Yen'in değerinin yaklaşık üçte birini kaybettiğini gören ve Toyota gibi ihracatçılar için daha yüksek kar anlamına gelen, Japonlar, 2016 yılında, ekonomisini daha da canlandırmak için faiz oranlarını sıfıra düşürerek, Fed'in niceliksel gevşetme turlarında yaptıklarına benzer bir tahvil satın alarak, başarılarını bir adım daha ileri götürmüşlerdir. Avrupa Merkez Bankası da 2014 yılında aynı şeyi yapmıştır. Üçüncü kur savaşı tarihinin önemli bir dönüm noktası, 2015 yılından beri Çin'in Yuan'daki devalüasyonudur. Çin, Yuan'ı 1994'ten bu yana en büyük oranında düşürmüş ve %19'a çekmiştir (Wilson, 14 Mart 2017). Genel olarak, üçüncü kur savaşın üç büyük cephesi Pasifik (Dolar-Yuan), Atlantik (Euro-Dolar) ve Avrasya (Euro-Yuan) arasında yer almaktadır. Bunların dışında çok sayıda başka cephe de mevcuttur.

3.5. Komşuyu Zarara Sokma Politikası

Döviz kurlarının etkilerini incelemek, uluslararası makroekonominin çok uzun süre üstünde durulan bir konudur. Ancak neredeyse tüm yapılan araştırmalar, döviz kuru değişen ülke üzerindeki etkiye odaklanmıştır. Döviz kuru hareketlerinin rakip ülkelerin ihracatı üzerindeki etkisi olması, çok sayıda kanıt olmamasına rağmen, komşuyu zarara sokma politikası olarak adlandırılır. “kur savaşları” ve

“olumsuz yayılmalar” suçlamaları ile kuşatılan bir dünyada, geniş çapta geleneksel olmayan para politikalarına ve döviz kuru değer düşüklüğüne başvurulduğundan, bu etkinin ölçülmesi önemlidir (Mattoo, Mishra ve Subramanian, 2017:1).

Genel bir düzeyde rekabet, tüccarlığın gelişmesinin arkasındaki yol gösterici olan güçtür. Merkantilist düşüncede, komşularıyla ticarete birinci sırada olmak, ulusal bir amaçtı. Yakın zamanlarda, uluslararası ticarete buna “komşuyuzarara sokma politikası”denilmiştir. Bununla birlikte, bu terim, uluslararası ticaretten daha fazla tefecilik ve ortaçağ kavramlarına dayanmaktadır. Ticaret, özellikle nakliye ve ticarete yüksek faiz oranlarına dayanıyordu. Bunlar olmasaydı, birçok yazarların belirttiği gibi, borçlanma ek değer yaratmayacak daha riskli ve daha az üretken faaliyetlere dönüşebilecektir. Yüksek faiz oranları olarak kabul edinmek ile uzun zamandır unutulmuş bağlantı ve daha sonra aynı ülkeye ve ticaret ortağına dilenci olmak anlamına gelse de, uluslararası ticarete aynı sürecin bir şekilde kabul edilebilir olduğu bilinmektedir (Geisst, 2013:121).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan ekonomik mimari, GATT ve Bretton Woods Enstitüleri, Büyük Buhran'ın tekrarı olasılığını azaltmak için tasarlanmıştır. Batı ekonomilerinin kısmen savaşın kendisiyle kurtarıldığı görülmüş olan Depresyon elbette Batı ülke liderlerinin kafasında tazeydi. O dönemde geniş çapta tanındığı gibi, bu küresel depresyonun bir nedeninin ülkelerin izlediği komşuları zarara sokma politikaları olduğundan bahsetmek mümkündür. Ülkelerin bu politikayı uygulama amaçları, ekonomilerinin düşük denge gelir düzeyini yetersiz olarak görmüş oldukları içindir. Bununla birlikte, kendi ekonomisini teşvik etmek yerine, bu ülke, komşu ithalat kısıtlama politikalarını kullanmaktadırlar, bu da ithalat eğilimini düşürmektedir. Diğer ülke aynı tepki vererek, iki tepki fonksiyonunda ortaya çıkan kaymalarla marjinal ithalat eğilimini düşürmektedir. Yeni oluşturulmuş denge, orijinal dengeden açıkça belli değildir. Komşuyu zarara sokma politikasını bu şekilde olacağını tahmin eden İki ülkeli bir dünya için standart bir Keynesyen modeline göre, her iki ülkede de gelirler azalacak ve reel gelirler tüketim profillerindeki bozulmalar nedeniyle daha da düşmüş olacaktır (Stiglitz, 1999:5-6).

Ülkeler, Büyük Buhran sırasında görünüşte az da olsa, zararlı komşuyu zarara sokma politikasını kullanmışlardır. Bu politika rekabetçi devalüasyon olarak da görünmüştür. İlk bakışta, her iki ülkenin ithalat katsayıları sonuçta düştüğü için etkiler aynı görünmektedir. Ancak, rekabetçi devalüasyonlarla tarife artışları arasında temel bir fark vardır. Altın standardına göre, ikinci ülke kendi parasını değersizleştirerek ilk ülkeye misilleme yaptığında, döviz kuru orijinal değerine dönmekte ve buna bağlı olarak ithalat katsayıları artış göstermektedir.

ABD Federal Rezervi ve Avrupa Merkez Bankası, son küresel durgunluk sırasında ekonomilerini teşvik etmek amacıyla genişletici para politikaları uygulamıştır. Uygulanan genişletici para politikaları hakkında önemli bir soru, böyle bir politika duruşunun komşuyu zarara sokma mı yoksa veya dilenci veya dilenci olup olmadığına, yani iç ekonomiye faydalı veya zararlı olup olmadığına ve dünyanın geri kalanı için etkilerinin olup olmadığıdır. Esnek döviz kurları ve açık sermaye piyasaları ile para arzındaki kalıcı bir artış para birimini azaltmakta, ihracat ve istihdamı arttırmaktadır. Geleneksel Mundell-Fleming modeli perspektifinden bakıldığında, bu politika komşu için dilencilik boyutunu göstermektedir ve çıktının arttırılması politikasının hedefi ise iç politika yapıcıya önerilmektedir.

3.5.1. Komşuyu Zarara Sokma Politasının Tarihi

Her ne kadar komşudan dilenme teriminin tam kökeni bilinmese de, modern iktisadın kurucusu olarak da kabul edilen İskoç filozofu Adam Smith, 16. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar Avrupa'da egemen ekonomik sistemi olan merkantilizmi eleştirdiğinde bu hususa atıfta bulunmuştur. Smith'e göre, ticari merhametçilik doktrini, ulusların ekonomik kazancı en üst düzeye çıkarmak için, tüm komşularına dilenci olması gerekmektedir. Smith, serbest ticaretten elde edilen uzun vadeli kazanımların, tüccarlar tarafından savunulan korumacı politikalardan elde edilebilecek kısa vadeli faydalardan daha ağır geleceğine inanmıştır. Smith'ten sonra ekonomistler, bu tür politikaların benimsenmesinin, birbirlerinin ürünleri için tarifeleri yükselterek birbirlerine karşı misilleme yaptıkları bir durum olan bu tür politikaları benimsemenin ticari savaşları tetikleyebileceğini gösteren araştırmalarla inancını doğrulamışlardır (Bondarenko ve Duignan, 18 Ağustos 2017).

3.5.2. Komşuyu Zarara Sokma Politikasının Teorisi

En basit şekliyle, “Komşuyu Zarara Sokma Politikası” bir ülkeye diğerinin doğrudan pahasına yarar arayan herhangi bir ekonomik politikayı açıklamaktadır. Uygulamada, genellikle, bir ülkenin ihracatı arttırma umuduyla, ithalatın da azalması, para birimini değer kaybettiği rekabetçi devalüasyon süreci ile ilgilidir. Bu politika, toplamda küresel üretime bir şey eklememekte; bunun yerine, uzun vadeli küresel ticaret için tehlikeli sonuçlarla, çoğu zaman bir ulustan diğerine olan çıktısını değiştirmeye çalışmaktadır. Yani küresel ihracat pazar payının temeli, ya da başka bir şekilde açıklanacak olursa, turtanın genel boyutunu arttırmak yerine, bir parça turtanın büyüklüğünü artırarak, kazanç elde etme stratejisidir. Bu politikalar, para devalüasyonu ile başlamaktadır. Fakat kontrol edilmezse, korumacılığa giden tehlikeli bir yolu aşabilir ve bu da küresel ticaretin bozulmasına ve herkesin daha da kötüleştiği bir dünyaya yol açabilir (Minerd, Haziran 2010:2).

3.5.3. Komşuyu Zarara Sokma Politikasına Eleştiriler

Obstfeld ve Rogoff, parasal genişlemeden kaynaklanan para birimi değer düşüklüğünün, dünya ekonomisini düşük piyasa dengesinden uzağa, dünya ekonomisi iç piyasa dengeden tüm ülkeler için rekabette birinciliğini kazanmak için, çok yararlı olduğu sonucuna varmışlardır. Komşuyu iyileştirme etkisi, her zamanki dilenci komşuyla keskin bir tezat oluşturmaktadır (Obstfeld ve Rogoff, 1996:18).

Corsetti ve Pesenti farklı ülkelerde üretilen malların, zayıf ikamesi oldukları durumlarda, komşuda oluşan dilenci etkisinin olasılığını incelemektedir. Böyle bir durumda, bir ülke para biriminin değer kaybetmesinden olumsuz etkilenebilir, çünkü asıl etki ticaret koşullarının kötüleşmesidir (Corsetti ve Pesenti, 2001:422; Tille, 1999:2).

Betts ve Devereux, döviz kurunun müşteri fiyatlarına geçirdiği merkezi rolü vurgulamışlardır. Sınırlı bir geçiş oranının, bir ülkenin para biriminin değer düşüklüğünden yararlandığı, komşuda bir dilenci etkisine yol açabileceğini belirtmişlerdir. Bunun nedeni, yurtdışındaki tüketiciler tarafından ödenen döviz

cinsinden bir fiyatın, ihracatçı firma hissedarları için daha büyük miktarda öz para birimine çevrilmesi anlamına gelmektedir (Betts ve Devereux, 1998:218). Bazı çalışmalara göre Komşu Dilenme Politikası, yapılan devalüasyon ile, işsizliğe ve dış ticaret açığına sebep olacağı öngörüsü bulunmaktadır. Rekabeti yapılan ülke tarafından bakıldığında, devalüasyon yapan ülkenin ihracatı artarken, artık o ülkede üretilen ürünlerin maliyeti ve fiyatı yüksek olacağı için ve devalüasyon yapan ülkeden bu ürünleri daha ucuza satın alabilecektir. Bu minvalde ülke kendi üretiminden vazgeçip, iş gücü sayısını da azaltacaktır. Bu gelişme ayrıca dış ticaretini de etkilemektedir. Çünkü ihracat azalmakta ve ithalatı da yüksek seviyede olacaktır.

3.5.4. Komşuyu Zarara Sokma Politikasının Uygulamaları

Komşuyu zarara sokma politikaları tarih boyunca birçok ülke tarafından kullanılmıştır. 1930'ların Büyük Buhranı sırasında, halkın yerli sanayilerinin başarısızlığını önlemeye çalışıldığı yıllarda Hawley-Smoot Tarife Yasası, 20.000'den fazla ithal ürün için ABD'deki tarifeleri rekor seviyelere çıkarmıştır. Hawley-Smoot, diğer ülkelerin de dava açmasına neden olarak, ABD'de uluslararası ticarete ve yerel üretimde büyük bir düşüşe neden olmuştur. Eylül 1931'de İngiltere sabit altın paritesinden vazgeçmiş ve İngiliz sterlini %25 düşüşle 4.86 Dolar'dan 3.40 Dolar'a düşmüştür. Bu değer kaybı ABD dolarının ihracattaki düşüşle daha az rekabet etmesine neden olmuştur (McKinnon, 2010:2).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Japonya, yerli sanayilerini yabancı firmalarla rekabet edebilecek kadar olgunlaşana kadar yurtdışındaki endüstrilerini dış rekabetten korumaya büyük ölçüde dayanan bir ekonomik gelişme modeli izlemiştir. Soğuk Savaş sonrası Çin, yerli üreticiler üzerindeki dış etkiyi sınırlamak için, benzer bir politika izlemiştir. 1990'lı yıllarda küreselleşmenin yükselişiyle, komşuyu zarara sokma politikasının çekiciliği kaybolmuştur. Her ne kadar bazı ülkeler hala bu tür politikaları komşularının pahasına ekonomik kazanımlar elde etmek için kullansalar da, komşuları benzer politikaları benimseyerek misilleme yaptıklarında, bu kazanımların çoğu silinmektedir. Son zamanlarda, korumacı politikalar,

Trumpnomics ve Trump'ın “America First” söyleminin yükselişyle, en azından görünüşte, bir geri dönüş yapılmaktadır (Kenton, 9 Mayıs 2019).

Euro ve beraberindeki politika çevresi, büyük ölçüde Euro bölgesinden elde edilen Alman cari hesabının fazlalarını sağlayan mekanizmalar haline gelmiştir. Çevre ülkeler, bir dünya parası yaratması beklenen parasal bir sisteme katılarak rekabet açığını daha da arttıran politikalar benimsemişlerdir. Bu sürecin faydası en fazla Almanya'ya olmuştur çünkü daha yüksek verimlilik seviyelerine sahip daha büyük bir ekonomiye sahipti ve böylece kendi çalışanlarını diğerlerinden daha fazla sıkıştır. Cari hesap yapısal fazlaları, son 20 yılda Alman ekonomisi için tek büyüme kaynağı olmuştur. Euro, Almanya için Beggar Thy Neighbour Politikası'nın bir uygulamasıdır (Lapavistas vd., 2010:342).

1990'lı yıllarda terk edilmeye başlanan Komşuyu Zarara Sokma politikasının 2013 yılında, birçok ülke tarafından yeniden yoğun bir şekilde uygulandığını bilinmektedir. Japonya ülkesi, Fed, Avrupa Merkez Bankası, İngiltere, Latin Amerika, Rusya, İsveç ve Çek Cumhuriyeti gibi ülkeler, enflasyonun yükselmesini hedefleyerek, parasal genişlemenin yolunu bulmuş durumdadırlar. Ana hedefleri olarak büyümek ve satın alma gücünü yükseltmek olup, paralarının değerini düşürmek suretiyle, ek rekabet gücünü kazanmak istemektedirler (McKinnon, 2010:11).

3.6. ABD- Çin Kur Savaşlarının Kazananı

Bir döviz savaşının kazananları ve kaybedenleri, hakkında çok fazla tartışılan bir konudur. Sezgisel olarak kazanan, en düşük para birimine ait olan ülkedir, ancak gerçekte savaş, herkesin kaybettiği bir yarışır. İhracat rakamları her ne kadar büyük bir artış yakalayabilse de, yabancı girdilere bağlı olan işletmeler, daha yüksek ithalat maliyetlerine ihtiyaç olan ürünleri alacak ve böylece tüketiciler daha yüksek fiyatlara karşı karşıya kalacaklardır.

Dünyadaki en büyük iki ekonomi, Amerika Birleşik Devletleri ve Çin, birbirleriyle yıllardır artan bir ticaret savaşı yürütmektedirler. Washington D.C.'de düzenlenen iki ülke arasındaki son görüşmeler ABD ve Çin arasındaki ekonomik

gerginliği çözememiştir. KPMG Economics tarafından yapılan modellemeye göre, rekabet iki ülke arasındaki göreceli olarak açık ticaretten sınırlı ticaretten birine doğru ilerledikçe, hem ABD hem de Çin için ekonomik sonuçların olumsuz ve zararlı olduğunu ve bunun da küresel ekonomiye etkisini takip ettiğini göstermektedir.

Haziran 2011 itibariyle, ABD para savaşında bir kazanan olarak ortaya çıkmıştır. Tarih boyunca birçok savaşta kazananlar gibi, ABD'nin de gizli bir silahı vardır: Finans. Bu silah, esasen varlık fiyatlarını şişirmek için para arzını arttırmaktan oluşan “nicel hareketlilik” veya “QE” isminde kendisini göstermektedir. 1971'de olduğu gibi, ABD doları enflasyonla zayıflatmak için tek taraflı hareket etmiştir. QE, 2009 yılında küresel ekonomiye açılan ve hızlı bir şekilde QE2 adlı halefi olan ve 2010 yılının sonlarında bırakılan bir politika bombasıdır. Dünya para sistemi üzerindeki etkisi hızlı ve etkilidir. ABD, denizaşırı enflasyon oluşturmak için nicel hareketliliği kullanarak, hemen hemen her büyük ihracat ülkenin maliyet yapısını ve dünyanın en hızlı büyüyen ekonomisini aynı anda arttırmaktadır (Rickards, 2011:8-9).

Küreselleşmiş bir dünyada, döviz kurları faiz oranlarının etkisini hızlı bir şekilde hareket ettirmek için su kaydıracağı gibi hareket etmektedir. Kantitatif gevşetme, Fed tarafından yalnızca ABD’de değil, Çin’de de mali koşulları kolaylaştırmak için kullanılabilir. Döviz kuru Fed tarafından mkemmek para birimi savaş silahı olarak adlandırılmaktadır. Fed, Çin Halk Bankası tarafından tutulan Yuan dolarlı mandal nedeniyle kantitatif gevşetmeye başvurmuştur. Fed, QE programlarında daha fazla para basarken, bu paranın çoğunu Çin’e, ABD’de elde edilenden daha yüksek karlar arayan ticari fazlalıklar veya sıcak para girişi şeklinde sokmuştur. Dolar Çin’e ulaştığında, yeni basılmış Yuan karşılığında merkez bankası tarafından ıslatılmıştır. Fed ne kadar çok para basarsa, Çin’in mandalını korumak için o kadar çok para basması gerekmiştir. Çin’in Yuanı dolara alternatif olarak belirleme politikası, Fed’in para basma ayrıcalıklarının ktiye kullanmayacağı yönündeki yanlış inancına dayanmaktadır. ABD ile Çin arasında bu hususta önemli bir fark bulunmaktadır. ABD kısa vadede enflasyon şansı az olan durgun bir ekonomi olarak

bilinmektedir. Buna karşın Çin yükselen bir ekonomi olarak 2008 krizindengüçlü bir şekilde çıkış yakalamıştır. Diğer yandan Çin'de, yeni parayı enflasyona neden olmadan emebilecek daha az kapasite bulunmaktadır. Çin, ABD'ye deflasyonunu daha önce aynı şekilde ihraç ettikten sonra döviz kuruyla enflasyonu ABD'den ithal etmektedir.

Ticaret savaşı sadece ABD ve Çin'de tutulduğu sürece, küresel ekonomi üzerindeki olumsuz etki dünya ülkelerinde GSYİH'nın %-0,5'inin altında tutulabilmektedir, ancak diğer ülkeler söz konusu süreçten yıpranıyorsa ve ticaret savaşı tırmanıyorsa, dünya GSYİH'nın % 3'ten daha fazlası etkilenmektedir. Bu ticaret savaşı bulaşıcılık senaryosu olarak küresel ekonomide büyük bir düşüşe neden olabilmektedir. Risk primlerinin keskin bir şekilde yükseldiği ve finansal piyasaların aşırı tepki verdiği daha karamsar bir senaryo küresel bir durgunluğa yol açabilmektedir. ABD ekonomisi durgunluk ve yıllık büyüme oranları beş yılda neredeyse %1 civarında yavaşlamıştır. Bu dış ticaret savaşının Çin'i olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir. Çin'in ekonomik büyüme hızının yılda yalnızca %4'e düşeceği ve yaklaşık beş yıl boyunca yılda %5'in altında kalacağı öngörülmektedir. Bu, resmi hedeflerin oldukça altında olmakta ve neredeyse otuz yıl içinde Çin'in en kötü ekonomik büyüme performansı olarak betimlenmektedir.

Bazı uzmanlar, dış ticaret savaşında Çin'in en iyi seçeneğinin, Amerikan ekonomisini boşaltmak olduğunu ifade etmektedirler. Bu durum ekseninde dolayısıyla yeni alıcılar ABD ekonomisini zarara uğratmak için bir teşvik aramaya başlamaktadırlar. Çin'in ABD'ye yapmış olduğu politikalarının faiz oranları artacağı öngörülmekte ve faiz oranlarındaki artışın ABD dolarının değerini arttıracığı düşünülmektedir. Ancak Çin bunu yapmamaktadır. Bunun ilk sebebi doların rezerv para birimi olduğu sürece, Çin'in mal satın almak ve İpek Yolu için gibi, ihtiyaç duyulan altyapıyı inşa etmek için, dolara ihtiyacı olacaktır. İkincisi, Çin hazine satın alarak Yuan'ın düşük tutarak uluslararası döviz alımlarında Yuan'ı kullandığı için Yuan'ı basmak zorunda olacaktır (Ahead of the Herd, 2018:9-10).

Çin'in ABD'ye karşı ticaret savaşı kazanmak için herhangi bir hazine satması gerekmediği şeklinde söylentiler de mevcuttur. Buna göre Çin'in yapması gereken tek

şey, hazine alımlarını azaltmayı planladığını söylemektir. Çünkü 2018 yılının başlarında Çin'in hazine alımlarının yavaşlaması söylentileri, bono fiyatlarını düşürmüş ve verimi artırmıştır. Düşen tahvil fiyatları, genellikle daha yüksek faiz oranları ve artan borsa oynaklığı anlamına gelmekte ve daha yüksek bir enflasyonist ortama işaret etmektedir (Frankel, 17 Nisan 2018).

Trump yönetimi, Çin'in ticaret fazlası ve buna karşın ABD'nin ticaret açığı vermesinden endişe etmektedir. Burada asıl mesele, Çin'in ABD'ye kıyasla cari hesap fazlası vermesidir, ki cari fazlası da 2008'den bu yana düşüş göstermektedir. Özellikle şirketler ve en yüksek gelirli alıcılar için büyük kesintileri vurgulayan Cumhuriyet vergi kanunu, bütçe açığını genişletmek ve diğer taraftan cari açığını artırmayı hedeflemektedir. Trump'ın yasama zaferi, George W. Bush'un 2001 ve 2003'teki vergi indirimlerini ve Ronald Reagan'ın 1981-1983'e yaptığı kesintileri takip eden meşhur ikiz açıkların geri dönüşü anlamına gelmektedir (Frankel, 15 Ocak 2018). Trump, ABD ticaret ortaklarına zarar vererek ve önceki yönetimlerin "korkunç ticaret anlaşmalarını" artırmaya söz vererek açığın azaltılması için bir pazar yürütmeye çalışmaktadır. Buna ilişkin NAFTA, ABD'nin çekildiği Trans Pasifik Ortaklığı ve Trump'ın her zaman haksız olarak nitelendirdiği Çin ile ticaret ilişkisine dahil edilmiştir. Trump ve diğer ABD yetkilileri, yalnızca Çin'i değil, Almanya, Rusya ve Japonya'yı da paralarını zayıf tutarak bir ticaret avantajı kazanmaya çalışmakla suçlamışlardır. Fakat Trump bu ülkelere yöneltmiş olduğu suçlamaları gerçekleştiren bir politikaya yönelmiştir. Bu bağlamda 2017 yılı boyunca ABD doları, diğer ticari ortak para birimleri sepetine karşı %11,4 oranında düşürmüştür.

Kur savaşlarının analizlerin çoğu, en çok değer kaybeden ülkenin kazandığı görüşüyle başlar ve biterler. Burada, devalüasyon sonuçlarını en iyi şekilde karşılayabilecek ülkenin muhtemel kazanan olacağı iddia edilebilir. Cari açık, düşük enflasyon, düz bir Phillips eğrisi, döviz kuru oranlarını düşürmek için kullanılan politika, politika oranlarını aşağı çeken uzun vadeli oranlar ve yerel para birimi cinsinden borç alan zengin varlıklı bir ekonomi, para kazanma savaşında bir avantaj olarak görülmektedir. Bir para birimi savaşında zaferin sürekli zayıf bir para

birimi olduğunu göz önünde bulundurduğunda şu sonuç ortaya çıkmaktadır: Genel olarak gelişmiş piyasa ekonomileri, döviz kuru zayıflığının sonuçlarıyla ilgili olarak gelişmekte olan piyasa ekonomilerine göre bir avantaja sahiptir. Beş yıl sonra, Çin'in GSYİH'sinin şu anki durumundan neredeyse %5,5, Amerika'nın GSYH'nın %4,6 daha düşük olacağı tahmin dilmektedir.ABD'nin GSYİH'nın kaybı, bu rakamlara göre uzun vadede Çin'in biraz altında bulunmaktadır. ABD ekonomisi, neredeyse bir yıl boyunca devam eden bir durgunluk süreci geçirmektedir.

SONUÇ

Bretton Woods sisteminin parasal düzenlemelerine denk düşen otuz yıl, genellikle göreceli istikrar, düzen ve disiplin zamanı olarak düşünülür. Ancak, Bretton Woods'ta 1944'teki konferansın ardından sistemin tam olarak işler hale gelmesi yaklaşık 15 yıl sürmüş ve dönem boyunca istikrarsızlık belirtileri olduğu göz önüne alındığında, sistemi korumaya çalışmakta göreceli güçlükten yeterince şey yapılmadı. Bretton Woods'u istikrar ile karakterize edilen bir dönem olarak görmek yerine, bugün hala yaşadığımız yeni bir uluslararası parasal düzende başlatılan bir geçiş aşaması olarak kabul etmek daha doğrudur.

Bugün bile, ölümünden otuz yıldan fazla bir süre sonra, Bretton Woods uluslararası para sistemi bir bilmece olmaya devam ediyor. Bazıları için, Bretton Woods savaş sonrası altın büyüme çağının kritik bir parçasıydı. Önceki ve sonraki dönemlerin değişkenliğiyle karşılaştırıldığında, takdire değer bir kur istikrarı sağlamıştır. Savaş sonrası patlamaya neden olan uluslararası ticaretin ve yatırımın eşi benzeri görülmemiş şekilde genişlemesine olanak tanıyan ödeme sorunları gönderdi.

Uluslararası ticaret, ülke ekonomisinde ve küresel ekonomisinde önemli bir rol oynamaktadır. Kural olarak, ticaretin önündeki engellere ilişkin dış politikaların başarılması en zor olanıdır ancak iş sektörü ve rakipleri için önemli bir rol oynamaktadır. Ülkeler serbest ticaretle kendi ülke ekonomisinin büyümesine ve refah artışının sağlayan en iyi mekanizmasıdır. Ancak uluslararası ticaretten ve ülkelerin arasında imzalanan serbest ticaret anlaşmaları her zaman doğru yürütülen ve iyiye kullanılan bir olay değildir. İşte serbest ticaretle yeni savaşlarına yol açan bir sebep olabilmektedir ve son yılların en çok konuşulan konu serbest ticaretten faydalanarak, ülkelerin birbirine karşı daha üstün olmasıdır.

Kur savaşlarının yeni bir şey olmadığını bilmek için ekonomik bir tarihçi olmamıza gerek yoktur. Döviz kurun düşük tutulması fikri Roma İmparatorluğu kadar geriye uzanıyor. Günümüzün ilk kur savaşı örnekleri, 1930'larda ülkelerin para birimlerini altın standarttan ayırdığı zaman meydana gelmiştir. Yeni kur savaşı, Ocak 2010'da Obama yönetiminin ABD Doları'nın zayıf bir dolar ile büyümesini

destekleme çabalarıyla başladı. Ağustos 2011 itibariyle ABD doları, Fed'in geniş reel endeksinde tüm zamanların en düşük seviyesine ulaştı.

Kur savaşlarına yol açan koşullar çok fazla borç ve ülkelerin çok az oranda büyümesidir. Bu şartlar altında ülkeler, ihracatı teşvik etmek ve ihracata yönelik işler yaratmak için, para birimlerini ucuzlaştırarak ticaret ortaklarından büyümeyi çalmaya çalışıyorlar.

Döviz savaşlarındaki sorun, negatif toplamı oyunlar olmalarıdır. Ülkelerin para birimlerini ucuzlaştırarak kısa vadeli bir rahatlama sağlayabilecekleri doğrudur, ancak daha sonra, ticaret ortakları da ihracat avantajını geri kazanmak için para birimlerini ucuzlaştırmaktadır. Baştan çıkarıcı devalüasyonların bu süreci, ileri geri dönen ve hiç kimsenin daha ileri gidemediği kısa vadeli ticaret avantajı sarkacıyla kendi kendine beslenir. Birkaç yıl sonra, para savaşlarının geleceği belirginleşir ve ülkeler ticaret savaşlarına başvururlar. Bu, cezai tarifeler, ihracat sübvansiyonları ve ticarete yönelik olmayan randevu engellerinden oluşur.

Ortaya çıkan dinamik, bir para savaşında olduğu gibidir. Tarifeleri dağıtan ilk ülke kısa vadeli bir avantaj elde ediyor, ancak misilleme gelmiyor ve ticaret ortakları buna karşılık olarak tarifeler uyguladığından ilk avantaj ortadan kalkıyor. Ticaret savaşları, kur savaşları ile aynı sonucu verir. Kısa vadeli avantaj yanılsamasına rağmen, uzun vadede herkes daha kötü durumda. Çok fazla borç ve çok az büyümenin orijinal durumu asla ortadan kalkmaz. Sonunda gerginlikler artar, rakip bloklar oluşur ve atış savaşı başlayabilir. Atıcılık savaşları genellikle arkalarında gizli olmayan bir ekonomik şikayet veya gerekçeye sahiptir.

ABD çoktan Çin'e karşı ticaret silahlarının cephaneliğini açığa çıkarmaya başladı. Trump yönetimi, ucuz Çin çelik ve alüminyumuna gümrük vergileri koyma ve Çin'i ABD'nin fikri mülkiyeti hırsızlığı için cezalandırma niyetini açıkça belirtmektedir. Bundan sonra, Kuzey Kore'nin silah programlarını finanse etmesine yardımcı olan Çinli bankaları cezalandırmak için daha fazla önlem alınacaktır. ABD, ABD şirketlerinin Çinli şirketler tarafından satın alınmasını ABD'deki Dış Yatırım Komitesi veya CFIUS adlı bir grup tarafından gözden geçirerek engelleyebilir. Bu

komite zaten birkaç Çin anlaşmasını engelledi ve inceleme hattında çok daha fazla sıkışmış durumda. ABD, kasım ayına kadar Çin'i bir para manipölatör olarak etiketleyecek ve başka bir inceleme sürecine başlayacak ve daha fazla yaptırıma yol açacak. Çin bu durumdan hiçbirini almayacak, ancak ABD'deki Çin yatırımlarına ilişkin kendi yaptırımları, tarifeleri ve yasaklarıyla misilleme yapacaktır. ABD ile Çin arasında parasal bir savaşa hazır olmak lazım çünkü bu ticaret ve kur savaşı pazarları sarsacak ve dünya büyümesi için büyük bir engel oluşturacaktır.

KAYNAKÇA

- ABUŞOĞLU, Ö., 1990, Ahead of the Herd, 2018,
- AKAN, D.M., 2010,
- AKTAN, C.C. ve VURAL, İ.Y., 2004,
- ALBENİ, M. DEMİR, Y. ve DEMİRGİL, H., 2005,
- AMADEO, K., 18 Mayıs 2019,
- AMADEO, K., 6 Nisan 2019,
- AMMER, J., CLAESSENS, S., TABOVA, A.M. ve WROBLEWSKI, C., 2018, Ancient Worlds Nova, 26 Kasım 1996,
- ARORA, V. ve VAMVAKİDİS, A., 2001
- AYDIN, A.K., 2005,
- AYVAZ, E.T. ve UYSAL, D., 2010,
- Döviz Kuru Politikası ve İhracat Üzerine Etkisi: 1980-1988 Dönemi**, Ankara, TOBB.
- Currency Wars: The Race To The Bottom Has Begun**, Letter Seventeen, Saturday-April.
- “Uluslararası Döviz Kuru Sistemlerinin Geleceği: Bretton Woods’a Geri Dönebilir Mi?”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 2, 108-115.
- Rekabet Gücü ve Rekabet Gücü Stratejileri**, Ankara, Türkiye İş Veren Sendikaları Konfederasyonu, Rekabet Dizisi:3, Tisk Yayını.
- “Döviz Kurlarındaki Değişim ve Kur Sistemlerinin İhracat Üzerindeki Etkisi-Türk İmalat Sanayiinde Bir Uygulama”, **Review of Social, Economic, Business Studies**, Vol.5/6, 261-284.
- WTO Members, Categories, and Benefits: Three Reasons Why WTO Membership Is So Important**, <https://www.thebalance.com/wto-membership-benefits-and-importance-3306364> (Erişim Tarihi 25/05/2019)
- US Imports and Exports with Components and Statistics: What Does the United States Trade With Foreign Countries?**, <http://useconomy.about.com/od/tradepolicy/p/Imports-Exports-Components.htm> (Erişim Tarihi 16/04/2019)
- “Home Country Interest Rates and International Investment in U.S. Bonds”, **Journal Of International Money and Finance**, Vol:95, 212-227.
- The History of Money**, <https://www.pbs.org/wgbh/nova/article/history-money/> (Erişim Tarihi: 25/04/2019).
- “The Impact of U.S. Economic Growth on the Rest of the World: How Much Does it Matter?”, **IMF Working Paper**, Vol: 119, Ağut, 1-27.
- “Amerika Birleşik Devletleri’nin Dış Ticaret Politikasında Serbest Ticaret Anlaşmalarının Yeri”, **Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi**, Sayı: 16.
- “Türkiye’de Döviz Kurlarındaki Değişme ile Enflasyon Arasındaki İlişki: 1983-2012”, **Akademik Araştırmalar**

- AYVAZ, E.T., 2010,
- BALDWIN, R.E., 1984,
- BARNES, J.E. ve SATARIANO, A., 17 Mart 2019,
- BAYRAKTUTAN, Y. ve ÖZKAYA, H., 2009,
- BEARY, B., 2013,
- BETTS, C. ve DEVEREUX, M.B., 1998,
- BİLGİLİ, E., 2000,
- BLAZYTE, A., 25 Mart 2019,
- BONDARENKO, P. ve DUIGNAN, B., 18 Ağustos 2017,
- BORA, Hüsmen, 2011,
- BORDO, M. ve EICHENGREEN, B., 1993,
- BORDO, M., 1993,
- BORDO, M., 2014,
- ve Çalışmalar Dergisi, Yıl:5, Sayı:9, 141-156.
- Türkiye’de Döviz Kurlarındaki Değişme ile Enflasyon Arasındaki İlişki**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- The Changing Nature of U.S. Trade Policy since World War II**, Chicago, University of Chicago Press.
- “U.S. Campaign to Ban Huawei Overseas Stumbles as Allies Resist”, **The New York Time**, <https://www.nytimes.com/2019/03/17/us/politics/huawei-ban.html> (Erişim Tarihi, 12/05/2019).
- “Ekonomik Büyüme ve Enflasyon Sonuçları Bakımından Farklı Kur Rejimleri”, **ODTÜ Gelişme Dergisi**, Sayı: 36, 51-70.
- “Will New Regional Trade Agreements Create American Jobs?”, **CQ Resarcher**, Vol: 23, Issue: 32.
- “Exchange Rate Dynamics in a Model of Pricing-to-Market”, **Journal of International Economics**, Vol: 50, 215-244.
- “Reel Döviz Kuru ve Ekonomik Büyüme”, **İktisat, İşletme ve Finans Dergisi**, Cilt:15, Sayı:176, 56-73.
- China: Trade Balance From 2007 to 2017, **Statista**, <https://www.statista.com/statistics/263632/trade-balance-of-china/> (Erişim Tarihi, 20/04/2019).
- Beggar Thy Neighbor Policy**, <https://www.britannica.com/topic/beggar-thy-neighbor-policy> (Erişim Tarihi, 24/02/2019).
- Maliyeye Giriş**. Yayınlanmamış Ders Notu, Maliye Bölümü, Afyonkarahisar, Afyon Kocatepe Üniversitesi, https://www.academia.edu/38370390/bolum25_Ulus_Para_Sistemi_Dunu_Bugunu.ppt (Erişim Tarihi: 22/04/2019).
- A Retrospective on the Bretton Woods System: Lessons for International Monetary Reform**, National Bureau of Economic Research Project Report, 1st Edition, Chicago, University of Chicago Press.
- Gold Standard, Bretton Woods and Other Monetary Regimes: An Historical Appraisal**, NBER Working Paper, No. 4310, Massachusetts, National Bureau Of Economic Research.
- Federal Reserve Policy and Bretton Woods**, Working

- BULUTAY, T., 2012,
- BURANGE, L.G. ve RANADİVE, R.R., 2011, Bureau of Economic Analysis, 2018,
- CARAMAZZA, F. ve AZİZ, J., 1998 , Central Intelligence Agency, 31 Mayıs 2007, Central Intelligence Agency 17 Ağustos 1982,
- CHU, S.N. ve SONG, L., 2015,
- CLİNTON, Hillary, 11 Ekim 2011,
- CORSETTİ, G. ve PESENTİ, P., 2001, COŞKUN, M. ve TAYLAN, A.S., 2009, Country Profile: China, 2019, CUI, Y., 2014,
- Paper No. 20656, Massachusetts, National Bureau Of Economic Research.
- Türkiye Ekonomisinde Uluslararası Ticaret ve Döviz Piyasalarında 1980 Sonrası Gelişmelerin Temel Nitelikleri**, Discussion Paper, No. 2012/54, Ankara, Turkish Economic Association.
- The Evolution of Exchange Rate Regimes: A Review**, Mumbai, University of Mumbai Department of Economics.
- Worldwide Activities of U.S. Multinational Enterprises, Preliminary 2016 Statistics**, Agust. <https://www.bea.gov/international/usdia2016p> (Erişim Tarihi: 22/06/2019).
- Fixed or Flexible Exchange Rate Right in The 1990s**, Economic Issues, Washington D.C, International Monetary Fund.
- The World Fact Book**, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html> (Erişim Tarihi 31/05/2019).
- Joint Communique of the United States of America and the People's Republic of China**, Washington D.C., Office of the Press Secretary.
- “Promoting Private Entrepreneurship for Deepening Market Reform in China: A Resource Allocation Perspective”, **China & World Economy**, Vol:23(1), 47–77.
- America's Pacific Century**, <https://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/> (Erişim Tarihi: 24/02/2019).
- “Welfare and Macroeconomic İnterdependence”, **The Quarterly Journal of Economics**, Vol: 116, No: 2, 421-445.
- “Döviz Kurlarındaki Değişim İhracat ve İthalat Hacmini Etkiler mi? 1999-2007 Türkiye Örneği”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı:42, 157-168. https://epch.in/circulars/Profile_China.pdf (Erişim Tarihi, 15/05/2019)
- “Revisiting China's Exchange Rate Regime and RMB Basket: A Recent Empirical Study”, **International Journal of Economics and Finance**; Vol: 6, No: 2, 150-160.
- “Currency Wars”, **Carnegie Endowment for**

- EİDELMAN, V., 2011,
DAS, S., 2019,
DEMİR, E.E., 2007,
DEMİR, İ., 2002,
DEVOSS, D., Nisan 2002,
DİNÇER, Sedat, 18 Eylül 2013,
DRYSDALE, P. ve HARDWICK, S., 2018,
ECONOMY, E.C., 14 Mart 2012,
EDWARDS, S. ve SAVASTANO, M.A., 1999,
EICHENGREEN, B., 2008,
EICHENGREEN, B., 2013,
ELWELL, K.C., 2011,
ESEN, Ö.M. ve PEREK, A.A., 2016,
FAO Statistical Year Book, Haziran 2005,
FATHİ, P., 2018,
International Peace, Massachusetts Avenue, NW.
China's Evolving Exchange Rate Regime, IMF Working Paper WP/19/50.
Esnek Kur Sisteminin Rekabete Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
“Alt Sektörlerde Rekabet Gücü Ölçüm Yöntemleri”, **Planlama Dergisi**, DPT'nin Kuruluşunun 42. Yıl Özel Sayısı, 229-234.
Ping-Pong Diplomacy, **Smithsonian Magazine**, <https://www.smithsonianmag.com/history/ping-pong-diplomacy-60307544/> (Erişim Tarihi 09/11/2018)
Alternatif Döviz Kuru Sistemleri, <http://danismend.com/kategori/altkategori/alternatif-doviz-kuru-sistemleri/> (Erişim Tarihi: 02/02/2019).
China and the Global Trading System: Then and Now, Australia, ANU Press The Australian National University Acton ACT 2601.
“Challenging China's Trade Practices”, **Council on Foreign Relations**, <https://www.cfr.org/interview/challenging-chinas-trade-practices> (Erişim Tarihi, 17/01/2019).
Exchange Rates in Emerging Economies: What Do We Know? What Do We Need To Know?, Massachusetts, NBER Working Paper Series7228.
Globalizing Capital: A History of the International Monetary System, Second Edition, New Jersey, Princeton University Press, Princeton and Oxford.
“Currency War or International Policy Coordination?”, **Journal of Policy Modeling**, Vol:35(3), 425-433.
Brief History of the Gold Standard in the United States, Washington D.C., Congressional Research Service.
“The Revaluation Model and Its Effects on Financial Statements: An Examination on Bist 100 Companies”, **Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi**, Cilt: XI, Sayı: I <http://www.fao.org/faostat/en/#country/351> (Erişim Tarihi 30/05/2019)
Gelişmekte Olan Ülkelerde Rekabetçi Devalüasyonun Dış Ticaret Dengesi Üzerine Etkileri, Yayınlanmamış

- FELS, J., 31 Ocak 2018, "Winning the Cold Currency War", **Pimco Blog**, Economic and Market Commentary, <https://blog.pimco.com/en/2016/12/the-new-cold-currency-war/> (Erişim Tarihi, 02/03/2019).
- FİKİR.GEN.TR, 07 Haziran 2018, **Devalüasyon Nedir? Devalüasyonun Nedenleri Nelerdir? Devalüasyonun Etkileri Nelerdir?**, <https://www.fikir.gen.tr/devaluasyon-nedir-devaluasyonun-nedenleri-nelerdir-devaluasyonun-etkileri-nelerdir/> (Erişim Tarihi: 07/12/2018).
- FORAKER, J., 2017, **The Cycles of U.S. Trade Policy**, Brown Brothers Harriman, Commodity Markets Update.
- FRANKEL, J., 15 Ocak 2018, "Donald Trump Is Making America's Deficits Great Again", **The Guardian**, International Edition, <https://www.theguardian.com/business/2018/jan/15/donald-trump-is-making-americas-deficits-great-again> (Erişim Tarihi: 02/04/2019).
- FRANKEL, J., 17 Nisan 2018, "Why China Won't Yield to Trump", Project Syndicate, <https://www.project-syndicate.org/commentary/trump-china-trade-war-lose-by-jeffrey-frankel-2018-04?barrier=accesspaylog> (Erişim Tarihi, 12/03/2019)
- FRANKEL, J. A., 1999, "No Single Currency Regime is Right for All Countries or At All Times", **Essays In International Finance**, No.215, New Jersey, Princeton University.
- GARDINER, W., 29 Eylül 2015, "U.S. Agricultural Exports: Key Destinations and Country Concentration Risk", **Economic Report**, Office of Regulatory Policy Agricultural and Economic Policy Team.
- GARNAUT, R., FANG, C. ve SONG, L., 2019, **40 Years Of China's Reform And Development: How Reform Captured China's Demographic Dividend**, Australia, ANU Press The Australian National University Action ACT 2601.
- GEİSST, C.R., 2013, **Beggar Thy Neighbor: A History of Usury and Debt**, Pennsylvania, University of Pennsylvania Press, Philadelphia.
- GERWİN, E., 2013, Least in the East, The Economic Program, **Third Way: Fresh Thinking**.
- GOLDSTEİN, M. ve LARDY, R.N., 2009, **The Future of China's Exchange Rate Policy**, Washington DC., Peterson Institute for International Economics.
- GÖK, A., 2006, "Alternatif Döviz Kuru Sistemleri", **Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt:21, Sayı:1, 131-145.

- HISTORY
EDITORS, 15
Aralık 2018,
“United States Announces That It Will Recognize Communist China”, **A&E Television Networks**, <https://www.history.com/this-day-in-history/united-states-announces-that-it-will-recognize-communist-china> (Erişim Tarihi 19/12/2018).
- HISTORY
EDITORS, 21
Ağustos 2018,
HOLODNY, E., 11
Mayıs 2017,
“Chiang Kai-Shek”, **A&E Television Networks**, <https://www.history.com/topics/china/chiang-kai-shek> (Erişim Tarihi 09/12/2018).
- Here's How US Trade Policy Has Changed Over The Last Century, **Business Insider**, <https://www.businessinsider.com/history-of-us-trade-policy-2017-5> (Erişim Tarihi 11/01/2019).
- HUİMİN, Z., 18
Aralık 2018,
Historic Changes In China's Economic Structure In Past 40 Years, **CGTN**, https://news.cgtn.com/news/3d3d674d77677a4d31457a6333566d54/share_p.html, (Erişim Tarihi: 06/04/2019).
- IGWE, O.C.I.,
2018,
“History of the International Economy: The Bretton Woods System and Its Impact on the Economic Development of Developing Countries”, **Athens Journal of Law**, Cilt: 4, Sayı: 2, 105-126.
- İktisat Okulu, 24
Aralık 2005,
“Uluslararası Para Sistemi”, <http://iktisatokulu.blogspot.com/2005/12/uluslararasi-para-sistemi.html> (Erişim Tarihi: 22/02/2019).
- İNCE, M., 6 Kasım
2014,
“ABD-Bolluk İçinde Yokluk”, <http://mehmetince2.blogspot.com/2014/11/abd-bolluk-icinde-yokluk.html> (Erişim Tarihi, 02/02/2019).
- İNTEGRAL
FOREX, 23
Temmuz 2015,
“Döviz Fiyatı ve Reel kur Endeksi”, **İntegral Forex**, <https://www.integralforex.com.tr/doviz> (Erişim Tarihi: 22/01/2019).
- İnternational Trade
Administration, 12
Ekim 2011,
İnternational Trade
Administration,
2016,
İnternations, 2019,
“The North American Free Trade Agreement (NAFTA)”, <http://2016.export.gov/FTA/nafta/index.asp> (Erişim Tarihi: 22/02/2019).
- “Free Trade Agreements”, <https://www.trade.gov/fta/> (Erişim Tarihi: 26/05/2019)
- “China’s Economy: An Overview”, <https://www.internations.org/china-expats/guide/29457-economy-finance/china-s-economy-an-overview-17867>, (Erişim: Tarihi 29/04/2019).
- İSKENDER OĞLU,
L., 1988,
Uluslararası Para Sisteminin Sorunları ve İyileştirme Çalışmaları, Ankara, TCMB Araştırma Planlama ve Eğitim Genel Müdürlüğü, Tartışma Tebliği No: 8807.

- JACKSON, K.J., 2018, **The Economic Effects of Trade: Overview and Policy Challenges**, Washington D.C., Congressional Research Service Report R44546.
- JACKSON, K.J., 28 Haziran 2018, **Trade Deficits and U.S. Trade Policy**, Washington D.C., Congressional Research Service, 7-5700.
- JAKOBSON, L., 5 Şubat 2013, "China's Foreign Policy Dilemma", **Lowy Institute for International Policy**, Analyses.
- KANSU, A., 2003, **Döviz Krizleri: Türkiye 1994 ve 2001 Krizlerinin Döviz Krizi Modelleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KARAGÖZ, H., 2009, **Döviz Kuru Dış Ticaret İlişkisi**, Konya, Konya Ticaret Odası, Etüd Araştırma Servisi.
- KARDAŞLAR, A., 2013, **Döviz Kuru ile Makroekonomik Büyüklükler Arasındaki İlişki: Türkiye Üzerine Bir Uygulama**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KARLUK, R.S., 2002, **Uluslararası Ekonomi: Teori ve Politika**, 6. Baskı, İstanbul, BETA Yayınları.
- KAYA, E., 2009, **Döviz Kuru Rejimlerinin Euro'ya Geçişteki Rolü**, Uzmanlık Tezi, Ankara, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, İletişim ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü.
- KENTON, W., 9 Mayıs 2019, "Beggart-Thy-Neighbor", **Investopedia**, Forex & Currencies Trading, <https://www.investopedia.com/terms/b/beggarthyneighbor.asp> (Erişim Tarihi, 19/05/2019)
- KILAVUZ, E. ve POLAT, A.M., 2017, "Panel Veri ile Türkiye'nin Dış Ticaretinin Marshall-Lerner Şartı Çerçevesinde Analizi", **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:12, Sayı:3, 109-116.
- KILAVUZ, E., TOPCU, B.A. ve TÜLÜCE, N.S., 2011, "Yükselen Ekonomilerde Döviz Kuru Rejimi Seçimi: Ampirik Bir Analiz", **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 30(1), 47-109.
- Kocaeli Ticaret Odası, 2019, **Amerika Birleşik Devletleri Ülke Raporu**, Kocaeli, Dış Ticaret Müdürlüğü.
- KRUGMAN, P. ve OBSTFELD, M., 1999, **International Economics: Theory and Policy**, 5th Edition, Berkeley, Addison Wesley Series in Economics.

LAPAVITSAS, C.,
KALTENBRUNN
ER,A., LINDO, D.,
MICHELL, J., vd.,
2010,
LAUGHLIN, J.L.,
1898,

LEVINE, M. ve
DATE, J., 9
Temmuz 2015,

MADURA, J.,
1998,
MASON J. ve
HOLLAND,S., 12
Aralık 2018,

MATTO, A.,
MISHRA, P. ve
SUBRAMANIAN,
A., 01 Kasım 2017,
MCKINNON, R.I.,
Kasım 2010,
MILLS, R., 27
Nisan 2018,

MINERD, S.,
Haziran 2010,

Ministry of Foreign
Affairs, the
People's Republic
of China, 05 Ekim
2018,

MÜSLÜMOV, A.,
HASANOV, M. ve

Eurozone Crisis: Beggar Thyself and Thy Neighbour,
London, Department of Economics, School of Oriental
and African Studies.

**The History of Bimetallism in the United States
(1885)**, 4th. Edition, New York, D. Appleton and
Company, <https://oll.libertyfund.org/titles/laughlin-the-history-of-bimetallism-in-the-united-states-1898/simple>
(Erişim Tarihi 04/01/2019).

“22 Million Affected by OPM Hack, Officials Say”,**Abc
News**, <https://abcnews.go.com/US/exclusive-25-million-affected-opm-hack-sources/story?id=32332731> (Erişim
Tarihi, 11/03/2019).

International Financial Management, 11th Edition,
Ohio, South-Western College Publishing.

“Exclusive: Trump Says He Could Intervene in U.S.
Case Against Huawei CFO”, **Reuters**,
<https://www.reuters.com/article/us-usa-trump-huawei-tech-exclusive/exclusive-trump-says-he-could-intervene-in-u-s-case-against-huawei-cfo-idUSKBN1OA2PQ>
(Erişim Tarihi, 19/04/2019).

“Beggar-Thy-Neighbor Effects of Exchange Rates: A
Study of the Renminbi”, **American Economic Journal:
Economic Policy**, 9(4): 344–366.

Beggar-Thy-Neighbor Interest Rate Policies, Stanford,
Stanford University, Working Paper 429.

“Currency Wars: The Race to the Bottom Has Begun”,
Financial Sense,
<https://www.financialsense.com/richard-mills/currency-wars-race-bottom-has-begun> (Erişim Tarihi, 12/04/2019).
The Return of “Beggar-Thy-Neighbor”, **Guggenheim**,
<https://www.guggenheiminvestments.com/perspectives/global-cio-outlook/the-return-of-beggar-thy-neighbor>
(Erişim Tarihi: 24/03/2019).

https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xwfw_665399/s2510_665401/t1602095.shtml (Erişim Tarihi, 25/03/2019).

**Döviz Kuru Sistemleri ve Türkiye’de Uygulanan
Döviz Kuru Sistemlerinin Ekonomiye Etkileri**,

- ÖZYILDIRIM, C., 2003,
OBSTFELD, M. ve
ROGOFF, K., 1996,
Office of the
Historian, 03
Haziran 2016,
ORDU, C.F., 2013,
OYEDELE, A., 2
Şubat 2018,
ÖZBEK, D.,1998,
ÖZDEMİR A. ve
ŞAHİNBEYOĞLU
, G., 2000,
ÖZEN, A.E., 2018,
ÖZTÜRK, N. ve
BAYRAKTAR, Y.,
2010,
PARASIZ, İ.,
1994,
PETTINGER, T.,
11 Ocak 2018,
PONNIAH, K. ve
MARINKOVIĆ,
L., 7 Mayıs 2019,
POWELL, H.J., 6
Nisan 2018,
RICKARDS, J.,
Ankara, TÜGİAD.
Foundation of International Macroeconomics, Vol:
10, London, The MIT Press, Cambridge.
“Tiananmen Square, 1989”, **Office of the Historian**,
Bureau of Public Affairs, United States Department of
State, <https://history.state.gov/milestones/1989-1992/tiananmen-square> (Erişim Tarihi, 02/04/2019)
Döviz Kuru Dış Ticaret İlişkisi: Türkiye Örneği,
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın, Adnan
Menderes Üniversitesi.
“The White House is Making The 'Cold Currency War'
Worse, And That Could Continue To Wreck The
Dollar.”, **Business Insider**,
<https://www.businessinsider.com/us-dollar-in-cold-currency-war-2018-2> (Erişim Tarihi, 02/04/2019)
“Döviz Kuru Sisteminde Seçenekler”, **Ekonomik
Yaklaşım Dergisi**, Cilt: 9, Sayı:29, 17-36.
Alternatif Döviz Kuru Sistemleri, Ankara, Türkiye
Cumhuriyet Merkez Bankası Araştırma Genel
Müdürlüğü, Tartışma Tebliği.
“Dolarizasyon Olgusu: Teorik bir İnceleme ve Türkiye
Örneği”, **Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları
Dergisi**, 3(1): 101-113.
“Döviz Kurlarını Açıklamaya Yönelik Yeni
Yaklaşımlar”, **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**,
Cilt:11, Sayı:1, 157-191.
Para Banka ve Finansal Piyasalar, 5. Baskı, Bursa,
Ezgi Kitabevi.
“Interest Rate Cycle”, **Economics Help Blog**,
<https://www.economicshelp.org/blog/3750/interest-rates/interest-rate-cycle/> (Erişim tarihi 11/11/2018).
“The Night The Us Bombed A Chinese Embassy”, **BBC
News**, <https://www.bbc.com/news/world-europe-48134881> (Erişim Tarihi, 02/06/2019).
The Outlook for the U.S. Economy, Chicago, Board of
Governors of the Federal Reserve System at The
Economic Club of Chicago.
Currency Wars, The Making of the Next Global

- 2011, **Crisis**, London, Penguin Books Ltd, Registered Offices: 80 Strand.
- RODSTROM, C., 11 Aralık 2018, Embracing China's Growth With A Sector-Based Approach, **Global X Research and Insights**, <https://www.globalxetfs.com/embracing-chinas-growth-with-a-sector-based-approach/> (Erişim Tarihi: 26/05/2018).
- RUSSELL, K., 18 Mayıs 2017, "How Deals Like Nafta Have Affected U.S. Trade", **The New York Times**, <https://www.nytimes.com/interactive/2016/12/02/business/economy/globalties-exports-imports.html> (Erişim Tarihi: 16/06/2019).
- SAATCİOĞLU, C., 2001, **Devalüasyon ve Etkileri**, Yayınlanmamış Ders Notu, İktisat Bölümü, İstanbul, İstanbul Üniversitesi.
- SALİTAN, C.C., 2010, "China's Currency Regime: The Perceived Threat to the U.S. Economy", **International Affairs Review**, Volume XIX, No. I.
- SALVATORE, D., 2013, **International Economics**, 11th edition, U.S., Copyright John Wiley and Sonss.
- SANDIKLI, A., 2010, **China A New Superpower: Dimensions of Power, Energy and Security**, İstanbul, Bilgesam Publications.
- SEYİDOĞLU, H., 2003, **Uluslararası İktisat: Teori Politika ve Uygulama**, 15. Baskı, İstanbul, Güzem Can Yayınları.
- SHARMA, S.D., 2010, "China perspectives, China as the World's Creditor and the United States as the World's Debtor: Implications for Sino-American Relations", **China Perspectives**, Vol:4, 100-115.
- SONG, L., 2010, **China's Rapid Growth and Development: An Historical and International Context**, M Beijing, 2010 PAFTAD Conference at Peking University.
- STİGLİTZ, J.E., 1999, "Beggar-Thyself versus Beggar-Thy-Neighbor Policies: The Dangers of Intellectual Incoherence in Addressing the Global Financial Crisis", **Southern Economic Journal**, 66(1), 1-38.
- STRATFOR, 12 Aralık 2007, "U.S.-China Trade Timeline: 1784-2008", <https://worldview.stratfor.com/article/us-china-trade-timeline-1784-2008> (Erişim Tarihi: 02/05/2019).
- SÜMMEOĞLU, O.E., 2010, **Uluslararası Rezervler, Türkiye'de Rezerv Yönetimi ve 1990-2009 Döneminde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın Uyguladığı Rezerv Yönetim**

- TANG, L., 2007, **Politikaları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TEATHER, D., 16 Ağustos 2010, **A Study of the Factors Determining the Choice of Exchange Rate Regime: with specific reference to China**, South Africa, The University of The Western Cape.
- THINKQUEST, O., 26 Nisan 2011, “China Overtakes Japan As World's Second-Largest Economy”, **The Guardian**, <https://www.theguardian.com/business/2010/aug/16/china-overtakes-japan-second-largest-economy1> (Erişim Tarihi, 17/04/2019).
- THOMAS, K. ve WISEMAN, P., 23 Mart 2018, History of Money, <http://library.thinkquest.org/28718/history.html> (Erişim Tarihi: 25/04/2019).
- TİLLE, C., 1999, Trump Orders Huge Tariffs On China, Raises Trade War Worries, **AP News**, <https://apnews.com/73e5e5aa7be2408892e9904d642d2137> (Erişim Tarihi, 22/04/2019).
- TILLERSON, R.W., 18 Mart 2017, **The Role of Consumption Substitutability in the International Transmission of Shocks**, FRB of New York Staff Report No. 67, 1-34.
- TRADING ECONOMICS, “Remarks Before His Meeting With Chinese Foreign Minister Wang Yi”, **U.S. Department of State**, <https://web1.state.gov/secretary/20172018tillerson/remarks/2017/03/268515.htm> (Erişim Tarihi, 10/02/2019)
- TRADING ECONOMICS, “China GDP Growth Rate”, <https://tradingeconomics.com/china/gdp-growth-annual> (Erişim Tarihi: 05/05/2019)
- TRADING ECONOMICS, “China GDP”, <https://te-us-east-1d.aws.tradingeconomics.com/china/gdp> (Erişim Tarihi:05/05/2019).
- TRADING ECONOMICS, “China Unemployment Rate”, <https://te-us-east-1d.aws.tradingeconomics.com/china/unemployment-rate> (Erişim Tarihi, 05/05/2019).
- Travel China Guide, 27 Mart 2019, Qin Dynasty History, <https://www.travelchinaguide.com/intro/history/qin/> (Erişim Tarihi 27/04/2019).
- TÜRKCAN, E., 1980, “Yeni Uluslararası Para Sistemi Karşısında Gelişen Ülkeler”, **Ekonomik Yaklaşım Association**, Vol: 1(1),

- U.S. Department of Agriculture,
Economic Research Service, 22 Nisan 2019,
U.S. Global Leadership Coalition, 2017,
- U.S. International Trade Commission,
Haziran 2018,
UĞURCA, F.E. ve SAĞLAM, M.,
Kasım 2017,
Uludağ İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği Arge Şubesi, Haziran 2018,
UMER, M.M., 2015,
- UZUNOĞLU, S., Tarihsiz,
- WEİ, S-J. ve FRANKEL, A.J., 2007,
WILSON, C., 14 Mart 2017,
- World Integrated Trade Solution, 1 Şubat 2019,
- World Population Review, 12 Mayıs 91-124.
- “Agricultural Trade”**, <https://go.usa.gov/xnex9> (Erişim Tarihi 12/05/2019).
- America’s Global Economic Leadership: A Strategic Return On U.S. Investments**, <https://www.usglc.org/downloads/2017/07/USGLC-Americas-Global-Economic-Leadership-July-2017.pdf>.
- Recent Trends in U.S. Services Trade: 2018 Annual Report**, Publication Number: 4789, Washington, D.C., United States International Trade Commission.
- “Döviz Kuru, İthalat ve İhracat İlişkisi: Türkiye Örneği”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 57, 455-465.
- Amerika Birleşik Devletleri Ülke Raporu (Meyve Sebze Mamulleri Açısından)**, Bursa.
- Devaluation and Its Impact on Ethiopian Economy**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dünya Para Sistemi ve Döviz Sistemi Tercihleri**, http://www.ekodialog.com/Konular/dov_sistem.html (Erişim Tarihi, 12/03/2019).
- Assessing China’s Exchange Rate Regime**, Nber Working Paper 13100, Cambridge, National Bureau of Economic Research.
- “Everything You Need to Know About Currency Wars”, **The Daily Reckoning**, <https://dailyreckoning.com/everything-to-know-about-currency-wars/> (Erişim Tarihi:, 14/02/2019).
- “China Trade Statistics: Exports, Imports, Products, Tariffs, GDP and Related Development Indicator”**, <https://wits.worldbank.org/countryprofile/en/chn> (Erişim Tarihi: 29/04/2019).
- “Total Population by Country 2019”**, <http://worldpopulationreview.com/countries/> (Erişim

- 2019,
World Trade
Organization, 16
Kasım 2017,
Worldometers, 1
Mayıs 2019,
Tarihi: 25/05/2019).
- XİN, Z., 1 Kasım
2018,
“United States of America, Country Profiles”,
http://stat.wto.org/CountryProfiles/US_e.htm (Erişim
Tarihi: 24/26/2019).
- YAYLA, A., 2014,
“China Population (LIVE)”,
[https://www.worldometers.info/world-population/china-
population/](https://www.worldometers.info/world-population/china-population/) (Erişim Tarihi: 17/05/2019).
- YILMAZ, İ., 2012,
A Glance at China’s Foreign Trade, **China Pictorial**,
[http://china-pictorial.com.cn/infographic-a-glance-at-
chinas-foreign-trade](http://china-pictorial.com.cn/infographic-a-glance-at-chinas-foreign-trade) (Erişim Tarihi: 17/03/2019).
- YÜKÇÜ, S. ve
ATAĞAN, G.,
2011,
Karşılaştırmalı Siyasal Sistemler, 1.Baskı, Ankara,
Liberte Yayınları.
- “Çin Ekonomisi’nde Büyümenin Dinamikleri,
Discussion Paper, Mersin, Turkish Economic
Association, No. 2012/77.
- “Ortadoğu’da Zaman Tünelinde Ticaret”, **Muhasebe ve
Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Sayı:1, 86-109.